

- ปัญหาใหญ่ของชุมชนยังรอการแก้ไขอยู่ เช่น ปัญหาสังคม ฯลฯ

3. ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับเจ้าหน้าที่และหน่วยงาน

- มีความชัดเจนในบทบาทการทำงานของศูนย์บริการฯ มากขึ้น
- ต้องปรับวิธีคิด วิธีทำงาน เป็นแบบบูรณาการและแบบมีส่วนร่วม
- ได้รับการยอมรับจากชุมชน ทำงานได้ตรงกับความต้องการของชุมชนและมีเครือข่าย

มาช่วยทำงานมากขึ้น

- ยังไม่มีผลต่อความก้าวหน้าของสายงาน และการพัฒนาบุคลากรมีเพียงบางจังหวัด เช่น พัทลุง ที่ได้นำผลการประเมินผลงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานในพื้นที่ไปพิจารณาในการให้ความดีความชอบประจำปีของเจ้าหน้าที่

ปัญหา อุปสรรคและการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรคในภาพรวมที่มีความคล้ายคลึงกันในจังหวัดต่าง ๆ ได้แก่

1. เจ้าหน้าที่ของรัฐบางส่วนยังไม่ปรับแนวคิดในการทำงานแบบมีส่วนร่วม ไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่าย
2. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบตำบลมีภารกิจเร่งด่วนมากมายทั้งในส่วนของงานส่งเสริมการเกษตรและงานตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐ รวมถึงงานฝักจากหน่วยงานต่าง ๆ อีกมากมาย
3. การทำงานบูรณาการยังขาดความชัดเจนในรูปแบบและวิธีบูรณาการ หน่วยงานอื่นให้ความร่วมมือในการทำงานค่อนข้างน้อย มีเพียงบางหน่วยงานเท่านั้นที่ให้ความร่วมมือโดยตลอด เช่น สาธารณสุข
4. คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ บางส่วนยังไม่เข้าใจบทบาทของกรรมการ ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ บางท่านมีภารกิจมาก หรือไม่ถนัดงานดังกล่าว นอกจากนี้ กรรมการบางท่านที่เจ้าหน้าที่เลือกมา ยังไม่มีความพร้อม
5. การสนับสนุนเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อบริการเกษตรกรมีไม่เพียงพอ การสนับสนุนงบประมาณค่าวัสดุไม่ตรงกับความต้องการ นำไปซื้อครุภัณฑ์ที่ต้องการไม่ได้
6. เกษตรกรไม่ค่อยมีเวลาว่างในการเข้าร่วมบริหารจัดการศูนย์บริการฯ เพราะมีภารกิจจากงานอาชีพที่ทำอยู่ บางท่านเป็นอาสาสมัครหลายหน่วยงาน เวลาว่างจึงมีน้อยมาก ทำให้มีส่วนร่วมน้อย หรือไม่ต่อเนื่อง

สำหรับในส่วนของการแก้ไข จังหวัดดำเนินการแก้ไขโดยใช้วิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1. ทุกระดับต้องสนับสนุนการทำงานแบบมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่าย การพัฒนาเทคนิควิธีการทำงาน การปรับวิธีคิด วิธีทำงาน
2. สร้างบทบาท ขยายโอกาสให้คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ มีส่วนร่วมในการดำเนินการ การบริหารจัดการ และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์บริการฯ
3. ใช้แนวทางการทำงานของโครงการบูรณาการแผนชุมชนของสภาพัฒนาฯ สร้างทีมงานจากหน่วยงานภาคีความร่วมมือ เพื่อบูรณาการแผนงานโครงการอย่างเป็นรูปธรรม
4. ใช้เวทีกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกกรรมการใหม่ แทนคนที่ไม่พร้อม และต้องสร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของกรรมการอย่างต่อเนื่อง
5. หน่วยงานต่าง ๆ ได้ให้การสนับสนุนอุปกรณ์และงบประมาณให้ตรงตามความต้องการของชุมชนโดยได้ประสานงานทั้งในแนวดิ่งและแนวราบ

ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่

1. คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ที่มีองค์ประกอบส่วนใหญ่เป็นผู้แทนชุมชนและเป็นผู้แทนที่แท้จริงจากทุกหมู่บ้าน
2. การประชุมกรรมการอย่างต่อเนื่อง การร่วมกันวางแผนและดำเนินการโดยชุมชนมีส่วนร่วม
3. เจ้าหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบ เสียสละและมีประสบการณ์ในการจัดเวทีเรียนรู้จากการดำเนินการของโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน
4. การปรับบทบาทของเจ้าหน้าที่บางส่วน
5. งบประมาณสนับสนุนศูนย์บริการฯ
6. เป็นนโยบายสำคัญของหน่วยงาน

ปัจจัยอุปสรรค ได้แก่

1. กรรมการศูนย์บริการฯ บางท่านยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่
2. กรรมการศูนย์บริการฯ ทำหน้าที่เป็นตัวแทนหลายหน่วยงานทำให้ไม่ค่อยมีเวลาว่าง
3. ความขัดแย้งภายในชุมชน
4. เจ้าหน้าที่ของรัฐส่วนใหญ่ยังไม่ปรับวิธีคิดวิธีทำงาน
5. การสนับสนุนการดำเนินงานศูนย์บริการฯ ยังไม่เพียงพอ และไม่ตรงกับความต้องการ
6. หน่วยงานแต่ละแห่งให้คำตอบแทนกับผู้แทนชุมชนที่เป็นอาสาสมัครไม่เท่ากัน ทำให้เกิดการแตกแยก เปรียบเทียบ และขัดแย้ง

6. สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

กระบวนการดำเนินงานของศูนย์บริการฯ แบบมีส่วนร่วม ทั้ง 4 จังหวัด ใช้แนวคิดการจัดเวทีเรียนรู้ตามกระบวนการของโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนในการเริ่มต้นการสร้างการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ใช้เวทีชุมชนที่มีผู้แทนจากทุกหมู่บ้าน ทุกกลุ่มอาชีพ เป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการวางแผนเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง รวมถึงการพัฒนากระบวนการสหราชอาณาจักรการบริหารศูนย์บริการฯ เพื่อให้ได้ตัวแทนที่แท้จริงของชุมชนและใช้เวทีการประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ กำหนดบทบาทกันอย่างชัดเจน ทำให้ชุมชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและมีการบริหารจัดการศูนย์บริการฯ โดยการทำงานแบบมีส่วนร่วมกับทุกฝ่าย ซึ่งในระหว่างการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับชุมชน ได้ทำให้เจ้าหน้าที่ได้เรียนรู้การทำงานแบบมีส่วนร่วมไปด้วย แต่ในส่วนของกระบวนการการทำงานของหน่วยงานในพื้นที่ แม้ว่าจะได้ใช้วิธีการประสานงานอย่างต่อเนื่อง แต่การบูรณาการยังไม่ชัดเจน ยกเว้นบางจังหวัด ได้แก่ พัทลุง ได้บูรณาการงานพื้นที่ต่าง ๆ ของศูนย์บริการฯ ไปกับโครงการบูรณาการแผนชุมชนของสภาพัฒนา ซึ่งมีเวทีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว ทำให้เกิดการบูรณาการที่เป็นรูปธรรมชัดเจน เกิดผลในด้านความชัดเจนของบทบาทของศูนย์บริการฯ ที่บริหารจัดการโดยชุมชน เป็นศูนย์กลางการบูรณาการระหว่างหน่วยงานและชุมชน เป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติงานด้านการเกษตรในพื้นที่แบบเบ็ดเสร็จ และมีเครือข่ายของศูนย์บริการฯ

อภิปราย

ผลที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับสิ่งที่ควรจะเป็น แต่ยังไม่สมบูรณ์ในทุกจุด แต่ละพื้นที่มีปัญหาบางส่วนที่ทำให้ความสอดคล้องนั้นไม่สมบูรณ์แบบ เช่น ศูนย์บริการฯ มีการบริหารจัดการโดยชุมชน มีคณะกรรมการที่มาจากชุมชน แต่ยังมีกรรมการบางท่านที่ไม่พร้อมที่จะดำเนินการตามบทบาทของกรรมการ ได้แก่ พิษณุโลก หรือในกรณีที่ศูนย์บริการฯ มีบทบาทสอดคล้องกับสิ่งที่ควรจะเป็นแล้ว แต่ไม่ได้ส่งผลในด้านความก้าวหน้าของสายงานแต่อย่างใด เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้แนวคิดของโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนนั้น สามารถใช้ได้ในพื้นที่อื่นหรือไม่ เพราะพื้นที่นำร่องทั้ง 4 จังหวัดนี้เคยร่วมโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนมาก่อน ทำให้มีกระบวนการจัดการที่คล้ายคลึง ในการวิจัยครั้งต่อไปควรดำเนินการในพื้นที่ไม่ใช่พื้นที่ของโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ซึ่งอาจจะทำให้เกิดกระบวนการจัดการที่ใช้วิธีอื่นแต่อยู่บนฐานความคิดของการทำงานแบบมีส่วนร่วม

2. ผลการดำเนินงานศูนย์บริการฯ แบบมีส่วนร่วมนี้ ควรนำเสนอระดับบริหารเพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานแบบมีส่วนร่วมในองค์กรกรมส่งเสริมการเกษตร ทำให้บุคลากรในองค์กรเกิดความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3. กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ควรถูกจัดให้เป็นตัวชี้วัดกระบวนการทำงานที่จะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายของงานส่งเสริมการเกษตร

โจทย์ย่อย 1.1.2 การให้บริการของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรแก่ชุมชนที่เหมาะสม

1. สถานการณ์ก่อนการดำเนินการวิจัย

การให้บริการของศูนย์บริการฯ มีเกษตรกรมาขอรับบริการที่ศูนย์บริการฯ ค่อนข้างน้อย ศูนย์บริการฯ มีการให้บริการแก่ชุมชนบ้าง แต่ยังขาดเครื่องมือ อุปกรณ์ในการให้บริการ ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากจุดสาธิตมีน้อยและวิทยากรเกษตรกรไม่ได้มาจากชุมชนอย่างแท้จริง การสร้างเครือข่ายยังไม่ชัดเจนและขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่วนการให้บริการแบบบูรณาการของทุกส่วนราชการมีน้อยมาก

2. สิ่งที่จะควรจะเป็นและการวัด

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
1. เป็นกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา(ชุมชนควรเป็นผู้บริหาร/จัดการ)	1) เกษตรกรมาใช้บริการและได้คำตอบทุกด้าน มีการบันทึกผลการให้บริการ
2. มีจุดสาธิตที่เหมาะสมตามศักยภาพพื้นที่และมีเครือข่าย พร้อมทั้งวิทยากรที่เหมาะสม	2) มีแผนปฏิบัติถ่ายทอดเทคโนโลยี
3. มีข้อมูล ช่าวสาร อุปกรณ์ เครื่องมือที่ทันสมัยเพื่อบริการเกษตรกร	3) มีการเสนอปัญหาด้านการเกษตรและความต้องการของชุมชน
4. เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ด้านการเกษตร	4) มีการสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. การดำเนินการวิจัย

การดำเนินงานให้บริการของศูนย์บริการฯ ส่วนมากมีการจัดทำแผนปฏิบัติงานของศูนย์บริการฯ เป็นรายเดือน รายปี โดยบางจังหวัด (พิษณุโลก) มีการจัดทำแผนรายสัปดาห์ ซึ่งได้นำเสนอแผนให้สำนักงาน

เกษตรอำเภอได้รับทราบ เพื่อขอรับการสนับสนุน นอกจากนี้ยังมีการจัดทำแผนถ่ายทอดเทคโนโลยี ซึ่งเป็นแผนการเรียนรู้ของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดจากแผนแม่บทชุมชนตามความต้องการของชุมชน

การให้บริการภายในศูนย์บริการฯ เป็นการให้บริการในเรื่องข้อมูลต่าง ๆ เช่น ในเรื่องการเกษตร การประชาสัมพันธ์ ตลอดจนบางจังหวัด (ราชบุรี) ได้มีการประสานแผนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามนโยบายและโครงการที่สำคัญของทางราชการ เช่น การให้บริการจดทะเบียนเกษตรกร การออกไปรับรองเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรัง การช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ รวมทั้งการจัดคลินิกเกษตร

การให้บริการนอกศูนย์บริการฯ ส่วนมากมีการให้บริการความรู้ที่ถ่ายทอดเทคโนโลยีและจุดสาธิต ซึ่งดำเนินการโดยวิทยากรเกษตร หรือถ่ายทอดความรู้ตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร เจ้าหน้าที่ทำหน้าที่เป็นเพียงพี่เลี้ยงและช่วยในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องเท่านั้น จึงจะทำให้ศูนย์บริการฯ สามารถให้บริการแก่ชุมชนที่มีประสิทธิภาพ จนบางแห่งเกิดกองทุนหมุนเวียน สมาชิกกลุ่มสามารถนำไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่อไป นอกจากนี้ทุกจังหวัดได้มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และบริการในระดับตำบล

4. ผลที่เกิดขึ้น

ผลที่เกิดขึ้นของการดำเนินการพบว่า จังหวัดพิษณุโลก ศูนย์บริการฯ เป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชน มีการสนับสนุนการบริการแก่เกษตรกร กลุ่มกิจกรรมมากขึ้นและดำเนินการในลักษณะบูรณาการเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

การใช้บริการของเกษตรกรที่ศูนย์บริการฯ จังหวัดราชบุรี เกษตรกรส่วนใหญ่จะมาใช้บริการในเรื่องนโยบายเร่งด่วนและโครงการที่สำคัญ ส่วนจังหวัดบุรีรัมย์และพัทลุงมีผู้มาขอรับบริการค่อนข้างน้อย ส่วนการให้บริการของศูนย์บริการฯ จังหวัดพิษณุโลก พบว่าไม่เกิดในลักษณะการบริการเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว (one stop service) เนื่องจากขาดวัสดุอุปกรณ์ในการให้บริการ แต่ยังให้บริการข้อมูลในบางประเด็นในเรื่องของการเกษตรไม่ครบทุกหน่วยงาน จังหวัดราชบุรีการให้บริการสามารถสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนให้เกษตรกรได้เรียนรู้กันเอง แต่ในภาพรวมศูนย์บริการฯ สามารถให้บริการตรงกับปัญหาและความต้องการของชุมชนมากขึ้น

ผลกระทบที่เกิดขึ้นพบว่า องค์กรชุมชน เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล เทศบาล มีการให้การสนับสนุนการดำเนินงานศูนย์บริการฯ มากขึ้น เช่น การสนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น ชุมชนเริ่มเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของศูนย์บริการฯ มากขึ้น ตลอดจนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของศูนย์บริการฯ มากขึ้นเป็นลำดับ สำหรับเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบศูนย์บริการฯ ได้จัดประชุมสัมมนาในการหารูปแบบในการทำงานของศูนย์บริการฯ ด้วยตนเอง ทำให้มีความเข้าใจบทบาทหน้าที่ มีกรอบแนวทางการทำงานที่ชัดเจน ตลอดจนมีความมั่นใจในการปฏิบัติงานมากขึ้น

5. ผลลัพธ์

ผลลัพธ์ที่เกิดกับเกษตรกร องค์กรเกษตรกร ชุมชน เจ้าหน้าที่และหน่วยงาน พบว่าส่วนใหญ่จะเป็นไปในทางบวก คือ ทุกฝ่ายเริ่มให้ความสำคัญกับศูนย์บริการฯ ต่างฝ่ายต่างเข้าใจบทบาทของตนเองในการให้และการใช้บริการของศูนย์บริการฯ มากขึ้น โดยการดำเนินงานของศูนย์บริการฯ ตอบสนองความต้องการของชุมชนมีเพียงบางศูนย์บริการฯ ที่การบริการเกษตรกรยังไม่ตรงตามความต้องการ เนื่องจากยังขาดเครื่องมือ และอุปกรณ์ เช่น เครื่องมือวิเคราะห์ดิน-น้ำ การวิเคราะห์สารพิษ เป็นต้น

ปัญหา อุปสรรคและการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรคในภาพรวมที่มีความคล้ายคลึงกันในจังหวัดต่าง ๆ ได้แก่

1. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีภารกิจมาก ไม่สามารถประจำอยู่ที่ศูนย์บริการฯ ได้ตลอดเวลา ทำให้เกษตรกรที่มาใช้บริการศูนย์บริการฯ มีไม่มากนัก
2. ขาดเครื่องมือ อุปกรณ์เพื่อประกอบการให้บริการแก่เกษตรกร เนื่องจากเครื่องมือส่วนใหญ่เป็นครุภัณฑ์ ไม่สามารถจัดซื้อได้

แนวทางแก้ไข

1. ปรับรูปแบบการให้บริการของศูนย์บริการฯ โดยการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในกลุ่มกิจกรรม โดยให้ชุมชนแก้ไขปัญหาเบื้องต้นกันเองก่อน
2. ภาครัฐ ควรสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ตรงกับความต้องการของชุมชน เพื่อประกอบการให้บริการแก่เกษตรกร เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่เกษตรกร

ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรค

ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่

1. เจ้าหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบ มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่จากการประชุมสัมมนาหารูปแบบการทำงานศูนย์บริการฯ ด้วยตนเอง ทำให้ศูนย์บริการมีความก้าวหน้า
2. การจัดเวทีชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วมสม่ำเสมอ ทำให้ชุมชนเกิดแนวคิดในการพัฒนาการพึ่งพาตนเอง
3. งบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์บริการฯ
4. ผู้แทนชุมชนร่วมปฏิบัติงานโดยมีค่าตอบแทน

ปัจจัยอุปสรรค ได้แก่

1. ขาดความร่วมมือในด้านข้อมูลข่าวสาร การปฏิบัติงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ รวมทั้งเครื่องมือสำหรับให้บริการแก่เกษตรกร เช่น เครื่องมือวิเคราะห์ดิน-น้ำ เครื่องตรวจสอบสารพิษ เป็นต้น

6. สรุปและข้อเสนอแนะ

สถานการณ์ก่อนการวิจัย การให้บริการของศูนย์บริการฯ มีค่อนข้างน้อย ไม่ได้เกิดจากชุมชนโดยแท้จริง ตลอดจนมีเกษตรกรมาใช้บริการศูนย์บริการฯ ค่อนข้างน้อย เนื่องจากเกษตรกรไม่เห็นประโยชน์เมื่อดำเนินการวิจัยไปแล้ว พบว่าจังหวัดมีการปรับปรุงการดำเนินการให้บริการของศูนย์บริการฯ โดยใช้วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนที่แท้จริง มีการกำหนดแผนการดำเนินงานศูนย์บริการฯ ทั้งรายเดือน รายปี แบบมีส่วนร่วม และนำเสนอแผนให้สำนักงานเกษตรอำเภอ เพื่อรับการสนับสนุน และเพื่อกำหนดแผนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้สอดคล้องกับศูนย์บริการฯ การให้บริการศูนย์บริการฯ มีในเรื่องของข้อมูล การเกษตรต่าง ๆ ตลอดจนการตรวจสอบวิเคราะห์ดินและพืช การประชาสัมพันธ์โครงการที่สำคัญของหน่วยงานราชการ นอกจากนี้มีการถ่ายทอดความรู้ที่จดสาธิต โดยวิทยากรเกษตรกร และการถ่ายทอดความรู้โดยเจ้าหน้าที่ตามแผนการถ่ายทอดเพื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ผลที่เกิดขึ้นมีการประสานงานในลักษณะบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่มาสนับสนุนการให้บริการศูนย์บริการฯ พบว่าเกษตรกรมาใช้บริการศูนย์บริการฯ เพิ่มขึ้น

การให้บริการของศูนย์บริการฯ ในลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของทำให้การบริการตรงกับความต้องการของชุมชนที่แท้จริง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงและช่วยในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง ทำให้ศูนย์บริการฯ สามารถให้บริการแก่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โจทย์ย่อย 1.1.3 กระบวนการได้มาของแผนชุมชน

1. สถานการณ์ก่อนการดำเนินการวิจัย

จากสถานการณ์ในการจัดทำแผนชุมชนของทั้ง 4 จังหวัด พบว่ากระบวนการได้มาของแผนชุมชนส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการ เป็นผู้ชี้แนะในการจัดทำแผน จังหวัดพัทลุงใช้เวทีประชาคม โดยจัดทำเป็นแผนรายหมู่บ้านและรวบรวมเป็นแผนตำบล การดำเนินการชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนค่อนข้างน้อย แผนงาน/โครงการที่ได้มาจึงไม่ตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ไม่ครอบคลุมในทุกด้าน และไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ ดังนั้น เพื่อให้เกิดกระบวนการส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วมในเรื่องกระบวนการได้มาของแผนชุมชน จึงได้กำหนดสิ่งที่ควรจะเป็นและการวัด ดังนี้

2. สิ่งที่จะควรจะเป็นและการวัด

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
1. เป็นการทำให้แผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยชุมชนมีส่วนร่วมคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง แผนมีกิจกรรมครอบคลุมทุกด้าน และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติ	1) มีเวทีการจัดทำแผนชุมชนระดับตำบล โดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเองอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ 2) มีผู้นำชุมชนทุกหมู่บ้านเข้าร่วมเวทีการจัดทำแผนชุมชนทุกขั้นตอน 3) มีเจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนและร่วมจัดทำแผนชุมชน 4) แผนครอบคลุมทุกด้าน สามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนและตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง 5) เกิดกิจกรรมในชุมชนที่ดำเนินการโดยชุมชนเพื่อประโยชน์ต่อชุมชนและมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

3. การดำเนินการวิจัย

กระบวนการได้มาของแผนชุมชนทุกจังหวัดได้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชน ในการจัดทำแผนชุมชน โดยการจัดเวทีเรียนรู้ระดับตำบล ระดับหมู่บ้านอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกเดือนอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และจัดให้มีการศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบ 1 ครั้ง เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับภายนอกชุมชน ผู้ที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ในการจัดทำแผนชุมชน จะเป็นผู้นำในหมู่บ้าน ๗ ละ 3 - 5 คน สำหรับกระบวนการจัดทำแผนมีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

1. การคัดเลือกผู้นำ

การคัดเลือกผู้นำอาสาสมัครเพื่อเป็นตัวแทนหมู่บ้านในการจัดทำแผนมีการดำเนินการหลายวิธี เช่น การประชุมหมู่บ้าน การคัดเลือกโดยผู้นำร่วมกับเจ้าหน้าที่ แต่โดยหลักแล้วผู้นำจะต้องเป็นผู้คัดเลือกและตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ใช่เจ้าหน้าที่เป็นคนเลือก ผู้นำที่เข้าร่วมเวทีอาจเป็นผู้นำทางการหรือไม่ก็ได้ อย่างน้อยต้องเป็นผู้เสียสละเพื่อส่วนรวม ผู้นำควรมาจากทุก ๆ หมู่บ้านทุก ๆ กลุ่มกิจกรรมทุกสาขาอาชีพ ในตำบลนั้น ผู้นำควรมี 3 - 5 คนต่อหมู่บ้าน เพื่อให้มีผู้เข้าร่วมเวทีระดับตำบล ประมาณ 30-50 คน

2. การจัดทำแผนชุมชน โดยใช้เวทีชุมชนระดับตำบลและหมู่บ้าน 6 ครั้ง มีวัตถุประสงค์การจัดแต่ละครั้งดังนี้

ครั้งที่ 1 สร้างความเข้าใจในแนวทางพัฒนาแบบพึ่งตนเอง

เป็นเวทีสร้างความเข้าใจร่วมกัน ทั้งในเรื่องของกระบวนการเรียนรู้ในการจัดทำแผนชุมชน และการสร้างจิตสำนึกการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง ในส่วนของการสร้างจิตสำนึกนั้น ได้ร่วมกันทบทวนการพัฒนาชุมชนในอดีตที่ผ่านมา ค้นหาจุดด้อย จุดเด่น ตลอดจนสร้างความตระหนักให้เห็นคุณค่าของทุนทางสังคม และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้เกิดแนวคิดการพัฒนาแนวใหม่ ตลอดจนมองเห็นแนวทางที่ชุมชนจะต้องร่วมกันพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง โดยการค้นหาศักยภาพและทุนในชุมชน เพื่อพัฒนาเป็นอาชีพและพัฒนารายได้ให้กับชุมชน

ผลจากการจัดเวทีครั้งที่ 1 ทำให้ผู้นำเกิดสำนึกในคุณค่าของสังคม วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีของชุมชน เกิดความรัก ห่วงแหน มีสำนึกรักท้องถิ่นอันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

หลังจากการจัดเวทีได้มีการมอบหมายให้ผู้นำไปดำเนินการจัดเก็บข้อมูลชุมชน เพื่อการเรียนรู้ว่าชุมชนของตนเองในปัจจุบันเป็นอย่างไร ตลอดจนดำเนินการจัดเวทีระดับหมู่บ้านเพื่อขยายแนวคิดการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเองด้วย

ครั้งที่ 2 วิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของชุมชน

ในเวทีนี้เป็นเวทีของการนำเสนอข้อมูลของชุมชนที่ให้ผู้นำของแต่ละหมู่บ้านจัดเก็บมา ซึ่งมีข้อมูลทางด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคมในชุมชน ในเวทีที่ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลร่วมกันค้นหาปัญหา และศักยภาพของชุมชนที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนา หรือนำมาสร้างเป็นอาชีพและรายได้ของคนในชุมชน

ผลจากการจัดเวทีครั้งที่ 2 ทำให้ผู้นำชุมชนได้เห็นภาพชุมชนของตนเองว่า ในปัจจุบันมีสภาพเป็นอย่างไร อะไรที่เป็นปัญหา อะไรพอที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน อะไรที่ควรจะอนุรักษ์รักษาไว้

หลังจากการจบเวทีครั้งที่ 2 ได้มีการมอบหมายให้ผู้นำไปจัดเวทีระดับหมู่บ้าน เพื่อขยายแนวคิด พร้อมทั้งให้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลเพิ่มเติม โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับรายรับ - รายจ่าย หนี้สินของแต่ละครัวเรือน เพื่อนำมาสรุปข้อมูลในเวทีต่อไป โดยจะชี้ให้เห็นถึงรายจ่ายและรายได้ของชุมชนในปัจจุบัน

ครั้งที่ 3 กำหนดแนวทางพัฒนาชุมชน

ในเวทีครั้งที่ 3 เป็นเวทีที่ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนทั้งหมด ตั้งแต่เรื่องของปัญหาชุมชน ศักยภาพชุมชน รายรับ-รายจ่ายและหนี้สิน เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางพัฒนาชุมชนว่าชุมชนของตนเองในอนาคตควรจะเป็นอย่างไร

หลังจากนั้นเมื่อทราบแนวทางพัฒนาชุมชนของตนเองแล้ว ได้ร่วมกันวางแผนในการศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบ ทั้งนี้ การวางแผนการดูงาน เจ้าหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ต้นแบบที่จะศึกษาดูงาน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีสภาพทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี หรือสภาพพื้นที่ที่ใกล้เคียงกับชุมชนของตนเอง และมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบกันอย่างชัดเจนเพื่อนำมาสรุปในเวทีต่อไป

- การศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบ

การศึกษาดูงานเป็นการเรียนรู้การพัฒนาของภายนอกชุมชน เพื่อให้ผู้นำได้มีการแลกเปลี่ยนแนวคิดการพัฒนาแบบพึ่งตนเองกับภายนอกชุมชน การศึกษานี้เน้นถึงการศึกษาแนวคิดมากกว่าศึกษาเพื่อทำตามหรือลอกเลียนแบบ ผลการศึกษาจะนำข้อมูลที่ได้รับมาเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาชุมชนของตนเอง

ครั้งที่ 4 เสนอผลดูงานและกำหนดแผนงาน/โครงการ

เวทีนี้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสรุปบทเรียนจากการศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบซึ่งผู้นำทุกคนจะนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษาดูงานในส่วนที่ตนเองได้เก็บรวบรวมข้อมูลมา มีการอภิปรายพูดคุยหาข้อยุติผลจากการเรียนรู้พื้นที่ต้นแบบและตัดสินใจว่าสิ่งใดบ้างนำมาปรับใช้ต่อการจัดทำแผนชุมชนของตนเอง

หลังจากนั้นจะร่วมกันกันคิดว่าชุมชนตนเองจะจัดทำแผนงาน/โครงการอะไร ซึ่งแผนงาน/โครงการต่าง ๆ ได้จากการระดมความคิดเห็น มีเป้าหมายที่ชัดเจน มีการพิจารณาความเป็นไปได้จากทุนเดิมที่มีอยู่ในชุมชน ผู้ร่วมดำเนินการและวิธีการดำเนินการ เมื่อได้แผนงานทั้งหมดแล้วจะมีการมอบหมายให้ผู้นำแต่ละหมู่บ้านนำไปเสนอแก่คนในชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน เพื่อปรับปรุงเพิ่มเติมก่อนจัดทำเป็นแผนระดับตำบลต่อไป

ครั้งที่ 5 จัดทำแผนชุมชนระดับตำบล

เป็นเวทีที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นเวทีการจัดทำแผนของตำบล ซึ่งผู้นำทุกหมู่บ้านจะนำแผนงาน/โครงการของแต่ละหมู่บ้านมาเสนอในเวที เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ความเป็นไปได้ คุ้มค่าและการเกิดประโยชน์ต่อชุมชน ตลอดจนความสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ ซึ่งจะต้องร่วมกันสรุปและจัดทำเป็นแผนของตำบลก่อนที่จะมอบให้ผู้นำแต่ละหมู่บ้าน นำกลับไปประชาพิจารณ์แต่ละหมู่บ้านก่อนจัดเวทีประชาพิจารณ์ระดับตำบล

ครั้งที่ 6 เวทีประชาพิจารณ์แผนชุมชน

เป็นเวทีที่ผู้นำดำเนินการนำเสนอแผนตำบลให้แก่คนในชุมชนทั้งตำบลได้รับทราบ พร้อมทั้งให้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นต่อแผนงาน/โครงการทั้งหมด ที่ผู้นำได้ร่วมกันจัดทำขึ้นซึ่งแผนที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขจะถูกนำไปบรรจุไว้ในแผนระดับตำบล และนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป

ในการจัดทำเวทีในระดับตำบลทุก ๆ ครั้ง มีการจัดทำเวทีระดับหมู่บ้านควบคู่ไปด้วย เพื่อให้ผู้นำได้มีเวทีในการจัดกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากเวทีตำบล และเพื่อเป็นการขยายแนวคิดจากกลุ่มผู้นำไปสู่คนในชุมชนทั่วไป อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของผู้นำในชุมชน ในการดำเนินการจัดเวทีชุมชนด้วยตนเอง

ประมวลภาพการจัดเวทีชุมชน

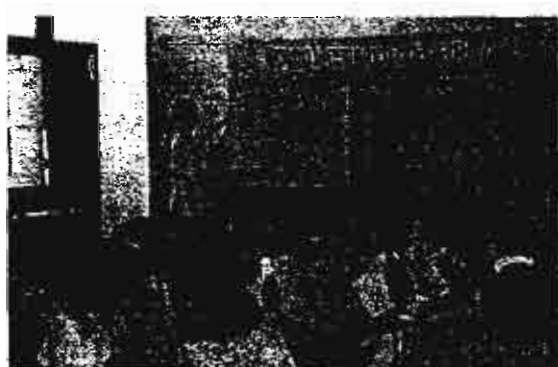
สร้างความเข้าใจในแนวทางการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง

วิเคราะห์ปัญหาและค้นหาศักยภาพชุมชน

จัดศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบ

นำเสนอผลการศึกษาดูงานและวิเคราะห์จัดทำแผนงาน/โครงการ

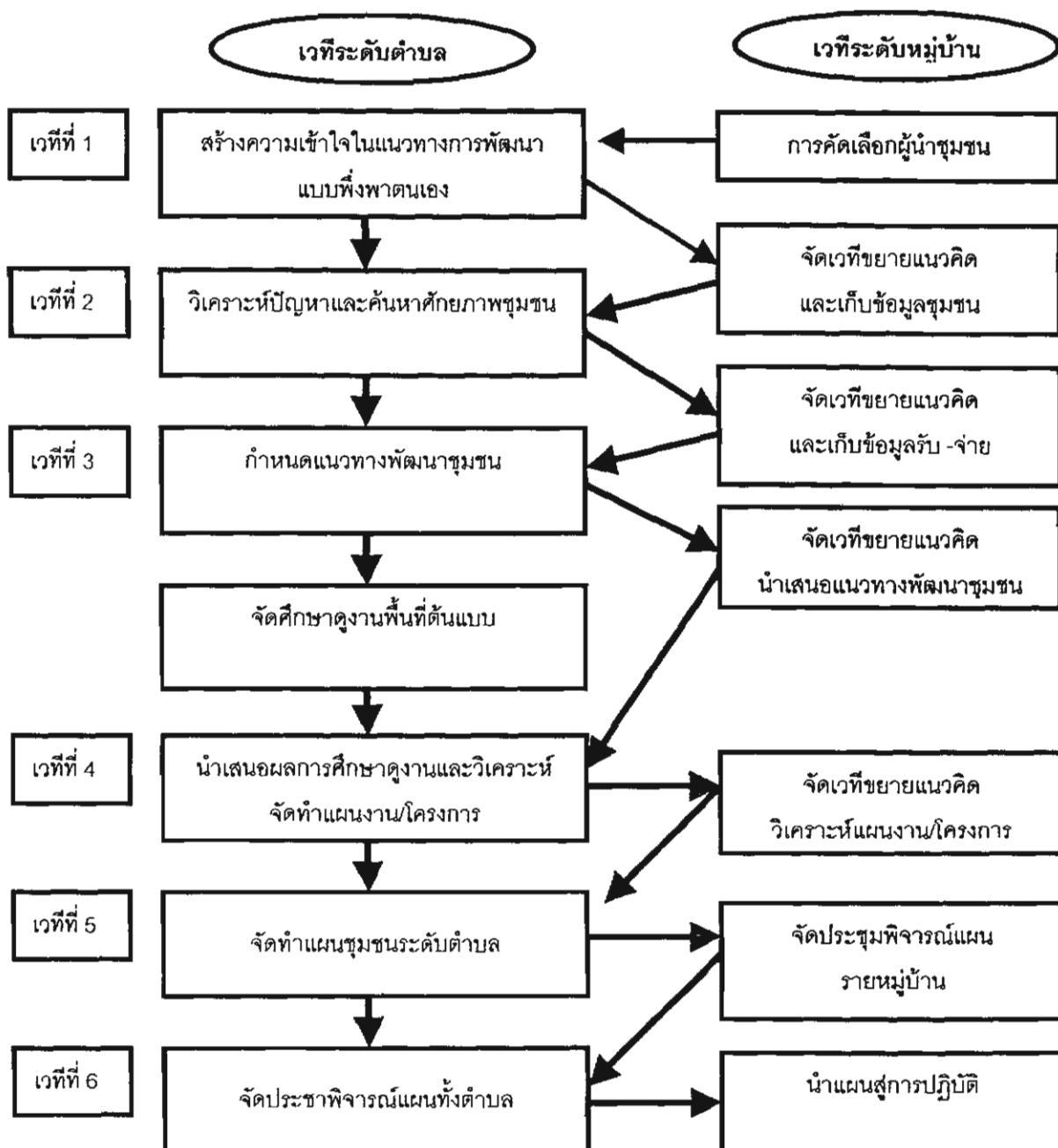

จัดทำแผนชุมชนระดับตำบล

จัดประชาพิจารณ์แผนทั้งตำบล

ผังการจัดเวทีการจัดทำแผนชุมชน

4. ผลที่เกิด

1. การมีส่วนร่วม

จากการดำเนินการจัดกระบวนการจัดทำแผนชุมชน ผลที่เกิดขึ้นคือ ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนอย่างแท้จริง เพราะในเวทีการจัดทำแผนชุมชนพบว่า มีผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผน หมู่บ้านละอย่างน้อย 3 คน นอกจากนี้หลังจากการจัดเวทีตำบลแล้วได้จัดให้มีเวทีระดับหมู่บ้าน เพื่อขยายแนวคิดสู่เกษตรกรทั่วไปด้วย และในเวทีสุดท้ายทุกคนยังมีส่วนร่วม โดยจัดให้มีการประชาพิจารณ์แผนทั้งในระดับหมู่บ้านและตำบล ในส่วนของหน่วยงานองค์กรส่วนท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชนก็ได้มีส่วนร่วมในเวทีการจัดทำแผนชุมชนด้วย

2. ลักษณะของแผนที่เกิดขึ้น

เป็นแผนที่เกิดจากชุมชนเป็นผู้คิด ตัดสินใจและจัดทำด้วยตนเอง ตรงกับความต้องการของชุมชน ซึ่งบางจังหวัดแยกเป็น 2 แผนหลัก คือ แผนใดชุมชนทำเอง และแผนใดที่ต้องขอการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ หรือแหล่งทุนอื่น ในบางจังหวัดแยกเป็น 3 แผนหลัก ได้แก่ ทางด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยี ทางด้านการลงทุน วิสาหกิจชุมชน และแผนพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแผนที่ตรงกับความต้องการของคนในชุมชนและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้

5. ผลลัพธ์

1. ผลลัพธ์ต่อเกษตรกรและชุมชน

ชุมชนทราบถึงกระบวนการจัดการแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง ชุมชนทราบกระบวนการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมและพึ่งพาตนเอง รู้จักการบริหารจัดการทุนในชุมชนให้เกิดประโยชน์เป็นอาชีพและรายได้ และเกษตรกรในชุมชนเกิดความรัก ความศรัทธาต่อผู้นำของตนเอง และชุมชนเกิดความรักสามัคคีในชุมชน

2. ผลลัพธ์ต่อหน่วยงานและองค์กรในท้องถิ่น

หน่วยงานและองค์กรการพัฒนาในท้องถิ่น สามารถกำหนดแนวทางพัฒนาได้ตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง มีทีมงานที่สามารถปฏิบัติงานในพื้นที่ได้มีประสิทธิภาพ

3. ผลลัพธ์ต่อเจ้าหน้าที่

เจ้าหน้าที่ได้เรียนรู้กระบวนการทำงานกับชุมชนแบบมีส่วนร่วม เรียนรู้กระบวนการจัดทำแผนชุมชน สามารถเป็นวิทยากรกระบวนการจัดทำแผนชุมชนได้ เกิดทักษะ แนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งพาตนเองของชุมชน

6. สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

กระบวนการได้มาของแผนชุมชน จากสถานการณ์เดิมชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำแผน หรือมีก็น้อยทำให้แผนไม่ตรงกับความต้องการของชุมชนและไม่ได้นำไปปฏิบัติ กระบวนการจัดทำแผนชุมชนในการวิจัยครั้งนี้จึงเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง และเจ้าหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนกระตุ้น สำหรับกระบวนการจัดทำแผนเน้นไปที่การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชนในการค้นหาศักยภาพ ทุน และทรัพยากรในชุมชนมาบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน การจัดกระบวนการเรียนรู้ในการจัดทำแผนชุมชนดำเนินการจัดอย่างต่อเนื่องทุกเดือน โดยมีเวทีหลัก ๆ 6 เวที และนำไปศึกษาดูงาน 1 ครั้ง การคิดแผนคิดบนฐานการพึ่งตนเอง ไม่หวังพึ่งปัจจัยภายนอก

ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดทำแผนชุมชน แผนที่ชุมชนได้เป็นแผนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมคิดของชุมชน ตรงกับความต้องการและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ และนอกจากนี้ทำให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้การจัดทำแผนแบบพึ่งพาตนเองด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ในการจัดทำแผนชุมชนอย่างแท้จริง
2. เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องเปลี่ยนวิธีคิดและบทบาทของตนเองในการทำงานกับชุมชนโดยเฉพาะการจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน
3. แผนชุมชนหากจะขับเคลื่อนได้ต้องเป็นแผนที่ตรงกับความต้องการของชุมชน มีแกนหลักในการขับเคลื่อน และปฏิบัติได้บนศักยภาพของชุมชนเองเป็นลำดับแรก โดยไม่หวังพึ่งปัจจัยภายนอกเป็นหลัก
4. ในเวทีการจัดทำแผนชุมชน ควรจะต้องมีเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมเพื่อความต้องการในการสนับสนุนแผนของชุมชน โดยเฉพาะหน่วยงานและองค์กรในท้องถิ่น เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล และองค์กรบริหารส่วนจังหวัด

โจทย์ย่อย 1.1.4 เครือข่ายการเรียนรู้และกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพ

1. สถานการณ์ก่อนการดำเนินการวิจัย

การดำเนินงานเครือข่ายการเรียนรู้ทุกพื้นที่ยังไม่มีมีการดำเนินเครือข่ายการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ในบางพื้นที่มีการดำเนินการบ้าง โดยเจ้าหน้าที่เป็นผู้เข้าไปดำเนินการตามแนวความคิดของเจ้าหน้าที่ ชุมชนไม่มีส่วนร่วมคิด ร่วมบริหารจัดการที่ชัดเจน คือ ไม่ได้เกิดจากความต้องการของชุมชน

อย่างแท้จริง ในการดำเนินการยังพบอีกว่าเจ้าหน้าที่มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการเรื่องเครือข่ายการเรียนรู้น้อย ทำให้การดำเนินเครือข่ายทุกพื้นที่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

สำหรับพื้นที่ที่เคยผ่านกระบวนการดำเนินโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน พบว่าทำให้ชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาชุมชนของตนเอง มีแผนของชุมชนที่เป็นแนวทางพัฒนาชุมชน มีกลุ่มกิจกรรมที่เกิดจากแผนชุมชนมากมายหลายด้าน แต่การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ต่างกลุ่มต่างดำเนินงานตามแผนงานของกลุ่มตนเอง ไม่มีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ไม่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์ทำงานของกันและกัน

2. สิ่งที่จะควรจะเป็นและการวัด

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
1. มีเครือข่ายระดับตำบล เพื่อการเรียนรู้และร่วมดำเนินกิจกรรมด้วยกัน	1) มีเครือข่ายกิจกรรม เครือข่ายการเรียนรู้ระดับตำบล
2. เกิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายร่วมกันอย่างต่อเนื่อง	2) เกิดเวทีเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเป็นประจำ
3. มีการเชื่อมโยงกิจกรรม แลกเปลี่ยนผลผลิต ปัจจัยการผลิต พึ่งพาและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน	3) มีการเชื่อมโยงกิจกรรมในชุมชนเข้าด้วยกัน
4. มีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ อันจะเป็นประโยชน์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน	4) ชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการเครือข่ายด้วยตนเอง
5. มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เพื่อประโยชน์แก่เครือข่ายและชุมชน	5) มีกองทุนเครือข่ายกิจกรรมระดับตำบล

3. การดำเนินการวิจัย

การดำเนินการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ใช้เวทีการเรียนรู้ของชุมชนระดับตำบลและหมู่บ้านเป็นกลไกหลักในการพัฒนาเครือข่ายเรียนรู้ โดยใช้ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเป็นหน่วยประสานการดำเนินงานพัฒนาเครือข่าย โดยมีการพัฒนาเครือข่ายตามลำดับขั้น ดังนี้

1. การสร้างผู้นำเครือข่ายชุมชน โดยชุมชนร่วมกันค้นหาผู้นำหมู่บ้านละ 3-5 คน ด้วยการเสนอชื่อจากผู้แทนกลุ่มกิจกรรมในชุมชน ผู้นำที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน กรรมการศูนย์บริการฯ ได้ผู้นำที่มาจากหลากหลายกลุ่มกิจกรรมที่อยู่ในพื้นที่ต้องเป็นผู้เสียสละ และเต็มใจเข้าร่วมในเวทีพัฒนาเครือข่ายระดับตำบล

2. สร้างกลุ่มกิจกรรมและเชื่อมโยงกิจกรรมเป็นเครือข่าย เพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกันในลักษณะเครือข่ายโดยเฉพาะกิจกรรมที่เหมือนกัน มีการเชื่อมโยงการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ การเกื้อหนุนปัจจัยการผลิตเทคโนโลยีการผลิต โดยเชื่อมโยงสนับสนุนกันภายในกลุ่ม/เครือข่าย ทั้งกลุ่มภายในหมู่บ้านและตำบล

3. จัดเวทีพัฒนาเครือข่ายเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ดังนี้

เวทีที่ 1 การสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายและกระตุ้นให้เกิดการเชื่อมโยงกิจกรรม เป็นเวทีที่สร้างความเข้าใจในกระบวนการทำงานในลักษณะเครือข่าย ประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินการในลักษณะเครือข่ายนี้ มีทั้งประโยชน์ที่เกิดต่อชุมชนเครือข่ายและสมาชิก

การดำเนินงาน เจ้าหน้าที่เป็นผู้ให้แนวคิด ผู้นำเป็นผู้ร่วมให้ความคิด โดยวิธีการเล่าประสบการณ์ให้ผู้เข้าร่วมเวทีได้รับทราบถึงแนวคิดในการดำเนินงานเครือข่าย และให้ผู้นำแต่ละหมู่บ้านหรือแต่ละกลุ่มกิจกรรม นำแนวคิดไปขยายต่อในกลุ่ม/ชุมชน เพื่อขยายแนวคิดตลอดจนหาผู้เข้าร่วมดำเนินการ

เวทีที่ 2 เชื่อมโยงกลุ่มกิจกรรมเป็นเครือข่าย เป็นเวทีที่ผู้นำกลุ่มนำข้อมูลกลุ่มมานำเสนอในเวที มีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มกิจกรรมในแต่ละหมู่บ้าน และมีการจัดหมวดหมู่ของกลุ่มกิจกรรม และจัดความสัมพันธ์เชื่อมโยงเป็นกลุ่มเครือข่าย หรือรวมกลุ่มต่าง ๆ ให้มีการเกื้อหนุนกันทั้งการดำเนินการกิจกรรมและการเกื้อหนุนกันในการผลิต

การดำเนินงาน โดยผู้นำชุมชนแต่ละหมู่บ้านนำเสนอข้อมูลกลุ่มกิจกรรมในชุมชน แล้วจึงร่วมกันวิเคราะห์ สังเคราะห์และจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อดำเนินการในลักษณะเครือข่าย จากนั้นได้มีการกำหนดแผนของเครือข่ายที่จะดำเนินการร่วมกัน ในขั้นตอนนี้ได้กำหนดให้มีผู้นำกลุ่มเครือข่ายไปดำเนินการวางแผนเครือข่ายในเวทีหมู่บ้าน เพื่อนำกลับมาเสนอในเวทีต่อไป

ในเวทีนี้ได้มีการกำหนดแผนการศึกษาดูงาน โดยชุมชนวางแผนร่วมกัน มอบบทบาทให้ผู้นำเครือข่ายไปเตรียมการเพื่อการศึกษาดูงาน ในเวทีได้ร่วมกันกำหนดแผนดูงานในประเด็น ดังนี้ 1) ประเด็นที่จะศึกษาดูงาน 2) วัน เวลา และสถานที่ 3) กำหนดบทบาทของแต่ละคน เช่น การเก็บรวบรวมข้อมูล การบันทึกข้อมูล 4) การเตรียมการนำเสนอผลหลังจากดูงานเสร็จสิ้นแล้ว

การศึกษาดูงาน

การศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบเครือข่าย นอกจากการดูรูปแบบการบริหารเครือข่ายแล้ว ได้กำหนดให้มีการศึกษาแนวคิดของการจัดตั้งการบริหารเครือข่าย ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายด้วย ซึ่งจากการศึกษาดูงาน ผู้นำมีการเก็บบันทึกข้อมูลเพื่อนำข้อมูลไปเสนอในเวทีพัฒนาเครือข่ายระดับตำบลในเวทีต่อไป

การศึกษาดูงาน มีข้อกำหนดร่วมกัน ดังนี้

1. การกำหนดบทบาทที่ชัดเจน โดยแบ่งหน้าที่ให้กับผู้ไปศึกษาดูงานอย่างชัดเจนว่า ใคร ต้องเก็บรายละเอียดในประเด็นใด เช่น การบริหารการดำเนินงาน กิจกรรม แนวคิดการจัดตั้ง และรูปแบบการบริหารจัดการเครือข่าย เป็นต้น

2. พื้นที่ดูงาน การดูงานมีเงื่อนไขที่กำหนดไว้ว่า ให้มีการดูงานในพื้นที่ใกล้เคียง และพื้นที่ที่มี ศักยภาพเหมือนหรือใกล้เคียงกับชุมชนตนเอง เพื่อเกิดแนวคิดที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ ในชุมชนหรือเครือข่ายของตนเอง ตลอดจนเป็นการสร้างโอกาสให้ชุมชนได้รู้จักกัน และเกิดเป็นเครือข่ายในอนาคตด้วย

3. การสรุปบทเรียนจากการศึกษาดูงานที่ได้ไปเรียนรู้มา เพื่อร่วมกันสรุป วิเคราะห์ และร่วมกันกำหนดเป็นแนวทางที่เหมาะสมต่อเครือข่ายของตนเอง

เวทีที่ 3 การกำหนดแนวทางการดำเนินเครือข่าย เป็นเวทีที่มีการนำเสนอผลการ ศึกษาดูงาน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลจากการศึกษาดูงาน และร่วมกันสรุปบทเรียนที่ได้จากการศึกษา ดูงาน โดยในเวทีได้ดำเนินการ ดังนี้

1. สรุปบทเรียนจากการศึกษาดูงาน เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาตัดสินใจทำกิจกรรม ในเครือข่ายของตนเอง

2. นำเสนอแผน แต่ละกลุ่มกิจกรรมนำเสนอแผนงานของกลุ่มตนเองเพื่อให้เครือข่ายร่วม พิจารณาจัดหมวดหมู่หรือจัดเป็นเครือข่าย

3. กำหนดแผนของเครือข่ายว่ากิจกรรมใดควรจะเป็นเครือข่ายกับกิจกรรมอะไร โดย พิจารณาให้กิจกรรมเกื้อกูลกัน เช่น โรงสีข้าวต้องเชื่อมโยงเกื้อกูลกันกับกลุ่มผู้เลี้ยงสุกร กลุ่มทำปุ๋ยหมัก และ กลุ่มการลดต้นทุนการผลิตข้าว เป็นต้น

4. มีการกำหนดกลุ่มบุคคลหรือตัวบุคคล เพื่อทำหน้าที่เป็นแกนนำในการนำแผนไปสู่การ ปฏิบัติในเครือข่าย

5. กลุ่มเครือข่ายกิจกรรมทุกกลุ่ม ดำเนินการจัดเวทีระดับกลุ่มในหมู่บ้าน เพื่อนำแนวทาง การดำเนินเครือข่ายไปเสนอแก่สมาชิกเพื่อร่วมตัดสินใจและร่วมดำเนินการ

เวทีที่ 4 เวทีเครือข่ายระดับตำบลอย่างต่อเนื่อง เป็นเวทีที่ต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมในชุมชน คือ เมื่อจัดทำแผนของกลุ่มเครือข่ายแล้ว แต่ละกลุ่มได้นำ แผนไปสู่การปฏิบัติในกลุ่มของตนเอง ในรอบ 1 เดือน กลุ่มเครือข่ายจะกลับมาพบกันในเวทีเครือข่ายระดับ ตำบลอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของเวที คือ

1. เพื่อต้องการให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานของแต่ละกลุ่ม
2. เพื่อต้องการยกระดับความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรมในแต่ละกลุ่ม

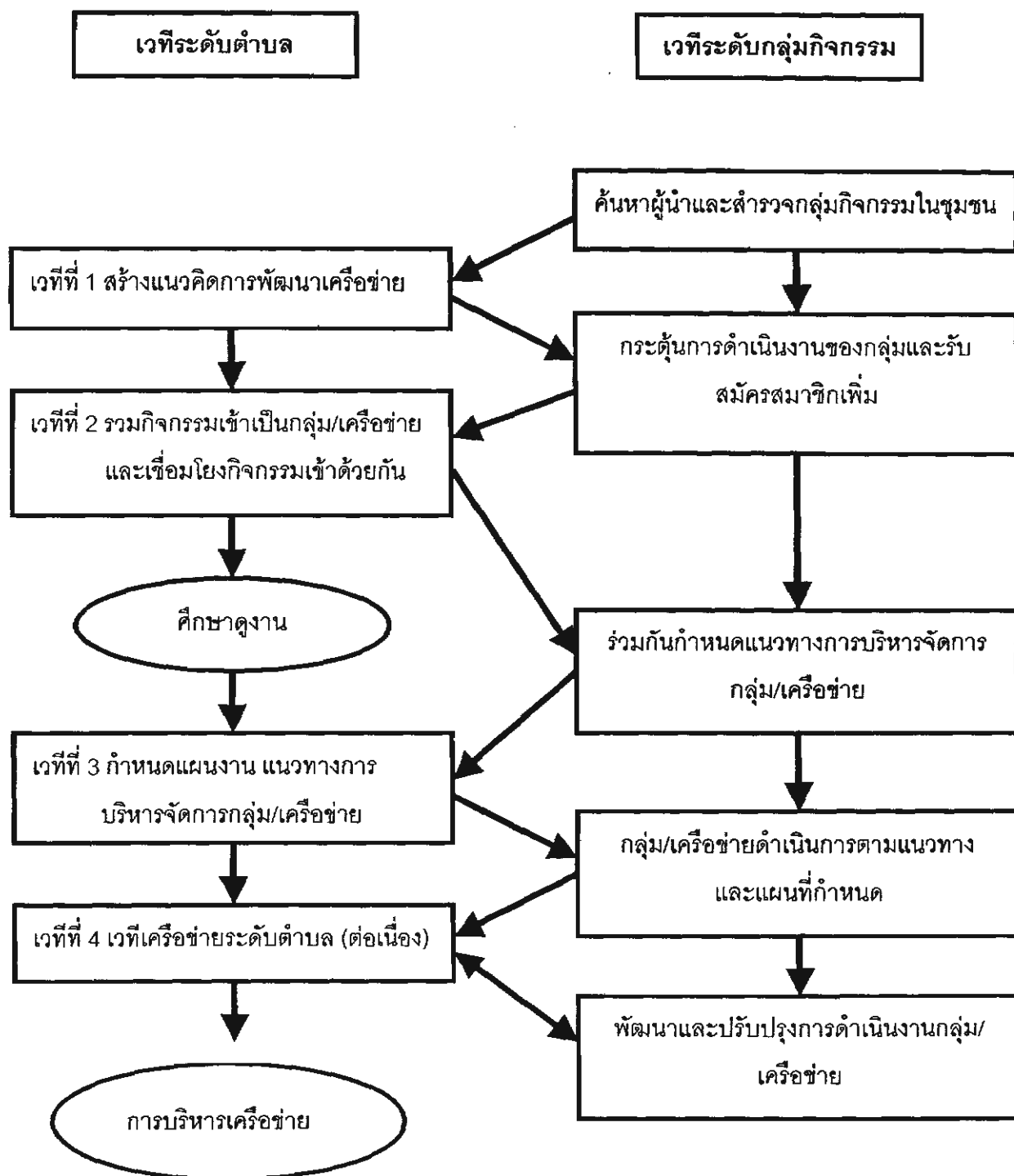
3. เพื่อเป็นเวทีรายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินกิจกรรมของแต่ละกลุ่ม
4. เพื่อเป็นเวทีจัดการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มที่ผ่านมา
5. เพื่อเป็นเวทีพบปะและทำกิจกรรมร่วมกันของผู้นำชุมชน เช่น กิจกรรมสัจจะออมทรัพย์ของเครือข่าย เป็นต้น

หลังจากจบเวทีผู้นำทุกคนได้รับทราบสถานการณ์การดำเนินงานของแต่ละกลุ่มในชุมชน พร้อมทั้งรับทราบแนวทางการแก้ไขและจัดการปัญหาของกลุ่ม เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขและมาพบกันอีกครั้งในเดือนต่อไป เวทีเช่นนี้มีเป็นประจำทุกเดือน บางครั้งมีการสลับเปลี่ยนหมุนเวียนไปจัดตามกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ

การจัดการบริหารเครือข่าย จัดเวทีชุมชนเพื่อร่วมกันกำหนดบทบาทของเครือข่าย โดยดำเนินการแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งในเวทีได้ดำเนินการดังนี้

1. ตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการเครือข่าย ซึ่งโครงสร้างการบริหารเครือข่ายนั้น ชุมชนได้ร่วมกันกำหนด พร้อมทั้งกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการด้วยชุมชนเอง
2. การกำหนดกฎ ระเบียบ ในการบริหารจัดการเครือข่าย ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดกฎเกณฑ์การบริหารจัดการเครือข่าย เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการปฏิบัติของเครือข่าย โดยใช้เวทีเครือข่ายระดับตำบลเป็นตัวกำหนด และให้กลุ่มกิจกรรมยึดถือกฎเกณฑ์การบริหารที่ร่วมกันกำหนดไว้

ผังการจัดเวทีพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้

4. ผลที่เกิด

1. เกิดเวทีเครือข่าย

จากการดำเนินการของทั้ง 4 จังหวัดทำให้เกิดเวทีเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งในระดับตำบลอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเพื่อการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ ซึ่งเวทีเครือข่ายจะมีการขับเคลื่อนต่อไปโดยชุมชนเอง จังหวัดพัทลุง และราชบุรี มีเวที เครือข่ายระดับอำเภอและจังหวัดด้วย

2. การเชื่อมโยงกิจกรรม

ทุกจังหวัดได้ดำเนินการเชื่อมโยงประสานกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนเข้ามาร่วมเป็นเครือข่ายในระดับตำบล เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ ทั้งทางด้านการผลิต การจัดการ ตลอดจนให้เกิดการผลิตหรือดำเนินกิจกรรมที่เอื้อประโยชน์ หรือเกื้อกูลกันของแต่ละกลุ่มกิจกรรม โดยเฉพาะที่จังหวัดบุรีรัมย์ การเกื้อกูลกันจะเห็นชัดเจนมาก ส่วนของจังหวัดพัทลุงมีการเชื่อมโยงไปถึงสภาวิสาหกิจชุมชนระดับจังหวัด

3. การบริหารเครือข่าย

ทุกจังหวัดได้ดำเนินการให้มีการบริการเครือข่ายโดยชุมชนคิดเองทำเอง เจ้าหน้าที่มีส่วนช่วยผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนเครือข่ายเท่านั้น ทุกเครือข่ายจะมีคณะบริหารเครือข่ายโดยชุมชน เครือข่ายมีการจัดทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น จังหวัดบุรีรัมย์ ได้จัดให้มีกิจกรรมออมทรัพย์ของเครือข่ายระดับตำบลเพื่อเอาเงินทุนไปบริหารจัดการเครือข่าย และหลายเครือข่ายมีการจัดทำกฎระเบียบของเครือข่ายโดยชุมชนด้วย

5. ผลลัพธ์

1. ผลลัพธ์ต่อเกษตรกร

เกษตรกรมีความมั่นใจในกิจกรรมการผลิตของตนเอง และชุมชนมีทิศทางการดำเนินกิจกรรมกลุ่มที่ชัดเจน ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง เกษตรกรเปลี่ยนพฤติกรรมจากเดิมเคยพึ่งพาทายนอกในการทำกิจกรรมหรือการพัฒนาชุมชนได้เปลี่ยนมาพึ่งตนเอง พึ่งกลุ่มกันเอง เช่น จัดทำเป็นกิจกรรมออมทรัพย์ของเครือข่ายการผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อใช้ในชุมชน เป็นต้น

2. ผลลัพธ์ต่อเจ้าหน้าที่

เจ้าหน้าที่ทำงานได้มีประสิทธิภาพ สามารถติดต่อประสานการปฏิบัติงานกับชุมชนได้ สะดวกรวดเร็ว และสามารถรู้ความเคลื่อนไหวของชุมชนได้รวดเร็ว ทั้งข้อมูลการผลิต ปัญหาในชุมชน ตลอดจนการสื่อสารประชาสัมพันธ์กับชุมชน เพราะชุมชนมีผู้นำที่เป็นตัวแทนของชุมชน เป็นผู้ติดต่อสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่กับเกษตรกรในพื้นที่

3. ผลลัพธ์ต่อหน่วยงาน

หน่วยงานโดยเฉพาะองค์การภาครัฐ สามารถบริหารงบประมาณลงสู่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการของชุมชน และแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาและการแก้ไข

ปัญหา

1. การดำเนินงานเครือข่ายเป็นงานรูปแบบใหม่ ชุมชนและผู้ นำไม่เข้าใจในแนวคิดและขั้นตอนการดำเนินงาน ประกอบกับผู้ นำชุมชนมีภารกิจมากทั้งในชุมชนและเข้าร่วมกิจกรรมจากหน่วยงานอื่น ทำให้พัฒนาเครือข่ายได้ช้า
2. ในส่วนของเจ้าหน้าที่บางคนไม่มีประสบการณ์การทำงานเครือข่าย และบางคนเข้าร่วมเวทีเครือข่ายไม่ต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาเครือข่ายในชุมชนด้วย
3. กิจกรรมของเครือข่ายบางกิจกรรมไม่ตรงกับความต้องการของสมาชิกบางส่วน ทำให้สมาชิกบางท่านไม่ร่วมกิจกรรม แต่สมาชิกบางท่านเข้าร่วมกิจกรรมหลายกลุ่ม ทำให้ไม่สามารถร่วมทำกิจกรรมในกลุ่มได้ทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกิจกรรมที่มีการระดมทุนหรือหุ้น เป็นต้น

การแก้ไข

1. เกี่ยวกับความเข้าใจเรื่องเครือข่ายของผู้ นำ โดยการนำไปศึกษาดูงานให้แนวคิดในเวทีเครือข่าย ในส่วนของเจ้าหน้าที่ต้องฝึกปฏิบัติด้วยตนเองทุกครั้งที่มีโอกาส
2. ในกรณีที่สมาชิกไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ทุกกลุ่มในเวทีเครือข่าย ได้ตกลงให้แต่ละกลุ่มทำกิจกรรมขนาดเล็กก่อน ซึ่งเมื่อมีการลงหุ้นทุกคนจะสามารถเข้าร่วมได้

ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรค

ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่

1. กระบวนการสร้างเครือข่ายเรียนรู้ถึงแม้จะเป็นเครือข่ายใหม่ของชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนคิดเองทำเอง ซึ่งตรงกับความต้องการของชุมชน เมื่อดำเนินการให้การเรียนรู้ในการสร้างเครือข่ายแก่ชุมชนแล้ว ทำให้โอกาสทำงานเครือข่ายสำเร็จได้ไม่ยากนัก
2. ในบางพื้นที่เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการพัฒนาเครือข่ายมีประสบการณ์อยู่แล้ว การดำเนินการสร้างและพัฒนาเครือข่าย จึงสามารถขับเคลื่อนได้
3. หน่วยงานหรือองค์กรท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญของเครือข่ายและให้การสนับสนุนการพัฒนาเครือข่าย โดยเฉพาะในเรื่องงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมของเครือข่าย

4. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการดำเนินการพัฒนาเครือข่าย เพราะศูนย์ฯ มีเป้าหมายการพัฒนาชุมชนเช่นกัน

5. ผู้นำส่วนหนึ่งผ่านกระบวนการเรียนรู้การจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถนำความรู้ ประสบการณ์มาปรับใช้ในกระบวนการพัฒนาเครือข่ายทั้งในเรื่องแนวคิด ขั้นตอน การดำเนินงานได้

ปัจจัยอุปสรรค ได้แก่

1. เครือข่ายในปัจจุบันยังมีน้อย มีเฉพาะบางพื้นที่ บางกลุ่มเท่านั้น ไม่มีพื้นที่ต้นแบบเพื่อการเรียนรู้ ทำให้ไม่มีตัวอย่างหรือประสบการณ์ตรงที่ให้ชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำให้การพัฒนาเครือข่ายเป็นไปได้ช้า

2. งานพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นงานใหม่ ผู้นำต้องเสียสละ มีความมุ่งมั่น ซึ่งบุคคลอย่างนี้ในชุมชนมีน้อย ทำให้การทำงานของเจ้าหน้าที่ต้องทำงานหนักทั้งชี้แจงและทำความเข้าใจ

6. สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

การดำเนินงานเครือข่ายการเรียนรู้ก่อนการดำเนินการทุกพื้นที่ที่ไม่มีการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมชัดเจน บางพื้นที่ที่มีการดำเนินการแต่ก็เป็นการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ การดำเนินการพัฒนาเครือข่ายในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนาเครือข่ายระดับตำบล มีการเชื่อมโยงกิจกรรมเข้าด้วยกัน กิจกรรมมีการเกื้อกูล ดำเนินการโดยชุมชนเอง และมีเวทีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง วิธีการพัฒนาเครือข่ายดำเนินการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ความรู้เรื่องเครือข่ายชี้ให้เห็นความสำคัญ โดยการจัดเวทีเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีการรวมกลุ่มกิจกรรมเข้าด้วยกันและนำไปศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบ จัดให้มีกิจกรรมของเครือข่าย เช่น กิจกรรมออมทรัพย์ของเครือข่าย มีคณะกรรมการบริหารเครือข่ายโดยชุมชน ดำเนินการจัดทำกฎระเบียบของเครือข่าย เมื่อเกิดเครือข่ายแล้วชุมชนเกิดความมั่นใจต่อกิจกรรมการผลิตของตนเอง ชุมชนรู้จักพึ่งพาตนเอง มีเวทีการเรียนรู้ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานภาครัฐสามารถให้การสนับสนุนได้ตรงตามความต้องการของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. การดำเนินเครือข่ายการเรียนรู้ ต้องจัดให้มีเวทีเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สมาชิกได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์

2. การดำเนินเครือข่าย ต้องมีการจัดทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น ฝากสัจจะออมทรัพย์ กิจกรรมสวัสดิการชุมชน กองทุนต่าง ๆ ในชุมชน เป็นต้น

3. การกระตุ้นให้เกิดเครือข่าย นอกจากให้แนวคิดแล้วสิ่งที่จำเป็นอีกประการหนึ่ง คือ นำผู้นำไปศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบ

4. กิจกรรมในเครือข่ายต้องให้มีการเกื้อกูลให้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน และเกี่ยวโยงเป็นระบบเครือข่าย

โจทย์ 1.2 บทบาทและกระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล

1. สถานการณ์ก่อนการดำเนินการวิจัย

กล่าวโดยสรุปสำหรับสถานการณ์ก่อนการดำเนินงานวิจัยในภาพรวม 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดราชบุรี พัทลุง และพิษณุโลก คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติงานโดยใช้ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเป็นกลไกในการทำงาน โดยส่วนใหญ่จะรับผิดชอบงานส่งเสริมการเกษตรในขอบเขตตำบล 1 คนต่อ 1 ตำบล หรือศูนย์บริการฯ แต่บางคนรับผิดชอบมากกว่า 1 ตำบล หรือศูนย์บริการฯ ซึ่งในการปฏิบัติงานจะรับผิดชอบหลายด้านในระดับพื้นที่ งานที่ดำเนินการส่วนใหญ่เป็นวิทยากรในการถ่ายทอดเทคโนโลยี เป็นผู้ประสานงานการจัดเก็บข้อมูลด้านการเกษตร และจัดทำรายงานต่าง ๆ เป็นต้น อย่างไรก็ตามในการดำเนินงานยังไม่สามารถดำเนินการได้ ตามหลักการของศูนย์บริการฯ ในลักษณะการมีส่วนร่วมของเกษตรกร การบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (แต่ละหน่วยงานมุ่งเน้นผลงานของหน่วยงานตนเอง) ชุมชนยังไม่เห็นความสำคัญในการดำเนินงานของศูนย์บริการฯ มีภารกิจเร่งด่วนและงานนโยบายของหน่วยราชการต่าง ๆ ค่อนข้างมาก เช่น โครงการต่าง ๆ ของกระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และกรม กองต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2. สิ่งที่จะควรจะเป็นและการวัด

สิ่งที่จะควรจะเป็น	การวัด
1. บทบาทที่เหมาะสมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ได้แก่ เป็นวิทยากรกระบวนการ ผู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ผู้ประสานงาน และผู้สนับสนุนและบริการ	1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรสามารถเป็นวิทยากรกระบวนการได้และจัดเวทีชุมชน 2) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้และเป็นที่ปรึกษาให้กับเกษตรกร
2. กระบวนการทำงานที่เหมาะสมและชัดเจน แผนปฏิบัติงานที่เหมาะสมและวิธีการจัดทำแผนงาน/โครงการของชุมชน	3) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ และชุมชนตลอดจนและให้บริการชุมชน 4) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีแผนปฏิบัติงานและทำงานเป็นทีม 5) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีการจัดเก็บข้อมูลวางแผนงาน ดำเนินงานตามแผน ติดตามประเมินผล รายงานและประชาสัมพันธ์

3. การดำเนินการวิจัย

จากการดำเนินงานในบทบาทเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่จังหวัดราชบุรี พัทลุงบุรีรัมย์ และพิษณุโลก พอสรุปได้ดังนี้

1. บทบาทวิทยากรกระบวนการ

ในการดำเนินงานได้มีการเตรียมความพร้อมแก่

1.1 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรโดยมีการจัดฝึกอบรมพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ แนวคิด และเทคนิคการจัดการ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรยังได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในการจัดเวทีชุมชนของตำบลหลักหรือตำบลโรงเรียน หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่ผ่านกระบวนการตามโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในบทบาทวิทยากรกระบวนการในลักษณะเป็นทีม

1.2 ในการเป็นวิทยากรกระบวนการจะต้องมีการเตรียมการ กำหนดประเด็นสาระสำคัญ วิธีการ ระยะเวลา และเครื่องมือทุกครั้ง และในระหว่างดำเนินการวิทยากรกระบวนการจะต้องกระตุ้นให้ชุมชนแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้โดยการโยนคำถาม จับประเด็น สรุป

และเชื่อมโยง ตลอดจนจับบันทึกและสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมเวทีสิ่งสำคัญหลังจากจัดเวทีชุมชนทุกครั้ง

1.3 มีการสรุปบทเรียนหรือถอดบทเรียนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทีมวิทยากรกระบวนการ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการจัดเวทีชุมชน เพื่อเรียนรู้ร่วมกันและค้นหาแก้ไขปัญหาในการจัดเวทีการเป็นวิทยากรกระบวนการที่ถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

2. บทบาทผู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะดำเนินการถ่ายทอดใน 2 ลักษณะ คือ

2.1 ลักษณะการบริหารจัดการและวิทยากรกระบวนการ โดยให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้จากการจัดเวทีชุมชน ในกรณีถ่ายทอดเทคโนโลยีระดับเบื้องต้นและทั่วไป เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรสามารถดำเนินการเองได้ ในบางกรณีการถ่ายทอดของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรใช้กระบวนการโรงเรียนเกษตรกร เช่น กิจกรรมข้าว พืชผัก เป็นต้น สำหรับความรู้เฉพาะทางหรือเทคโนโลยีการเกษตรขั้นสูง หรือความรู้ที่ต้องใช้เทคนิคเฉพาะจะทำหน้าที่ประสานงาน

2.2 ประสานงานกับหน่วยงานอื่นมาเป็นผู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ส่วนใหญ่ยังใช้วิธีการบรรยาย นอกจากนี้ให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ความชำนาญคนละ 1 เรื่อง ที่สอดคล้องกับอาชีพหลักของเกษตรกรในพื้นที่นั้น

3. บทบาทผู้ประสานงาน

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานทั้งใน รูปแบบไม่เป็นทางราชการ และรูปแบบเป็นทางราชการ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ระยะเวลาเร่งด่วน ภารกิจ เป็นต้น แต่โดยปกติมักจะประสานงานไม่เป็นทางราชการ ถ้าเป็นระหว่างหน่วยงานและมีการนัดหมายและแผนปฏิบัติที่ชัดเจน จะประสานงานในรูปแบบทางราชการ เช่น การถ่ายทอดเทคโนโลยี การประชุมคณะกรรมการ การจัดงานที่ครอบคลุมหลาย ๆ หน่วยงาน เช่น คลินิกเกษตร หน่วยปฏิบัติการเคลื่อนที่ (MU) การจัดทำแผนชุมชนในการประชาสัมพันธ์และการสนับสนุนแผนชุมชน เป็นต้น สำหรับลักษณะการประสานงานมีทั้งการประสานงานกับองค์กร และประสานงานเนื้อหาหรือภารกิจ

3.1 การประสานงานกับองค์กร ในส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งระดับพื้นที่และหน่วยงานต่างๆ ในการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ และนโยบาย ได้แก่ หน่วยงานในพื้นที่ที่สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการประสานงานกับองค์กรบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน คณะกรรมการจัดเวทีชุมชน คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ เป็นต้น ทั้งนี้ ทำหน้าที่ประสานงานหรือสื่อกลางระหว่างภาครัฐ หน่วยงานต่าง ๆ องค์กร

ท้องถิ่น คณะกรรมการกับเกษตรกรในพื้นที่ตำบล สิ่งสำคัญคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ และศูนย์บริการฯ เป็นกลไกสำคัญในการประสานความร่วมมือ

3.2 สำหรับการประสานงานในเนื้อหาและภารกิจ มีหลายรูปแบบด้วยกัน คือ

3.2.1 การดำเนินงานในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ณ จุดสาธิต ประสานงานกับวิทยาการเกษตรกร สำหรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรหลายสาขา ยังจำเป็นต้องให้ระดับอำเภอช่วยประสานงาน เช่น การจัดคลินิกเกษตร ส่วนการเตรียมคนและพื้นที่เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ระดับตำบล ส่วนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นหน้าที่ระดับอำเภอ

3.2.2 การประสานงานที่เกี่ยวกับแผนงานโครงการ และกิจกรรม ประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานที่เป็นเจ้าของภารกิจโดยตรง และสอดคล้องกับแผนชุมชน เพื่อขอการสนับสนุนด้านวิชาการและงบประมาณ

3.2.3 การประสานงานให้บริการเร่งด่วน ด้านโรคระบาดสัตว์ ศัตรูพืช ภัยธรรมชาติ ปัญหาราคาผลผลิตการเกษตร สามารถประสานทางโทรศัพท์กับหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ตลอดจนการประสานงานการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในพื้นที่ สามารถประสานงานกับหน่วยปฏิบัติการเคลื่อนที่ให้เข้ามาแก้ไขช่วยเหลือเกษตรกร

4. บทบาทผู้สนับสนุนและบริการ

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทในการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและองค์กรในท้องถิ่น เช่น การจัดทำข้อมูลต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน เกษตรกร โดยการจัดหาข้อมูลและบริการชุมชนในข้อมูลด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคม กระตุ้นให้ชุมชนดำเนินการจัดทำข้อมูลด้วยตนเอง จัดหาข้อมูลด้านการตลาดมาสนับสนุนให้ชุมชนได้เรียนรู้และวางแผนการผลิต การตลาด สนับสนุนให้ชุมชนร่วมวางแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลจากการจัดเวทีชุมชน ข้อมูลจากคลินิกเกษตรและข้อมูลจากแผนถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร เพื่อจัดทำแผนดังกล่าว นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้เกษตรกรแปลงแผนสู่การปฏิบัติงานในลักษณะโครงการและกิจกรรม โดยกระตุ้นให้เกิดกลุ่มกิจกรรมเรียนรู้และดำเนินงานตามโครงการและกิจกรรมต่อไป และของบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ กรม กองต่าง ๆ ตลอดจนองค์กรท้องถิ่น สนับสนุนให้กลุ่มกิจกรรมมีการออมและระดมเงินทุนช่วยเหลือตนเองในการปฏิบัติงานเบื้องต้นเพื่อพึ่งพาตนเองในระยะแรก ๆ สำหรับการบริการด้านอื่น ๆ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรบริการด้านการจดทะเบียนเกษตรกร การออกใบรับรองเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรัง จดทะเบียนการปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ ตลอดจนการสนับสนุนและบริการโครงการสำคัญ ๆ ตามนโยบายของรัฐ เช่น โครงการฟื้นฟูเกษตรกรหลังการพักชำระหนี้ร่วมกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) โครงการปราบปรามยาเสพติด เป็นต้น

กระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร พอสรุปได้ดังนี้

การใช้ศูนย์บริการฯ เป็นกลไกในการปฏิบัติงานระดับพื้นที่ (ตำบล) โดยเริ่มตั้งแต่งานข้อมูล และข่าวสารการวางแผนงานและโครงการ การติดตามและประเมินผล การรายงานและประชาสัมพันธ์

1. งานข้อมูลและข่าวสาร ดำเนินการจัดทำข้อมูลโดยการเก็บ รวบรวม ประมวล วิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อใช้ประโยชน์ในพื้นที่รับผิดชอบ ทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยข้อมูลและข่าวสารบางส่วนจะประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาเผยแพร่บริการแก่ชุมชน ณ ศูนย์บริการฯ สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการจัดทำแผนชุมชนหรือแผนแม่บทชุมชนจะอาศัยชุมชน ผู้นำ คณะกรรมการ เป็นผู้จัดหาและรวบรวมเพิ่มเติม โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งเรียกว่า “เวทีชุมชน” เพื่อนำข้อมูลมาจัดทำแผนชุมชนของตนเอง

2. การจัดทำแผนโครงการทั้งระยะสั้นและระยะยาว ดำเนินการดังนี้

- แผนพัฒนาการเกษตรตำบลระยะยาว (5 ปี) โดยอาศัยการใช้เวทีชุมชนและการมีส่วนร่วม มีผู้นำชุมชน และชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่ดำเนินการ และใช้ข้อมูลด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งประกอบด้วยแผนย่อยอีก 3 แผน ดังนี้ 1) แผนถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร 2) แผนธุรกิจ (แผนลงทุนหรือแผนวิสาหกิจชุมชน) 3) แผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีโครงการและกิจกรรมใน 3 แผนย่อยดังกล่าว

- แผนพัฒนาการเกษตรตำบลประจำปี โดยอาศัยข้อมูลจากแผนพัฒนาการเกษตรระยะยาว (5 ปี) แผนถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรและการจัดทำคลินิกเกษตร โดยให้ชุมชน ผู้นำชุมชน วิทยากรเกษตรกร ตัวแทนกลุ่มกิจกรรม และคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ ร่วมกับเจ้าหน้าที่ดำเนินการ โดยเจ้าหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน อำนวยความสะดวก และสนับสนุน รวมทั้งประสานงาน แผนงาน โครงการเสนอต่อองค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานภาครัฐตามระบบงบประมาณปกติ

- จัดทำแผนปฏิบัติงานประจำเดือนของศูนย์บริการฯ และแผนปฏิบัติงานประจำสัปดาห์ โดยอาศัยข้อมูลสถานการณ์ต่าง ๆ ความจำเป็นเร่งด่วน นโยบายของภาครัฐ และแผนพัฒนาการเกษตรตำบลประจำปี

3. การดำเนินงานตามแผนงานและโครงการดำเนินการตามแผนพัฒนาการเกษตรตำบลประจำปี โดยดำเนินการในบทบาทวิทยากรกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ผู้ประสานงาน ผู้สนับสนุนและบริการ โดยยึดหลักแผนงานและโครงการประจำปี และอาศัยเวทีการประชุมประจำเดือนของคณะกรรมการศูนย์บริการฯ ในการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมของชุมชนและคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ตลอดจนใช้เวทีดังกล่าวในการติดตาม พิจารณา แก้ไขปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

4. การติดตามและประเมินผลแผนงาน/โครงการ การดำเนินงานในการติดตามอาศัยการประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ประจำเดือน และเจ้าหน้าที่ออกติดตามในพื้นที่ดำเนินการ โดยมีรูปแบบการติดตาม ดังนี้ 1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้ติดตาม 2) คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ และคณะทำงานสาขา (กลุ่มกิจกรรม) เป็นผู้ติดตาม 3) คณะทำงานสาขา (กลุ่มกิจกรรม) เป็นผู้ติดตาม และ 4) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรกับคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ เป็นผู้ติดตาม ซึ่งจะได้ นำข้อมูลความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรคมาเสนอในที่ประชุมประจำเดือนของศูนย์บริการฯ และหาแนวทาง แก้ปัญหาและประชาสัมพันธ์ให้ทราบ สำหรับการประเมินผลในลักษณะการมีส่วนร่วมยังไม่เป็นรูปธรรม ส่วนใหญ่เป็นการติดตามงานร่วมกันกับชุมชน

5. การรายงานผลและประชาสัมพันธ์ ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ต้อง รายงานผลการปฏิบัติงานประจำเดือนทุกเดือน และร่วมกับคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ สรุปผลการ ดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร ปีละ 2 ครั้ง สำหรับการประชาสัมพันธ์ ใช้ช่องทางต่าง ๆ ตามระบบปกติ เช่น การประชุมการจัดเวทีชุมชน กิจกรรมต่าง ๆ (วันสาธิต การจัดนิทรรศการ งานแสดง สินค้าและจำหน่าย ผลผลิตผลการเกษตร) บทความ ข่าวสาร วิทยุและหอกระจายข่าว หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เป็นต้น การดำเนินงาน ด้านประชาสัมพันธ์ยังไม่เป็นระบบขึ้นอยู่กับสถานการณ์และกิจกรรมที่ดำเนินการ

สำหรับกิจกรรมและกลไกสำคัญในการทำงานในพื้นที่ ได้แก่

1. ใช้ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ เป็นกลไกในการทำงานในพื้นที่ระดับตำบล
2. จัดเวทีชุมชนระดับตำบลและหมู่บ้าน เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม และทักษะในการเป็นวิทยากรกระบวนการ
3. ให้ข้อมูลข่าวสาร ณ ที่ศูนย์บริการ ฯ และคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการ ฯ เป็น ตัวแทนให้ข้อมูลและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ นอกจากนี้วิทยากรเกษตรกร (จุดสาธิต) เป็นจุดเผยแพร่และ ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร หรือจุดเรียนรู้และทัศนศึกษาของคนในชุมชน
4. การทำงานในลักษณะการทำงานเป็นทีมแล้วแต่กรณีหรือลักษณะงาน เช่น การร่วมจัด เวทีชุมชน โดยเป็นวิทยากรกระบวนการร่วมกัน การสำรวจข้อมูล จัดทำฐานข้อมูลต่าง ๆ ตามนโยบายเร่งด่วน
5. การประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ประจำเดือน เพื่อวางแผน กำหนด กิจกรรม เตรียมการรับทราบความก้าวหน้า ติดตามและประเมินผล และแก้ไขปัญหาอุปสรรค ตลอดจน การประชาสัมพันธ์
6. จัดทำแผนชุมชนเพื่อเป็นแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล ทำให้รู้ทิศทางในการ พัฒนาระดับพื้นที่ (ตำบล) และตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนเป็นหลัก

7. มีแผนปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรรายเดือนและรายสัปดาห์ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ปัญหาเร่งด่วน ตลอดจนสนับสนุนแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลประจำปี

4. ผลที่เกิด

สรุปโดยภาพรวมผลที่เกิดจากการดำเนินงานในบทบาทและกระบวนการทำงานในพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร พอสรุปได้ดังนี้

1. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร สามารถเป็นวิทยากรกระบวนการและจัดเวทีชุมชนระดับตำบลและหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร สามารถถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีการเกษตรให้แก่เกษตรกรได้ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมตามลักษณะโรงเรียนเกษตรกร นอกจากนี้ยังใช้เวทีชุมชนในการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคนในชุมชนและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง
3. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร สามารถมอบหมายภารกิจบางกิจกรรมให้ตัวแทนชุมชนดำเนินการได้
4. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรสามารถเป็นผู้ประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานและชุมชน
5. เกิดการทำงานเป็นทีมมากขึ้น โดยเฉพาะการร่วมเป็นวิทยากรกระบวนการ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนร่วมกันทำงานเป็นทีมตามลักษณะงาน เช่น การสำรวจข้อมูล การเตรียมการจัดเวที
6. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีแผนปฏิบัติงานของศูนย์บริการฯ ชัดเจน สอดคล้องกับแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล โดยมีแผนปฏิบัติการรายเดือนและรายสัปดาห์
7. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีการทำงานร่วมกับคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ คณะกรรมการจัดเวทีชุมชน ผู้นำหรือผู้แทนชุมชน ครอบคลุมพื้นที่หมู่บ้านต่างๆ ภายในตำบลมากขึ้น

5. ผลลัพธ์

จากการดำเนินงานในบทบาทและกระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ส่งผลกระทบหรือผลลัพธ์ ได้โดยสรุป ดังนี้

1. ผลกระทบต่อชุมชน

- ชุมชนมีความตื่นตัว รับรู้ข่าวสาร และแนวคิดการพัฒนาพื้นที่ตนเองมากขึ้น เพื่อให้ชุมชนของตนเองเข้มแข็ง
- ชุมชนมีโอกาสนเสนอความคิดเห็น การมีส่วนร่วมมีมากขึ้นในการทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ
- ชุมชนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในลักษณะกระบวนการเรียนรู้ การจัดเวทีชุมชน โรงเรียนเกษตรกร เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในไร่นา ในลักษณะองค์รวมแห่งการเรียนรู้

- ชุมชนสามารถวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังในการดำเนินกิจกรรม โดยยึดหลักการพึ่งพาชุมชนภายในเป็นหลัก ก่อนจะพึ่งพาปัจจัยภายนอก
- ชุมชนมีความพึงพอใจมากในการทำงาน บทบาทของเจ้าหน้าที่ โดยยึดเกษตรกรเป็นหลักมากกว่ายึดหน่วยงานของตนเอง

2. ผลกระทบต่อเจ้าหน้าที่

- เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความมั่นใจ สามารถเป็นวิทยากรกระบวนการและจัดเวทีชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรสามารถจับประเด็น เชื่อมโยงและสรุปผลในประเด็นต่าง ๆ ในการจัดเวทีชุมชน การถ่ายทอดเทคโนโลยี แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และการอภิปรายกลุ่ม
- เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความรู้ ประสบการณ์ และทักษะมากขึ้น ในการจัดเวทีชุมชน วิทยากรกระบวนการ การถ่ายทอดความรู้ การประสานงาน และการสนับสนุน/บริการ จากการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม กระบวนการเรียนรู้ การทำงานแบบบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และชุมชน
- มีการทำงานเป็นทีมมากขึ้นตามลักษณะงานแล้วแต่กรณี เช่น ร่วมกันเป็นวิทยากรกระบวนการในการจัดเวทีชุมชน การสำรวจและจัดเก็บข้อมูล การบริการด้านต่างๆ เป็นต้น
- มีแผนปฏิบัติงาน ส่งผลให้เกิดการทำงานเป็นระบบ มีความชัดเจนมากขึ้น

3. ผลกระทบต่อหน่วยงาน

- เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อหน่วยงานโดยยึดชุมชนเป็นเป้าหมายหลักและทำงานแบบมีส่วนร่วม
- ชุมชนพึงพอใจในการให้บริการและมีหลายหน่วยงานมาร่วมรับฟังความคิดเห็นของชุมชน
- การทำงานของหน่วยงานมีความชัดเจน มีแผนปฏิบัติงาน ประหยัดเวลาและงบประมาณ สรุปปัญหา อุปสรรคและการแก้ไข ในภาพรวมของการวิจัยในพื้นที่ 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดราชบุรี พัทลุง บุรีรัมย์ และพิษณุโลก ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

1. งานตามนโยบายเร่งด่วนที่ไม่ใช่ภารกิจหลักหรือที่รับผิดชอบค่อนข้างมาก

การแก้ไข

- เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องต้องระดับภาคสนามต้องจัดลำดับความสำคัญของงาน และในบางครั้งต้องทำงานเป็นทีมและปฏิบัติงานนอกเวลาทำการ

2. การดำเนินงานอยู่ในช่วงระยะเวลาการปรับโครงสร้างและภารกิจส่วนราชการ ทำให้ขาดความชัดเจนในบทบาทหน้าที่การทำงาน ทั้งระบบการทำงานในพื้นที่และการสนับสนุน

การแก้ไข

- การดำเนินงานตามโครงสร้างอาศัยระยะเวลาจนกว่าจะชัดเจน ดังนั้นควรสร้างกรอบการทำงานเป็นทีมและทิศทางการทำงานของเจ้าหน้าที่และสถานการณ์ความเป็นจริงในพื้นที่

3. การพัฒนาบุคลากรยังไม่ทั่วถึงและขาดความต่อเนื่อง เนื่องจากการไม่มีแผนการพัฒนาบุคลากรและงบประมาณสนับสนุนที่เพียงพอ

การแก้ไข

- จัดเวทีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในลักษณะการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ทั้งด้านเทคโนโลยีการเกษตร การบริหารจัดการ วิทยาการกระบวนการ โดยเน้นการฝึกทักษะ

- จัดทำแผนพัฒนาบุคลากรให้ชัดเจนและสนับสนุนงบประมาณทุกระดับ

ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรค

ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่

1. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้รับการฝึกอบรม ถ่ายทอดความรู้ด้านวิทยาการกระบวนการจากวิทยากรภายนอก และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับจังหวัดและอำเภอที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ของโครงการเพิ่มขีดความสามารถการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน (โครงการ UNDP)

2. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้เรียนรู้การเป็นวิทยากรกระบวนการจากตำบลต้นแบบหรือตำบลครู (ตำบลต้นแบบโรงเรียน) กระบวนการทำงานและบทบาทของเจ้าหน้าที่ ตลอดจนรูปแบบการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ ชุมชน คณะกรรมการ โดยมีศูนย์บริการฯ เป็นกลไกการทำงาน

3. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้มีโอกาสเรียนรู้และฝึกปฏิบัติจริงในการจัดเวทีชุมชนของตำบลตนเองและสรุปบทเรียน (ถอดบทเรียน) การเรียนรู้การจัดเวทีชุมชนทุกครั้ง ซึ่งเป็นการเรียนรู้และฝึกทักษะจากประสบการณ์ตรงในการจัดเวทีชุมชน และใช้ศูนย์บริการฯ คณะกรรมการ และชุมชน ทำงานแบบมีส่วนร่วมและเป็นกลไกการทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

4. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในบางพื้นที่มีการดำเนินงานเป็นทีม และมีหลักเกณฑ์การทำงานที่ชัดเจนกว่าที่กำหนดไว้เดิม โดยนำผลงานไปประเมินการทำงานของเจ้าหน้าที่แต่ละบุคคล

5. ชุมชนและกลุ่มองค์กรมีความเข้มแข็งเป็นทุนเดิม

6. การคัดเลือกผู้นำชุมชนและคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ มีส่วนผลักดันในการดำเนินงาน

7. ให้โอกาสชุมชนมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็น และสร้างจิตสำนึก ตลอดจนแสดงให้เห็นถึงคุณค่าความเป็นเจ้าของในการพัฒนาและแก้ปัญหาของตนเองและชุมชน

ปัจจัยอุปสรรค ได้แก่

1. ภารกิจใหม่และภารกิจเดิมยังไม่เชื่อมโยง ขาดความชัดเจนในบทบาทหน้าที่และระบบการทำงาน
2. การมีส่วนร่วมจากหน่วยงานภาครัฐยังมีส่วนร่วมน้อย เนื่องจากขาดการประสานงานและการประชาสัมพันธ์โดยเฉพาะช่วงระยะแรกๆ
3. ระบบการทำงานในเรื่องแผนถ่ายทอดเทคโนโลยี การจัดคลินิกเกษตร การให้บริการต่าง ๆ ยังไม่เป็นระบบที่ชัดเจน
4. การพัฒนาบุคลากรไม่ทั่วถึงและไม่ต่อเนื่อง
5. ความชัดเจนในสายงานความก้าวหน้าในตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในระดับพื้นที่ไม่ชัดเจน ส่งผลต่อการทำงาน ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน
6. ภารกิจเร่งด่วนและมีภารกิจหลายด้าน ทำให้ไม่สามารถดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ทั้งในส่วนของผู้เจ้าหน้าที่และการทำงานกับชุมชน

6. สรุปและข้อเสนอแนะ

การดำเนินงานเป็นงานของผู้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทและกระบวนการทำงานในพื้นที่กับชุมชน ดังนี้

สรุป

1. บทบาทการเป็นวิทยากรกระบวนการ เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กระตุ้นแรงจูงใจให้ชุมชนมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็น สรุปจับประเด็น และเชื่อมโยงให้เห็นภาพ องค์กรรวมด้วยเหตุด้วยผล สามารถจัดเวทีชุมชนในระดับตำบลและหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งบทบาทดังกล่าวมีการปรับเปลี่ยนจากผู้นำการเปลี่ยนแปลง กำกับ สั่งการ ควบคุม ดำเนินการ มาเป็นวิทยากรกระบวนการผู้กระตุ้น อำนวยความสะดวก และประสานงาน
2. บทบาทผู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร โดยดำเนินการใช้คนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้พัฒนาจากเวทีชุมชน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เรียนรู้ถ่ายทอดโดยเกษตรกรสอนเกษตรกร ในลักษณะวิทยากรเกษตรกร (จุดสาธิต) ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ และปฏิบัติจริงในไร่นา ซึ่งจะสอดคล้องกับวิธีการถ่ายทอดของโรงเรียนเกษตรกร นอกจากนี้การถ่ายทอดความรู้ให้คำแนะนำปรึกษาเบื้องต้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นของผู้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
3. บทบาทผู้ประสานงาน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานและชุมชน การประสานงาน จะมีรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการขึ้นอยู่กับภารกิจ ระดับการประสานงาน และระยะเวลาเร่งด่วนหรือไม่ นอกจากนี้แล้วการประสานงานต้องประสานกับองค์กรใน

ระดับพื้นที่ (แนวราบ) เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ คณะกรรมการจัดเวทีชุมชนผู้นำหรือผู้แทนชุมชน เป็นต้น แล้วประสานงานต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ปศุสัตว์ ประมง พัฒนาที่ดิน พัฒนาการ สาธารณสุข และครู เป็นต้น สำหรับการประสานในบางภารกิจต้องประสานโดยตรง เช่น การถ่ายทอดความรู้ ประสานงานกับวิทยากรเกษตรกร (จุดสาธิต) ประสานแผนงานโครงการและกิจกรรมกับ อบต. และหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ประสานงานกับหน่วยปฏิบัติการเคลื่อนที่ เพื่อแก้ไขปัญหาการเกษตร ตลอดจนการจัดคลินิกเกษตรเคลื่อนที่บริการความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรแก่เกษตรกร

4. บทบาทผู้สนับสนุนและบริการ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่ในการสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และทำงานแบบบูรณาการ ระหว่างหน่วยงานและชุมชน การจัดหาข้อมูลข่าวสารการผลิต การตลาดและด้านอื่นๆ สนับสนุนให้ชุมชนจัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ และใช้ประโยชน์จากข้อมูล สนับสนุนการจัดเวทีชุมชน การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลระยะยาว 5 ปี ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ และชุมชน สนับสนุนและบริการการจดทะเบียนเกษตรกร ฐานข้อมูลต่างๆ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ ออกใบรับรองเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรัง เป็นต้น นอกจากนี้ยังสนับสนุนโครงการสำคัญตามนโยบาย ภาครัฐของหน่วยงานต่าง ๆ

สำหรับกระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในการทำงานกับชุมชน สรุปได้ดังนี้

1. ใช้ศูนย์บริการฯ เป็นกลไกในการทำงานกับชุมชน
2. ทำงานร่วมกันกับคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ และผู้นำชุมชนตลอดจนคณะกรรมการจัดเวทีชุมชน และแผนชุมชน
3. ให้ข้อมูลข่าวสารการผลิต การตลาดและด้านอื่นๆ ณ บริเวณศูนย์บริการฯ ตลอดจนให้ข้อมูลข่าวสาร การถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยีการเกษตร ณ จุดสาธิต โดยอาศัยวิทยากรเกษตรกร เช่น ถ่ายทอดโดยเกษตรกรสอนเกษตรกร
4. มีการทำงานลักษณะเป็นทีม เช่น ทีมวิทยากรกระบวนการในการจัดเวทีชุมชนระดับตำบลและหมู่บ้าน การจัดเก็บ สำรวจข้อมูล และบริการชุมชน เป็นต้น
5. มีการประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ เป็นประจำทุกเดือน เพื่อกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม รับทราบความก้าวหน้าการดำเนินงาน การติดตามและประเมินผล การแก้ไขปัญหาอุปสรรค ตลอดจนการประชุมสัมพันธ์ โดยอาศัยเวทีการประชุมคณะกรรมการดังกล่าว เป็นประจำทุกเดือน

6. จัดให้มีแผนถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรจากแผนชุมชนจากการทำคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ เพื่อแสดงความต้องการและบริการความรู้แก่เกษตรกรตามความต้องการที่แท้จริง

7. มีแผนชุมชนระยะยาว 5 ปี แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลประจำปีและแผนปฏิบัติงานรายเดือน รายสัปดาห์ ซึ่งจะสอดคล้องกันกับแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล สถานการณ์เร่งด่วนและงานนโยบาย

อภิปรายผล

บทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับวิทยากรกระบวนการ ผู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ผู้ประสานงาน ผู้สนับสนุนและบริการ เป็นบทบาทที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน และในการพัฒนาชุมชนโดยมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ชุมชนแสดงความคิดเห็นความเป็นเจ้าของในโครงการและกิจกรรมต่างๆ เพื่อการพัฒนาพื้นที่ของตนเอง โดยการพึ่งพาตนเองก่อน แต่การทำหน้าที่บทบาทดังกล่าวต้องใช้เวลาในการฝึกทักษะเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงการทำงานเป็นทีม และใช้เวลาค่อนข้างมากในระยะเริ่มต้น แต่ภารกิจที่เจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติงานตามนโยบาย งานเร่งด่วน งานหลาย ๆ ส่วนจากกรมกองต่าง ๆ ในลักษณะ Top down ยังมีค่อนข้างมากทำให้เจ้าหน้าที่ทำงานตามบทบาทดังกล่าวยังไม่สมบูรณ์ ตามระยะเวลาและแผนงานที่กำหนดไว้ซึ่งจะเป็นปัจจัยหนึ่งทำให้เจ้าหน้าที่ทำงานไม่สะดวก ตลอดจนคนในชุมชนอาจจะเสื่อมศรัทธา เนื่องจากไม่เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้ นอกจากนี้แล้วเจ้าหน้าที่ยังต้องรับผิดชอบงานมากกว่า 1 ตำบล และงานภารกิจในระดับอำเภอ เช่น งานรวบรวมข้อมูล งานการผลิตพืช งานพัฒนาสถาบันเกษตรกร งานด้านเอกสาร และการรายงาน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม หากจัดระบบการทำงาน กระบวนการทำงานให้ชัดเจนก็สามารถช่วยแก้ไขปัญหการทำงานร่วมกันกับคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ วิทยากรเกษตรกร ผู้นำชุมชน การจัดทำแผนชุมชน แผนถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร แผนปฏิบัติงานของศูนย์บริการฯ

ข้อเสนอแนะ

1. เพิ่มศักยภาพในการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้เป็นวิทยากรกระบวนการแบบมืออาชีพ
2. ภารกิจตามนโยบาย เร่งด่วน ควรอาศัยการทำงานเป็นทีมและอาศัยคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ผู้นำชุมชน วิทยากรเกษตรกรร่วมกันทำงาน
3. รูปแบบการทำงาน การดำเนินงานของศูนย์บริการฯ ควรมีวิธีการที่ชัดเจนไม่ควรเปลี่ยนแปลงบ่อยตามนโยบาย สมควรให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดและประสานงานกับเจ้าหน้าที่

2.ระบบสนับสนุนการทำงานในพื้นที่

โจทย์ย่อย 2.1 ระบบข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ

1. สถานการณ์ก่อนการดำเนินงานวิจัย

จากสถานการณ์ก่อนการดำเนินงานวิจัยของทั้ง 4 จังหวัด ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันมากใน 2 ประเด็นหลัก ๆ คือ

1. ด้านข้อมูล กล่าวคือ ข้อมูลส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลดิบ ยังไม่ได้จัดหมวดหมู่ ขาดความสมบูรณ์ และไม่ทันต่อเหตุการณ์

2. ด้านเจ้าหน้าที่ กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ ความชำนาญในการประมวลผลข้อมูล นอกจากนี้ยังเห็นความสำคัญของข้อมูลสารสนเทศค่อนข้างน้อย

2. สิ่งที่จะควรจะเป็นและการวัด

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
1. เป็นข้อมูลที่ถูกต้อง ทันสมัยในการพัฒนาชุมชน	1) ข้อมูลครบถ้วน ทันสมัย นำมาใช้ในการวางแผน
2. มีการจัดหมวดหมู่ด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคม เพื่อสะดวกในการใช้ประโยชน์	พัฒนาการเกษตรระดับตำบล
3. บุคลากรมีความรู้ ความชำนาญในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล	2) มีการจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่ 4 ด้าน ทั้งเป็นแฟ้ม เอกสารและฐานข้อมูล
4. เชื่อมโยงเครือข่ายข้อมูลระหว่างอำเภอกับ จังหวัด	3) ระบบสนับสนุนข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผลการสนับสนุน
	4) เจ้าหน้าที่และผู้นำชุมชน เห็นความสำคัญของข้อมูล สามารถวิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปใช้ประโยชน์
	5) อำเภอและจังหวัดสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตแลนำไปใช้ประโยชน์ในระดับพื้นที่

3. การดำเนินการวิจัย

การดำเนินการด้านข้อมูลสารสนเทศ สามารถแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. ด้านข้อมูล ทุกจังหวัดได้ดำเนินการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ โดยมีเกษตรจังหวัด หัวหน้าฝ่ายทุกฝ่าย นักวิชาการระดับจังหวัด ตัวแทนเกษตรอำเภอ ตัวแทนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับตำบล เพื่อระดมความคิด หากกรอบแนวทางดำเนินการระบบข้อมูลสารสนเทศ ในบางพื้นที่ได้ใช้เวทีชุมชนในการ

ทบทวน ข้อมูลด้านการเกษตร 4 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม เพื่อใช้กำหนดแนวทาง พัฒนา ชุมชน

2. ด้านเจ้าหน้าที่ ได้มีการดำเนินการจัดอบรมการใช้งานเครือข่ายคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตให้กับเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถประมวลผลข้อมูลอย่างง่าย ๆ และสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตได้

4. ผลที่เกิดขึ้น

ในส่วนของผลที่เกิดขึ้น เนื่องจากในแต่ละจังหวัดยังไม่ได้ดำเนินการด้านระบบข้อมูลสารสนเทศมากนัก ผลที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ คือ การทบทวนข้อมูลด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม ที่มีความถูกต้องสมบูรณ์มากขึ้น และเจ้าหน้าที่มีความรู้ ความสามารถในการใช้งานเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และการประมวลผลข้อมูลอย่างง่าย

5. ผลลัพธ์

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อเกษตรกรและชุมชน เจ้าหน้าที่และหน่วยงานส่วนใหญ่เป็นไปในทิศทางบวก กล่าวคือ ทุกคนเริ่มเห็นความสำคัญและประโยชน์ของข้อมูล มีการนำเอาข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนชุมชน นอกจากนี้ยังใช้ข้อมูลในการวางแผนการผลิตทางการเกษตร

ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

1. การเก็บข้อมูลต่าง ๆ มีหลายหน่วยงานจัดเก็บข้อมูลที่ซ้ำซ้อนกันทำให้ชุมชนเบื่อหน่าย
2. ข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอแก่การบริการเกษตรกร
3. ศูนย์กลางข้อมูลสารสนเทศในแต่ละระดับขาดการเชื่อมโยง
4. เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ ความชำนาญในการประมวลผลข้อมูลและการใช้งานคอมพิวเตอร์

การแก้ไข

1. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกๆระดับ
2. จัดทำเว็บไซต์ของหน่วยงานในทุกๆระดับมีการกำหนดศูนย์กลางข้อมูลสารสนเทศแล้วดำเนินการเชื่อมโยง แลกเปลี่ยนข้อมูลให้เป็นระบบ
3. จัดฝึกอบรมการใช้งานคอมพิวเตอร์

ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรค

ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่

1. การพัฒนาเจ้าหน้าที่ด้านการใช้อินเทอร์เน็ตและการใช้งานคอมพิวเตอร์และสนับสนุนให้ทุกอำเภอสามารถเชื่อมโยงกับระบบอินเทอร์เน็ตได้

2. ผลจากการจัดเวทีการเรียนรู้เพื่อจัดทำแผนชุมชน เป็นผลให้ทั้งเจ้าหน้าที่และชุมชน เห็นความสำคัญของข้อมูล

3. มีข้อมูลที่ได้จัดเก็บไว้แล้ว เช่น ข้อมูลพื้นฐานการเกษตร 4 ด้าน คือกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น

4. มีการวางระบบสนับสนุนข้อมูลข่าวสารไว้ค่อนข้างชัดเจนจากส่วนกลางสู่ส่วนภูมิภาค
ปัจจัยอุปสรรค ได้แก่

1. ระบบการจัดเก็บและเผยแพร่ข้อมูลยังไม่ทันสมัยและขาดระบบการเชื่อมโยงข้อมูล
ข่าวสาร

2. ข่าวสารต่างๆที่สำนักงานศูนย์ฯยังมีไม่เพียงพอ

6. สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

ในประเด็นของข้อมูลนั้น ในระดับพื้นที่มีการจัดเก็บ รวบรวมข้อมูลในหลาย ๆ ด้านที่ค่อนข้างหลากหลายและมีข้อมูลที่น่าสนใจเป็นจำนวนมาก แต่ประเด็นที่เป็นปัญหาคือ ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านั้น ส่วนใหญ่ยังไม่ได้ดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์ หรือประมวลผลข้อมูล เพื่อการใช้ประโยชน์ในระดับ อำเภอและจังหวัดอย่างจริงจัง โดยภาพรวมแล้วข้อมูลส่วนใหญ่ถูกเก็บรวบรวมเพื่อจัดส่งให้ระดับกรม ดำเนินการประมวลผล ประเด็นปัญหาอีกประเด็นหนึ่ง คือเจ้าหน้าที่ยังขาดความรู้ ทักษะในการจัดการ ข้อมูลให้เป็นข้อมูลสารสนเทศ

อภิปรายผล

จากสถานการณ์ก่อนการวิจัยในประเด็นข้อมูล แสดงให้เห็นว่า ข้อมูลส่วนใหญ่ยังเป็น ข้อมูลดิบ ไม่ได้มีการจัดหมวดหมู่ ขาดความสมบูรณ์ และไม่มีการจัดเก็บในลักษณะบูรณาการ นอกจากนี้ ในระดับพื้นที่ยังทำหน้าที่เป็นผู้เก็บข้อมูล เพื่อส่งให้ส่วนกลางประมวลผลและใช้ประโยชน์ ซึ่งอาจไม่ตรงกับความต้องการใช้ประโยชน์ในระดับพื้นที่ สมควรที่ระดับจังหวัดควรมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประมวลผล ข้อมูลเพื่อใช้ภายในจังหวัดของตนเองด้วย ในส่วนของเจ้าหน้าที่ที่ยังขาดความรู้ ความชำนาญในการใช้ งานคอมพิวเตอร์ ส่วนกลางควรสนับสนุนด้านการฝึกอบรมและจัดหาวัสดุอุปกรณ์สนับสนุนให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีศูนย์ข้อมูลสารสนเทศในระดับจังหวัด เพื่อประมวลผลข้อมูลของจังหวัดสนับสนุน การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

2. ควรพัฒนาความรู้ของเจ้าหน้าที่ที่จะต้องประมวลผลข้อมูล การจัดการข้อมูลและการใช้ งานคอมพิวเตอร์

โจทย์ย่อย 2.2 ระบบการพัฒนาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ

1. สถานการณ์ก่อนการดำเนินการวิจัย

ไม่มีแผนและเป้าหมายการพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจน ขาดความต่อเนื่องและไม่ครอบคลุมทุกสายงาน ใช้การนิเทศงานและการประชุมประจำเดือนเป็นหลัก ในการพัฒนาบุคลากร ซึ่งทำได้ไม่ทั่วถึง และผู้รับการนิเทศมีส่วนร่วมน้อย เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ยังไม่สามารถเป็นวิทยากรกระบวนการได้

2. สิ่งที่จะควรจะเป็นและการวัด

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
1. บุคลากรทุกระดับได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ให้มีความรู้ ทักษะสอดคล้องกับภารกิจ	1) แผน-ผลการพัฒนาบุคลากร และแผน ผลนิเทศงาน
2. บุคลากรมีจิตสำนึก ตั้งใจ ใฝ่รู้ ทุ่มเท	2) ผลสัมฤทธิ์ของงาน
3. เป็นนักส่งเสริมมืออาชีพ เช่น - เป็นวิทยากรกระบวนการได้ - เป็นนักประสาน-วางแผนที่ดี - เป็นนักประชาสัมพันธ์ที่ดี	- เจ้าหน้าที่เป็นวิทยากรกระบวนการได้ - มีแผนการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

3. การดำเนินการ

1. หาความต้องการในการฝึกอบรมของบุคลากรทุกระดับ

2. จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการตามระบบส่งเสริม

3. ฝึกอบรมเรื่องเทคนิคการเป็นวิทยากรกระบวนการ โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ใช้วิธีการเพื่อนช่วยเพื่อน คือ กำหนดให้เจ้าหน้าที่ที่เคยจัดเวทีชุมชนเป็นพี่เลี้ยงในการจัดเวที ซึ่งมีการวางแผนเตรียมการทำงานเป็นทีมระหว่างตำบล ก่อนการจัดเวทีและศึกษาดูงานจากตำบลเครือข่าย (พื้นที่ต้นแบบ) จากนั้นจึงมาวางแผนการจัดเวทีชุมชนของตนเอง และจัดเวทีชุมชน โดยมีพี่เลี้ยงที่เคยผ่านกระบวนการจัดเวทีชุมชนมาก่อน และหลังจากจัดเวทีทุกครั้งทำการประชุมสรุปบทเรียน วิเคราะห์สังเคราะห์ ร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่อำเภอและจังหวัด และวางแผนทำงานในแต่ละเดือน

4. อบรมเรื่องคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเบื้องต้น

5. เจ้าหน้าที่พัฒนาตนเองโดยการเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ และการศึกษาต่อในระดับ

สูงขึ้น

6. เข้ารับการอบรมหลักสูตรการปรับเปลี่ยนสายงานสู่ตำแหน่งนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

7. ใช้การนิเทศงานจากเกษตรอำเภอ

4. ผลที่เกิดขึ้น

- มีแผนพัฒนาบุคลากรที่สอดคล้องกับปฏิทินการสัมมนาเชิงปฏิบัติการตามระบบส่งเสริมการเกษตร (PW, DW)
- เจ้าหน้าที่ที่ผ่านการฝึกอบรมวิทยากรกระบวนการและผ่านการเพิ่มทักษะในการดำเนินงาน จัดเวทีชุมชน มีความสามารถจัดเวทีชุมชนได้ และมีความเข้าใจในการพัฒนาแบบพึ่งตนเองดีขึ้น สามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ บุคลากรมีความมั่นใจในการเป็นวิทยากรกระบวนการ
- บุคลากรมีจิตสำนึกในการทำงานดีขึ้น

5. ผลลัพธ์

1. ผลลัพธ์ต่อเจ้าหน้าที่

- มีการพัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่องจากการร่วมเวทีชุมชน มีความมั่นใจในตัวเอง และมีจิตสำนึกในการทำงานดีขึ้น มีความผูกพันกับผู้นำชุมชน และเกษตรกร และมีความสามัคคี โดยร่วมกันทำงานเป็นทีมในพื้นที่มากขึ้น

2. ผลลัพธ์ต่อเกษตรกร/ชุมชน

- ชุมชนยอมรับการทำงานของเจ้าหน้าที่มากขึ้น ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวและเข้าร่วมเวทีชุมชนเพิ่มขึ้น

3. ผลลัพธ์ต่อหน่วยงาน

- มีทิศทางในการทำงานชัดเจนขึ้น เนื่องจากมีการประสานเพื่อร่วมกันกำหนดแนวทาง
- ผลงานที่ได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ปัญหา อุปสรรค และการแก้ไข

ปัญหา	การแก้ไข
1. จังหวัดไม่มีงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรโดยตรง ต้องใช้งบประมาณจากส่วนอื่น ทำให้การพัฒนาบุคลากรไม่เป็นไปตามแผน	1) ส่วนกลางจัดสรรงบประมาณบุคลากรให้กับจังหวัด
2. เจ้าหน้าที่ยังยึดการทำงานรูปแบบเดิม (มีส่วนร่วมน้อย)	2) ทบทวนและสร้างความเข้าใจแนวทางการทำงานแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน
3. บุคลากรบางส่วนขาดความรู้ทางวิชาการ และขาดทักษะในการเป็นวิทยากรกระบวนการ	3) ฝึกอบรมแบบเน้นการปฏิบัติจริง

ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรค

ปัจจัยสนับสนุน

- การปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง โดยมีการพบปะเพื่อสรุปบทเรียน ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพในการเป็นวิทยากรกระบวนการได้ดี

ปัจจัยอุปสรรค

- ระบบบริหารงานบุคคล ยังไม่เอื้อให้บุคลากรกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง

6. สรุป และข้อเสนอแนะ

สรุป

- การดำเนินงานที่ผ่านมาอยู่ในแนวทางที่มองเห็นความก้าวหน้าในการพัฒนาศักยภาพได้ชัดเจน ควรนำเสนอเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของกรมส่งเสริมการเกษตรต่อไป

ข้อเสนอแนะ

- ส่วนกลางควรจัดสรรงบประมาณ เพื่อการพัฒนาศักยภาพให้จังหวัดพิจารณาดำเนินการได้เองตามความจำเป็น นอกเหนือจากบางหลักสูตรที่ควรจัดโดยสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตและกรมส่งเสริมการเกษตร

โจทย์ย่อย 2.3 ระบบติดตามและนิเทศงานที่มีประสิทธิภาพ

1. สถานการณ์ก่อนดำเนินงานวิจัย

สถานการณ์ก่อนการวิจัยแต่ละจังหวัด มีแผนการติดตามและนิเทศงานที่กำหนดช่วงเวลาดำเนินการของระดับจังหวัดและอำเภอล่วงหน้าตลอดปี และรายงานผลในการประชุมเกษตรอำเภอประจำเดือน

2. สิ่งที่จะควรจะเป็นและการวัด

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
1. มีการวางแผนและดำเนินการติดตามและนิเทศงานทุกระดับ	1) แผนการติดตามและนิเทศงาน
2. ใช้ระบบนิเทศงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ	2) รูปแบบการนิเทศงานแบบมีส่วนร่วม
3. ใช้ผลการนิเทศงานในการปรับปรุงและพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง	3) ผลการติดตามและนิเทศงาน และการนำไปใช้ปรับปรุงพัฒนางาน/คน
4. จัดทีมงานในการนิเทศงาน	4) มีทีมงานในการนิเทศงาน

3. การดำเนินงาน

การดำเนินงานติดตามและนิเทศงานในแต่ละจังหวัด เกิดกระบวนการที่มีขั้นตอนที่มีส่วนร่วมเป็นลำดับ ดังนี้คือ

- 1) รูปแบบการดำเนินงาน
- 2) การวางแผนร่วมกัน
- 3) ช่วงเวลา
- 4) ประเด็น
- 5) วิธีการ และ
- 6) การนำผลการดำเนินงานมาใช้ในการดำเนินงาน การปฏิบัติงาน

4. ผลที่เกิด

ผลที่เกิดในแต่ละจังหวัดพบว่า เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม และระบบการรายงานผลการติดตามและนิเทศงาน

5. ผลลัพธ์

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานในชุมชน ขณะที่ผลลัพธ์ต่อองค์กรที่เจ้าหน้าที่สังกัดมีความพอใจและทัศนคติที่ดีในการทำงานแบบมีส่วนร่วม

6. ปัญหา อุปสรรค และการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรคที่พบโดยสรุป ได้แก่ การดำเนินงานได้ไม่ต่อเนื่อง เนื่องจากงานเฉพาะกิจ ซึ่งการแก้ปัญหาเป็นระบบด้วยการดำเนินขั้นตอนตามกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถกำหนดประเด็นและวิธีการ เพื่อนำผลการนิเทศและติดตามงานมาใช้แก้ไขปัญหามุมชนต่อไป

ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

ปัจจัยสนับสนุนระบบการติดตามและนิเทศงาน คือ การทำงานเป็นทีม ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในบทบาทนิเทศงานร่วมกัน ขณะที่งานนโยบายเร่งด่วน และการขาดประสบการณ์และทักษะในการนิเทศงานเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

6. สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

การทบทวนกระบวนการทำงานของแต่ละจังหวัดด้วยการกำหนดสิ่งที่ควรจะเป็นและการวัดถือเป็นวัตถุประสงค์ของการปรับปรุงที่ชัดเจนเพื่อนำการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุก ๆ ฝ่าย จากการเปรียบเทียบกระบวนการทำงานระหว่างก่อนและหลังการดำเนินงานวิจัย พบว่าการมีส่วนร่วมดังกล่าวสนับสนุนกระบวนการทำงานในระบบการติดตามและนิเทศงาน โดยแบ่งเป็นขั้นตอนตามลำดับ ดังต่อไปนี้ 1)รูปแบบการดำเนินงานเป็นทีมเพื่อการติดตามและนิเทศงานที่สม่ำเสมอทุกอำเภอและตำบล 2)การวางแผนงานร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องระดับจังหวัด อำเภอและตำบล 3)การกำหนดช่วงเวลา 4)การกำหนดประเด็น 5)การเน้นวิธีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความเห็นเพื่อเรียนรู้งานร่วมกัน และ 6)การนำผล

การดำเนินงานไปใช้พัฒนางานโดยใช้ระบบการรายงานและบันทึกข้อมูล ขั้นตอนดังกล่าวนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์และตัดสินใจดำเนินการร่วมกัน

สำหรับปัญหาอุปสรรคที่พบมี 2 ประการ ได้แก่ งานเร่งด่วนที่ทำให้กระบวนการทำงานบางขั้นตอนต้องล่าช้าออกไป และความไม่พร้อมในการทำหน้าที่เป็นผู้นิเทศงาน อย่างไรก็ตามแต่ละจังหวัดใช้วิธีการแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างเป็นระบบ โดยเพิ่มเติมประเด็นเร่งด่วนให้เข้ากับแผนปฏิบัติงานในพื้นที่และมีการติดตามและนิเทศงานเช่นเดียวกันจึงสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายส่งผลให้เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่พอใจและมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมในระบบการติดตามและนิเทศงาน

อภิปรายผล

ผลการศึกษาดังกล่าวมาเป็นลำดับได้แสดงให้เห็นชัดเจนว่า ระบบการติดตามและนิเทศงานสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในพื้นที่ด้วยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความความคิดเห็นระหว่างผู้นิเทศงานและผู้รับอย่างต่อเนื่อง และส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการทำงาน ตลอดจนความตระหนักร่วมกันเกี่ยวกับความพร้อมของบทบาทในการทำงานส่งเสริมการเกษตร รวมทั้งความคิดในการปรับปรุงและแข่งขันกันทำงานให้สัมฤทธิ์ผล ความรู้สึกเหล่านี้ล้วนกระตุ้นการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม เพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ ประสบการณ์ และทักษะในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ผลการศึกษาของจังหวัดราชบุรีในโจทย์ย่อยที่ 1.3 กระบวนการได้มาของแผนชุมชน ซึ่งมีการเชื่อมโยงระบบการติดตามและนิเทศงานกับองค์ความรู้ในการพัฒนาทักษะของเจ้าหน้าที่ในการทำหน้าที่"วิทยากรกระบวนการ" แสดงให้เห็นการเชื่อมโยงเชิงระบบเป็นลำดับขั้น ในแต่ละลำดับขั้นจะต้องส่งมอบงานระหว่างกัน มีการวัดผล การประเมินผล การตรวจสอบควบคุม รวมถึงการบริหาร ที่ถูกต้องตรงตามสถานการณ์ที่แท้จริง เพื่อให้เกษตรกรมีโอกาสได้รับการตอบสนองจากทางราชการ ทั้งนี้ระบบส่งเสริมการเกษตร ส่วนกลางและจังหวัดควรร่วมกันจัดทำแผนกลยุทธ์ที่ประกอบด้วยเงื่อนไขต่างๆ อย่างชัดเจนเพื่อพัฒนาคุณภาพงานส่งเสริมการเกษตรให้เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้านการเกษตรอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการเรียนรู้ที่มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความความคิดเห็นระหว่างผู้นิเทศงานและผู้รับอย่างต่อเนื่อง ได้ส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการทำงานร่วมกัน ดังนั้นเมื่อเชื่อมโยงระบบการปฏิบัติงานในพื้นที่เชิงคุณภาพเข้ากับแนวคิดเชิงระบบในทุกๆ กระบวนการแล้ว หน่วยงานทุกระดับควรมีการพัฒนาองค์ความรู้ให้เกิดเป็นคุณค่า (Value) ของการบริการให้กับเกษตรกร โดยจำเป็นต้องมีวิธีการและขั้นตอนของการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดคุณค่าของงาน และค่านิยมขององค์กรซึมซาบเข้าสู่จิตใต้สำนึก (Subconscious) ของผู้มีส่วนร่วมทุกคนในองค์กร ที่สำคัญคือ เป็นระบบที่สามารถติดตามผลและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมสอดคล้องได้ตลอดเวลาอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ในการสร้างกระบวนการทัศนการทำงานส่งเสริมการเกษตรให้มีการพัฒนาองค์ความรู้ให้เกิดเป็นคุณค่าของงานร่วมกัน และขยายไปสู่การทำงานร่วมกับชุมชน อาทิเช่น องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างองค์การเกษตรกรรมและการบริหารจัดการเครือข่าย การสนับสนุนภาวะ ผู้นำร่วมของผู้นำชุมชนระดับตำบลในการวางแผนและประเมินผลการพัฒนาการเกษตร และกระบวนการพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรสำหรับชุมชน เป็นต้น

โจทย์ย่อย 2.4 ระบบประเมินผลงานที่มีประสิทธิภาพ

1.สถานการณ์ก่อนการดำเนินงานวิจัย

ผู้บริหารระดับจังหวัดเป็นผู้กำหนดวิธีการประเมินผลการทำงานของเจ้าหน้าที่ทุกตำแหน่ง ขณะที่เกษตรอำเภอประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ผู้รับผิดชอบตำบล

2.สิ่งที่ควรจะเป็นและการวัด

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
1. ประเมินผลการปฏิบัติงานทุกระดับรวมทั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ และองค์กรเกษตรกร 2. ระบบการประเมินแบบมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง 3. การประเมินเพื่อปรับปรุงพัฒนางาน คน 4. ระบบการประเมินผลงานที่มีประสิทธิภาพและยุติธรรม	1) ผู้ประเมินและผู้รับการประเมินมีส่วนร่วมในการกำหนดตัวชี้วัด/หลักเกณฑ์ในการกำหนดแนวทางการประเมินผลงาน 2) นำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนางาน คน และบริหารบุคลากร

3.การดำเนินงาน

ในส่วนของผลที่เกิดมีความแตกต่างกันบ้างเมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งที่ควรจะเป็นและการวัด สรุปผลที่เกิดขึ้นในภาพรวมได้ว่า

1) การประเมินผลงานในทุกระดับแบบมีส่วนร่วม

มีความแตกต่างกันไปในแต่ละจังหวัด คือ ในจังหวัดราชบุรีมีคณะทำงานในระดับจังหวัดดำเนินการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดแนวทางประเมินผลงานโดยวัดผลสัมฤทธิ์ของงาน โดยเกษตรจังหวัด หัวหน้ากลุ่ม นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ตัวแทนเกษตรอำเภอ/ตำบล รวม 30 คน

จังหวัดพัทลุง มีคณะทำงาน 3 ระดับ คือ ระดับจังหวัดจัดประชุมทีมประเมินผลงาน/โครงการเพื่อพิจารณาโครงการ กำหนดวิธีการประเมินผลงาน/โครงการตามแนวทางที่กรม ฯ กำหนดเพื่อทราบความก้าวหน้า/ปัญหา/แนวทางการปรับปรุง ระดับอำเภอ ดำเนินการวัดผลสัมฤทธิ์รายบุคคลในการ

ปฏิบัติงานศูนย์บริการ ฯ ระดับองค์กรเกษตรกร ประเมินผลงาน/โครงการของกลุ่มแบบมีส่วนร่วม โดยใช้เวทีชุมชน ดำเนินการในบางตำบลและบางกลุ่ม

จังหวัดบุรีรัมย์และพิษณุโลก มีคณะทำงาน 2 ระดับ คือ ระดับจังหวัด โดยผู้ประเมินและผู้รับการประเมินร่วมกันกำหนดประเด็นการปฏิบัติงานและวัดผลสัมฤทธิ์ของงานรายบุคคล และระดับอำเภอ ทำหน้าที่ประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบตำบล โดยสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมประเมินผลงานระดับพื้นที่

2) การนำผลการประเมินมาใช้เพื่อปรับปรุง พัฒนางาน คน และบริหารบุคลากร จากการดำเนินงาน ทั้ง 4 จังหวัด ยังนำผลการประเมินมาใช้เพื่อปรับปรุงหรือพัฒนางานน้อยมาก แต่ในการกำหนดกรอบแนวทางการประเมินผลงานที่ชัดเจนส่งผลต่อการดำเนินงานบริหารบุคลากร โดยเฉพาะการพิจารณาความดีความชอบ เลื่อนขั้นเงินเดือนในทุกจังหวัด

3) ทั้ง 4 จังหวัดมีกระบวนการทำงานร่วมกันที่ประกอบด้วยรูปแบบการทำงานเป็นทีม มีการวางแผนร่วมกัน กำหนดเวลา ประเด็น การปฏิบัติ วิธีการ และการนำผลการประเมินมาใช้ในการปฏิบัติงานเป็นลำดับ

4. ผลที่เกิดขึ้น

ผลต่อองค์กร

จากการที่ทุกจังหวัดมีคณะทำงานแตกต่างกันไป ซึ่งมีจังหวัดพัทลุงที่มีคณะทำงานทุกระดับ นอกนั้น มีเฉพาะบางระดับ คณะทำงานทุกจังหวัดมีการกำหนดกรอบแนวทางการประเมินผลงานของเจ้าหน้าที่เพื่อพัฒนาการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ประเมินและผู้รับการประเมิน ทุกจังหวัดมีการวัดผลสัมฤทธิ์ของงานรายบุคคลจากข้อมูลการทำงานในพื้นที่ และนำผลการประเมินนี้มาใช้พิจารณาความดี ความชอบเลื่อนขั้นเงินเดือนอย่างยุติธรรม

ในจังหวัดพัทลุงและพิษณุโลก มีการประเมินผลงาน/โครงการต่าง ๆ ในระดับจังหวัดตามแนวทางที่กรม ฯ กำหนด เพื่อประเมินความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค และแนวทางในการปรับปรุง

ผลต่อชุมชน

ทุกจังหวัดสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลงานในพื้นที่ โดยวิเคราะห์ผลกระทบต่องานในพื้นที่ยัง โดยจังหวัดราชบุรี ใช้วิธีการอภิปรายกลุ่มย่อยของเกษตรกรและผู้ร่วมงาน จังหวัดพัทลุงใช้วิธีการจัดเวทีชุมชน เพื่อประเมินผลงานด้านองค์กรเกษตรกรตามขั้นตอนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และการจัดประชุมกลุ่มผู้นำชุมชน เพื่อขยายผลการประเมินผลไปยังตำบลอื่น ๆ ต่อไป จังหวัดพิษณุโลก ให้คณะกรรมการบริหารศูนย์ ฯ ประเมินโครงการระดับตำบล ที่มีผลกระทบต่องานในพื้นที่ยัง โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม ส่งผลให้ชุมชนมีความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาของตนเอง

ผลต่อเจ้าหน้าที่

การที่เจ้าหน้าที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นการประเมินผลงาน ทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อการประเมินผล และการมีกรอบแนวทางประเมินผลงานที่ชัดเจน ประกอบในการพิจารณาความดีความชอบ เป็นการเพิ่มขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานแก่เจ้าหน้าที่

5. ผลลัพธ์

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับชุมชน ได้แก่ ชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการประเมินของเจ้าหน้าที่ ส่วนผลลัพธ์ขององค์กร คือ เกิดระบบรูปแบบในการพัฒนาของเจ้าหน้าที่

ปัญหา อุปสรรค และการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรคที่พบคือ ยังไม่มีการประเมินทุกระดับ ซึ่งจำเป็นต้องนำการประเมินผลงานแบบมีส่วนร่วมและตัวชี้วัดผลงานมาใช้

6. สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุป

การทบทวนกระบวนการทำงานในระบบประเมินผลของแต่ละจังหวัดจากการกำหนดสิ่งที่ควรจะเป็นและการวัดเพื่อนำการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกๆ ฝ่าย จากการเปรียบเทียบกระบวนการทำงานระหว่างก่อนและหลังการดำเนินงานวิจัย การมีส่วนร่วมดังกล่าวสนับสนุนกระบวนการทำงานโดยแบ่งเป็นขั้นตอนตามลำดับ ดังต่อไปนี้ 1)รูปแบบการดำเนินงานเป็นทีมที่ประกอบด้วยระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล 2)การวางแผนงานร่วมกันในการกำหนดภาพรวมของงาน/โครงการ ประเด็นชี้วัด และแนวทางในการประเมินงานเป็นรายบุคคล 3)การกำหนดช่วงเวลา 4)การกำหนดประเด็น 5)วิธีการประเมินผลงาน/โครงการ และการประเมินงานเป็นรายบุคคล แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความเห็นเพื่อเรียนรู้ร่วมกัน และ 6)การนำผลการดำเนินงานไปใช้พัฒนางานโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ ซึ่งผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์และตัดสินใจดำเนินการร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อวางกรอบการประเมินผลงานส่งเสริมการเกษตร

สำหรับปัญหาอุปสรรค ได้แก่ ภารกิจเร่งด่วนที่ทำให้กระบวนการทำงานบางขั้นตอนยังไม่ได้ดำเนินการ และความไม่พร้อมในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้งานประสบผลสำเร็จ ซึ่งจะเห็นได้จากยังไม่มี การประเมินผลงานครบทุกระดับ อย่างไรก็ตาม รูปแบบการประเมินผลงานในพื้นที่ท้องที่องค์กรเกษตรกร และผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมได้ส่งผลให้เกิดทัศนคติที่ดีในการทำงานส่งเสริมการเกษตรร่วมกับชุมชน ขณะที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่เริ่มเข้าใจการทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ ตระหนักในการสร้างระบบคุณธรรมในองค์กรภาครัฐ และมีขวัญกำลังใจดีขึ้น

โจทย์ย่อย 2.5 ระบบการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ

1.สถานการณ์ก่อนการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น จดหมายข่าว วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ หอกระจายข่าว เอกสารคำแนะนำ หนังสือพิมพ์ ป้ายประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตร การจัดงาน มวลชน ที่ประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ประชุมคณะกรรมการศูนย์บริการฯ ในระดับจังหวัดมีการวางแผนการประชาสัมพันธ์ ในระดับอำเภอส่วนใหญ่ยังไม่มีมีการวางแผนการประชาสัมพันธ์ เกษตรกรมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เพียงเล็กน้อย

2. สิ่งที่จะควรจะเป็นและการวัด

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
1. มีการวางแผนประชาสัมพันธ์ประจำปีแบบมีส่วนร่วมในทุกกระดับ	1) มีแผนงานและผลการประชาสัมพันธ์ที่เกษตรกรรับรู้ เข้าใจ และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน
2. สร้างเครือข่ายประชาสัมพันธ์ในพื้นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง/เกษตรกร/ผู้นำชุมชน/เข้ามามีส่วนร่วม	2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์
3. มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ	3) มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารทางสื่อต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เช่น สื่อพื้นบ้าน 4) บุคคลเป้าหมายได้รับข่าวสาร

3.การดำเนินการวิจัย

1. ราชบุรี จัดสัมมนาระหว่างเจ้าหน้าที่กับชุมชนเพื่อหาแนวทางการดำเนินงานประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตรให้เกษตรกรรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง โดยในระดับจังหวัดและอำเภอทำแผ่นปลิว ภาพข่าว ข่าวแจกเผยแพร่ ผ่านสื่อมวลชนท้องถิ่นและจัดแถลงข่าวดำเนินงานของศูนย์บริการฯ ในระดับอำเภอแจ้งข่าวในที่ประชุม กำนัน ผู้ใหญ่ อบต. และใช้สื่อพื้นบ้าน เช่น หอกระจายข่าวของวัด โรงเรียนและชุมชน ในส่วนของศูนย์บริการฯ จัดบอร์ดภาพข่าวประชาสัมพันธ์ และจัดคลินิกเกษตรในศูนย์บริการ

2. พัทลุง ในส่วนจังหวัดมีการวางแผนประชาสัมพันธ์ประจำปีและดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ เช่น จดหมายข่าวเดือนละ 3-5 เรื่อง ข่าวหนังสือพิมพ์ เดือนละ 1-3 เรื่อง รายการวิทยุ 1-2 ครั้ง/เดือน จัดงานมวลชน 2 เดือน/ครั้ง และจัดอบรมเจ้าหน้าที่เรื่องการเขียนข่าว การถ่ายรูป เป็นต้น ในส่วนอำเภอยังไม่มีแผนชัดเจน ทำการประชาสัมพันธ์ตามความเหมาะสม ศูนย์บริการฯ บางแห่งวางแผน

ประชาสัมพันธ์ประจำปี โดยที่คณะกรรมการศูนย์บริการ ฯ และผู้นาองค์กร ดำเนินการประชาสัมพันธ์มากขึ้น เช่น จัดนิทรรศการ รายการวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์

3. บุรีรัมย์ ทางจังหวัดไม่ได้จัดทำแผนประชาสัมพันธ์ แต่เน้นเฉพาะโครงการที่สำคัญประชาสัมพันธ์ผ่านสถานีวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่นทุกสถานีทำให้ประชาสัมพันธ์ได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว นอกจากนี้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านหนังสือพิมพ์ ในส่วนอำเภอประชาสัมพันธ์โครงการที่สำคัญ โดยทำแผ่นปลิวและประชาสัมพันธ์ผ่านคณะกรรมการศูนย์บริการ ฯ

3. พิจิตร ทางจังหวัดและอำเภอแต่งตั้งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานประชาสัมพันธ์ โดยทางจังหวัดและอำเภอ ประชาสัมพันธ์ผ่านสถานีวิทยุกระจายเสียง จดหมายข่าว Website และหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านการทำป้ายประชาสัมพันธ์โครงการที่เน้นหนัก เช่น โครงการจดทะเบียนเกษตรกร โครงการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ ในระดับอำเภอการประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่ใช้ที่ประชุมประจำเดือนกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผ่านทางหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง สามารถประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจกับชุมชนได้เป็นอย่างดี

มีการวางแผนการประชาสัมพันธ์ โดยการจัดสมมนาเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดและอำเภอเพื่อหาแนวทางการประชาสัมพันธ์และปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ โดยได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทาง คือ การแจ้งข่าวสารในที่ประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และที่ประชุม อบต. การใช้สื่อที่มีในพื้นที่ เช่น หอกระจายข่าว ของวัด โรงเรียน และชุมชน การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตร เช่น กิจกรรมโครงการต่าง ๆ ที่สำคัญ ประสานงานและประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ การจัดงานมวลชน และในระดับจังหวัด อำเภอได้กำหนดผู้รับผิดชอบงานประชาสัมพันธ์อย่างชัดเจน เพื่อให้มีคนในการรับผิดชอบงานโดยตรง

4. ผลที่เกิด

1. แผนการประชาสัมพันธ์

จังหวัดพัทลุงมีแผนการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน และได้ทำข่าวแจกส่งให้หอกระจายข่าวทุกเดือน เดือนละ 3 – 5 ข่าว ระดับอำเภอยังไม่มีแผนการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน ศูนย์บริการ ฯ บางแห่งวางแผนประชาสัมพันธ์ประจำปี ส่วนจังหวัดบุรีรัมย์และพิจิตร ไม่มีการจัดทำแผนการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน แต่จะทำป้ายประชาสัมพันธ์โครงการเน้นหนัก เช่น โครงการจดทะเบียนเกษตรกร โครงการผลิตผักปลอดสารพิษ เป็นต้น

2. การสร้างเครือข่ายประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ระหว่างเกษตรกร ผู้นำชุมชน และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

จังหวัดราชบุรี ในระดับอำเภอ มีการแจ้งข่าวผ่านผู้นำชุมชน โดยแจ้งข่าวในที่ประชุมผู้ใหญ่บ้าน หรือการประชุมอบต. การจัดเวทีชุมชน นอกจากนี้ยังใช้สื่อพื้นบ้าน และหอกระจายข่าวของวัด โรงเรียน หรือชุมชน ในการประชาสัมพันธ์ ทำให้ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารได้จากหลายช่องทางมากขึ้น นอกจากนี้ หน่วยงานราชการต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น ประมงอาสา หมอเดินอาสา และปศุสัตว์อาสา ได้ให้ความร่วมมือ ในการเผยแพร่ข่าวสารการเกษตรแก่เกษตรกร ทำให้เกษตรกรเข้าใจกระบวนการทำงานส่งเสริมการเกษตร และ ยอมรับทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่องานส่งเสริมการเกษตร

จังหวัดพัทลุง ระดับจังหวัดมีการจัดทำข่าวแจกส่งให้หอกระจายข่าว และสื่อต่าง ๆ ตลอดจน การจัดงานมวลชนในทุกระดับมีมากขึ้น เช่น งานวันชาวนาพัทลุง อบต. หรือบางงานอาจไม่มีงบประมาณ ซึ่ง งานเหล่านี้ผู้นำชุมชน และองค์กรเกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์มากขึ้น ระดับตำบล เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์บริการ ฯ ร่วมกับคณะกรรมการศูนย์บริการ ฯ ได้ประชาสัมพันธ์งานมวลชน การ ดูงานของเกษตรกรและสื่อมวลชน หอกระจายข่าว เวทีการประชุมประจำเดือน รายหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี

จังหวัดบุรีรัมย์ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น MU และองค์กรท้องถิ่น (อบต.) ให้ความสำคัญของงานส่งเสริมการเกษตร ให้ความร่วมมือ และสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ด้านการเกษตรใน ลักษณะบูรณาการ นอกจากนี้คณะกรรมการศูนย์บริการ ฯ มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์และประสานงาน ระหว่างเจ้าหน้าที่กับเกษตรกร ทำให้เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารได้รวดเร็วขึ้น

จังหวัดพิษณุโลก ระดับอำเภอใช้ที่ประชุมประจำเดือน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการประชาสัมพันธ์ รวมทั้งประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง

ช่องทางการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ในแต่ละจังหวัดใช้ช่องทางต่าง ๆ กันในการประชาสัมพันธ์ ดังนี้ ระดับจังหวัดทำแผ่นปลิว ภาพข่าว ข่าวแจก การจัดแถลงข่าว จัดหมายข่าว ประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าว โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ จัดงานมวลชน หรือจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์

ระดับอำเภอ แจ้งข่าวผ่านผู้นำชุมชนผ่านหอกระจายข่าวในชุมชน แผ่นปลิว และประชาสัมพันธ์ ผ่านคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ ซึ่งเป็นช่องทางที่เข้าถึงชุมชนได้อย่างรวดเร็ว

5. ผลลัพธ์

1. ผลต่อเกษตรกร

- เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารเพิ่มขึ้นและรวดเร็วมากขึ้น ทำให้เกิดการยอมรับการพัฒนาด้านการเกษตร ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ และให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่เป็นอย่างดี
- เกษตรกรนำข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมาปรับปรุงพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น ขายผลผลิตสินค้าได้ราคาดีขึ้น ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

- เกษตรกรมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพิ่มขึ้น

2. ผลต่อเจ้าหน้าที่

- เจ้าหน้าที่สามารถประชาสัมพันธ์สื่อสารข้อมูลถึงเกษตรกรได้รวดเร็วขึ้นทำให้ชุมชนมาร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ
- เกษตรกร ชุมชน องค์กร/หน่วยงานต่าง ๆ ได้รู้จักเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมากขึ้น
- เกษตรกรมีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

3. ผลต่อหน่วยงาน

- ประหยัดเวลา และงบประมาณของรัฐในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร
- ทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อกรมส่งเสริมการเกษตร ประชาชนเกิดความศรัทธาและมีทัศนคติที่ดีต่อหน่วยงาน

ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรค

ปัจจัยสนับสนุน

1. มีการจัดสัมมนาหากรอบแนวทางการดำเนินประชาสัมพันธ์
2. เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้านประชาสัมพันธ์ มีศักยภาพและความคล่องตัวในการประชาสัมพันธ์
3. มีช่องทางในการประชาสัมพันธ์หลากหลาย เช่น มี หน่วยปฏิบัติการเกษตรเคลื่อนที่ (MU) อบต. ช่วยประชาสัมพันธ์ด้านการเกษตรเป็นอย่างดี
4. มีงบประมาณจากกิจกรรมอื่นมาสนับสนุน

ปัจจัยอุปสรรค

เจ้าหน้าที่บางส่วนยังขาดความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ด้านประชาสัมพันธ์และให้ความสำคัญด้านประชาสัมพันธ์ ประกอบกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีภารกิจต่าง ๆ มาก

6. สรุป และข้อเสนอแนะ

สรุป

จากผลการวิจัยได้มีการดำเนินการวางแผนการประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตรผ่านสื่อพื้นบ้าน เช่น หอกระจายข่าว รวมทั้งทางผู้นำชุมชน วิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น หนังสือพิมพ์ แผ่นปลิว จัดแถลงข่าวเพื่อให้สื่อมวลชนทำข่าวเผยแพร่ และมีการทำป้ายประชาสัมพันธ์โครงการที่สำคัญที่เน้นหนัก ทำให้เกษตรกรได้รับข่าวสารด้านการเกษตรรวดเร็วขึ้น ทำให้เกิดความเข้าใจงานโครงการส่งเสริมการเกษตรและให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่มากขึ้น ชุมชนและคณะกรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบลเข้ามามีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์มากขึ้น เจ้าหน้าที่ให้ความสำคัญงานด้าน

การประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการเกษตรมากขึ้น ภาคส่วนราชการต่าง ๆ ได้รู้จักบทบาทภารกิจและผลงานด้านการส่งเสริมการเกษตรส่งผลให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อกรมส่งเสริมการเกษตร ทำให้ประหยังบประมาณของทางราชการในการประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตร

ข้อเสนอแนะ

1. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อจะได้เกิดความร่วมมือในด้านการประชาสัมพันธ์มากยิ่งขึ้น
2. ควรใช้สื่อหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านช่วยในการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น เนื่องจากเป็นสื่อที่ใกล้ตัวเกษตรกรและชุมชนมากที่สุด
3. ควรมีการอบรมและสัมมนาเชิงปฏิบัติการเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในทุกระดับ เพื่อเพิ่มทักษะในด้านการประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตร
4. ควรมีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานด้านประชาสัมพันธ์ เพื่อความสะดวกในการติดต่อประสานงานด้านการประชาสัมพันธ์จะได้รวดเร็วยิ่งขึ้น
5. ควรมีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์ และวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ซึ่งจะทำให้บุคคลทั่วไปได้รู้จักการดำเนินงานด้านส่งเสริมการเกษตรมากขึ้น

โจทย์ย่อย 2.6 ระบบสนับสนุนแผนชุมชนที่มีประสิทธิภาพ

1.สถานการณ์ก่อนการวิจัย

การสนับสนุนแผนชุมชนส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องค่อนข้างน้อย องค์กรที่จัดทำแผนไม่ได้กำหนดผู้รับผิดชอบแผนชุมชนที่ชัดเจนในการนำไปสู่การขับเคลื่อน พื้นที่ที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจะได้จากอบต.หรือกองทุนหมู่บ้าน ตามความสำคัญของการพัฒนาหรือที่ยื่นเสนอขอโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีความสนิทสนมกับองค์กรท้องถิ่นนั้น

2.สิ่งที่ควรจะเป็นและการวัด

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
1. เป็นระบบที่สามารถสนับสนุนแผนของชุมชนได้ตรงความต้องการของชุมชน	1) การมีส่วนร่วมขององค์กรต่าง ๆ ในช่วงกระบวนการจัดทำแผน
2. มีทีมงานนำเสนอแผนสู่การปฏิบัติ	2) มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีช่องทางการเสนอขอรับการสนับสนุน
3. การบริหารจัดการทุน ในลักษณะที่มีกองทุนหมุนเวียนที่ดำเนินการโดยชุมชนเอง	3) ชุมชนกำหนดผู้รับผิดชอบแผนชุมชนที่ขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ
	4) มีกองทุนหมุนเวียนและวิธีการดำเนินงาน

3. การดำเนินการวิจัย

1. ชุมชนจัดเวทีเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน แล้วนำแผนชุมชนมาพิจารณากิจกรรมที่ชุมชนมีศักยภาพในการดำเนินการเองได้ เพื่อกำหนดกิจกรรมและผู้นำชุมชนให้รับผิดชอบแผนชุมชนในการขับเคลื่อนเชิงหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมในเวทีประชาพิจารณาร่วมกันเพื่อขอรับการสนับสนุน

2. ประสานแผนโดยการจัดทำโครงการและจัดสัมมนานำเสนอแผนชุมชนเพื่อขอรับการสนับสนุน เชิญองค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานราชการเข้าร่วมเพื่อรับทราบถึงกระบวนการที่ได้มาของแผนและพิจารณาให้การสนับสนุน

3. ในการสนับสนุนแผนชุมชนของหน่วยงานต่าง ๆ จะเป็นไปในรูปการสนับสนุนความรู้ทางวิชาการ การบริหารจัดการ วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณ ซึ่งการสนับสนุนแผนชุมชนแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะดังนี้

3.1 แผนชุมชนที่ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการศูนย์ฯ บางกิจกรรมที่ชุมชนสามารถดำเนินการเองได้ สมาชิกของกลุ่มกิจกรรมจะใช้วิธีระดมทุนกัน ทั้งในรูปเงินทุนหรือทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นในการดำเนินกิจกรรม นอกจากนั้นแล้วเกิดการสนับสนุนแผนในลักษณะกลุ่มกิจกรรมเชื่อมโยงเกื้อกูลกันเอง

3.2 การสนับสนุนแผนชุมชนจากหน่วยงานภายนอก ภายหลังจากการนำเสนอแผนชุมชนเพื่อขอรับการสนับสนุน หลายหน่วยงานทั้งภาครัฐ องค์กรท้องถิ่น และบริษัทเอกชนได้ให้การสนับสนุนทั้งเงินลงทุน วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในโครงการและคำแนะนำด้านวิชาการ ตลอดจนการสนับสนุนกองทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้าน

4. ผลที่เกิดขึ้น

1. ในขั้นตอนกระบวนการจัดทำแผนชุมชน ผู้นำชุมชนและผู้นำจากองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่นอย่างเช่น องค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรประชาชน เทศบาล เจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ จัดทำแผนทุกเวทีอย่างต่อเนื่อง มีความเข้าใจกระบวนการ ส่งผลต่อการผลักดันแผนชุมชนสู่การปฏิบัติได้พอสมควร นอกจากนี้ชุมชนได้มอบหมายผู้นำชุมชนที่เป็นคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ เป็นผู้รับผิดชอบและประสานแผนงาน โครงการกับองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อขอรับการสนับสนุน

2. ผู้นำชุมชนร่วมกันพิจารณากิจกรรมที่ชุมชนมีศักยภาพในการดำเนินการได้เอง โดยใช้ทุนสนับสนุนจากการรวมหุ้นของสมาชิกกลุ่มกิจกรรม สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง มีแนวโน้มการเกิดกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน และเกิดลักษณะเครือข่ายของกิจกรรมที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกันขึ้น

5. ผลลัพธ์

1. ชุมชนที่มีการระดมทุน เพื่อดำเนินกิจกรรมมีแนวโน้มของการเกิดกองทุนหมุนเวียนโดยการบริหารจัดการของชุมชน

2. ตั้งสภาวิสาหกิจชุมชนระดับจังหวัด ในจังหวัดพัทลุง ประกอบด้วย สมาชิกสภา 33 ตำบล
3. ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของแผนงาน/โครงการ สามารถขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติได้มากขึ้น

ปัญหา อุปสรรคและการแก้ไข

1. การเสนอแผนชุมชน เพื่อขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ได้รับการสนับสนุนค่อนข้างน้อย เนื่องจากไม่ได้นำเสนอแผนงาน/โครงการเข้าบรรจุไว้ในแผน องค์การบริหารส่วนตำบล และข้อมูลบางกิจกรรมมีน้อย

2. ในกระบวนการจัดเวทีเรียนรู้ระดับตำบล ขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น การนำเสนอแผนกับหน่วยงานอื่น จึงไม่ค่อยได้รับการสนับสนุน

วิธีการแก้ไข

เชิญหน่วยงานที่ดำเนินการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเข้าร่วมในขั้นตอนจัดทำแผนและในเวทีประชาพิจารณ์แผนฯ รวมถึง การนำแผนของชุมชนเข้าบรรจุไว้ในแผนขององค์การบริหารส่วนตำบล

ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรค

ปัจจัยสนับสนุน

1. การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนชุมชนระดับตำบลและเวทีประชาพิจารณ์แผนชุมชน ทำให้เห็นความสำคัญของแผนงานโครงการที่เป็นความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง
2. คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบลมีบทบาทในการนำเสนอแผนชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอรับการสนับสนุน ดังนั้นคณะกรรมการต้องมีความเข้าใจขั้นตอนและช่องทางเสนอแผนให้ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดี
3. เครือข่ายสภาวิสาหกิจชุมชนระดับจังหวัด มีส่วนร่วมพัฒนาความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการเกี่ยวกับวิสาหกิจของชุมชน ตามแผนของชุมชนให้เกิดความสำเร็จ

ปัจจัยอุปสรรค

1. มีหลายหน่วยงานที่มีภารกิจในการจัดทำแผนของชุมชน ทำให้เกษตรกรเกิดการสับสน
2. องค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้ความสำคัญและสนับสนุนโครงการด้านการพัฒนาอาชีพค่อนข้างน้อย

6. สรุปและข้อเสนอแนะ

ในระบบการสนับสนุนแผนของชุมชนนั้น มีปัจจัยที่ช่วยให้แผนมีการขับเคลื่อนได้หลายประการ เริ่มตั้งแต่กระบวนการจัดเวทีเรียนรู้มีการประสานงานและสร้างความเข้าใจกับองค์กรท้องถิ่น ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งองค์กรเหล่านี้จะเห็นความสำคัญของแผนที่เป็นความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ต้องมีบทบาทในการเสนอแผนชุมชนเข้าสู่ช่องทาง และจัดกระบวนการเพื่อจะได้มาซึ่งการสนับสนุน เช่น ประสานเครือข่ายกิจกรรมที่เกี่ยวเนื่องกันหรือการจัดสัมมนาเวทีประชาพิจารณ์แผนผ่านหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน

บทที่ 5

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย “ต้นแบบระบบส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม” ใน 4 จังหวัด ได้แก่ ราชบุรี พัทลุง บุรีรัมย์ และพิษณุโลก เกี่ยวกับระบบการทำงานในพื้นที่ และระบบสนับสนุนการทำงานในพื้นที่ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สรุปผลได้ดังนี้

ระบบการทำงานในพื้นที่

ระบบการทำงานในพื้นที่เป็นการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร โดยใช้ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เป็นกลไกในการดำเนินการร่วมกับชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ระบบการทำงานในพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพต้องประกอบด้วยศูนย์บริการ ฯ ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วย

1. กระบวนการดำเนินงานของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบลแบบมีส่วนร่วม

กระบวนการดำเนินงานของศูนย์บริการ ฯ ให้ชุมชนเข้ามามีบทบาท ตั้งแต่การคัดเลือก คณะกรรมการศูนย์บริการฯ โดยใช้กระบวนการในการจัดเวทีชุมชน เพื่อทำแผนชุมชนเป็นเครื่องมือให้ชุมชนกลั่นกรองศึกษาศักยภาพของผู้ที่จะมาเป็นผู้แทนในคณะกรรมการศูนย์บริการฯ ต้องเป็นผู้ที่เสียสละเพื่อส่วนรวม ซื่อสัตย์ ประสบความสำเร็จในการทำเกษตร และเป็นที่ยึดถือศรัทธาของชุมชน เป็นตัวแทนจากทุกหมู่บ้าน ทุกสาขาอาชีพมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกันที่ชัดเจน ใช้ศูนย์บริการฯ เป็นศูนย์กลางในการบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดทำแผนชุมชนและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เพื่อบริการและแก้ไขปัญหาตามความต้องการของเกษตรกร เป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติงานด้านการเกษตรในพื้นที่แบบเบ็ดเสร็จ เป็นศูนย์บริการฯ ที่มีเครือข่ายกลุ่มอาชีพสาขาต่าง ๆ ในแต่ละระดับ ปัจจัยสนับสนุน คือ หน่วยงานภาคีต่าง ๆ ที่เข้าร่วมทำแผนชุมชนตามโครงการของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติส่งผลให้เกิดการบูรณาการอย่างแท้จริง คณะกรรมการที่ได้จากการคัดเลือกจากชุมชนมีความเข้าใจการดำเนินงานของศูนย์บริการฯ และเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ส่งผลให้มีการบริหารจัดการศูนย์บริการ ฯ โดยชุมชน เพื่อชุมชน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค คือ กรอบ วิธีการดำเนินงานแบบบูรณาการยังไม่ชัดเจน เจ้าหน้าที่ยังไม่ปรับเปลี่ยนวิธีคิดวิธีการทำงาน ขาดวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินงาน

ข้อเสนอแนะ

• ข้อเสนอแนะระดับชุมชน

- ชุมชนควรคัดเลือกผู้นำที่มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม ซื่อสัตย์ และประสบความสำเร็จในอาชีพมาเป็นคณะกรรมการศูนย์บริการ ฯ เพื่อมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

• ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่

- เจ้าหน้าที่ปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีการทำงาน โดยยึดชุมชนเป็นศูนย์กลาง
- ควรหาวิธีการที่เหมาะสมในการคัดเลือกคณะกรรมการศูนย์บริการ ฯ ที่เป็นตัวแทนของชุมชน และมีความพร้อมในการทำงาน

• ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

- ให้การสนับสนุนอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินงาน และประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานของศูนย์บริการ ฯ

• ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

- สนับสนุนการดำเนินงานในรูปแบบบูรณาการการทำงานภายในหน่วยงาน ระหว่างหน่วยงาน โดยยึดเกษตรกรเป็นศูนย์กลางอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้เจ้าหน้าที่มีความกระตือรือร้นในการดำเนินงาน และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง
- การปรับปรุงระบบการดำเนินงานศูนย์บริการ ฯ ควรให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- ระดับส่วนกลางควรกำหนดเฉพาะกรอบแนวทางในการดำเนินงาน ไม่ควรระบุรายละเอียดมาก เพราะจะทำให้ผู้ปฏิบัติทำได้ยาก

2. การให้บริการของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลแก่ชุมชนที่เหมาะสม

ศูนย์บริการ ฯ เป็นศูนย์กลางบริการให้การเรียนรู้และแก้ไขปัญหาด้านการเกษตร มีการให้บริการด้านข้อมูลข่าวสาร อุปกรณ์ เครื่องมือทางการเกษตร มีจุดสาธิตเรียนรู้ที่เหมาะสมตามศักยภาพ มีการให้บริการแบบมีส่วนร่วม โดยชุมชนมีบทบาทในการบริหารจัดการและถ่ายทอดความรู้ รวมถึงการจัดเวทีเรียนรู้ และเครือข่ายด้านการเกษตร

ข้อเสนอแนะ

• ข้อเสนอแนะระดับชุมชน

- ชุมชนมีจิตสำนึกในการร่วมกันทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง มีความรู้สึกเป็นเจ้าของศูนย์บริการ ฯ จากการร่วมดำเนินการบริหาร วางแผนการดำเนินงานของศูนย์บริการ ฯ ทำให้ชุมชนคิดเป็น ทำเป็น และพึ่งตนเองได้ในที่สุด

• ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่

- เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรู้และเข้าใจบทบาทและกระบวนการดำเนินงานของศูนย์บริการ ฯ

- ประเมินผลการดำเนินงานและความพึงพอใจของเกษตรกรเป็นระยะ ๆ เพื่อปรับปรุงพัฒนางานของศูนย์บริการ ฯ

• ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

- ควรประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ องค์กรท้องถิ่น ในการดำเนินงานของศูนย์บริการ ฯ ในรูปแบบเบ็ดเสร็จที่สุดเดียว

- การให้บริการให้ตรงตามความต้องการของชุมชน

- ประชาสัมพันธ์ให้ผู้รับบริการมีความรู้ เข้าใจ และเห็นประโยชน์ในภารกิจที่ให้บริการอย่างชัดเจนและทั่วถึง และปรับทัศนคติเรื่องการส่งเสริมไม่ใช่ลักษณะของการสงเคราะห์

• ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

- สนับสนุนการดำเนินงานในรูปแบบบูรณาการการทำงานภายในหน่วยงาน ระหว่างหน่วยงาน โดยยึดเกษตรกรเป็นศูนย์กลางอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้เจ้าหน้าที่มีความกระตือรือร้นในการดำเนินงาน และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

- การปรับปรุงระบบการดำเนินงานศูนย์บริการ ฯ ควรให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

3. กระบวนการได้มาของแผนชุมชน

กระบวนการจัดทำแผนชุมชนเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชน โดยเวทีชุมชนเพื่อจัดทำแผนชุมชนระดับตำบลและหมู่บ้านเป็นเครื่องมือ เพื่อให้สมาชิกชุมชนทั้งในหมู่บ้านและตำบลได้เกิดการเรียนรู้ พัฒนาการชุมชนของตนเองแบบมีส่วนร่วม และได้แนวทางพัฒนาชุมชนของตนเองตามศักยภาพที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสม จากการวิจัยได้จัดเวทีชุมชนในระดับตำบล จำนวน 6 ครั้ง และศึกษาดูงาน 1 ครั้ง

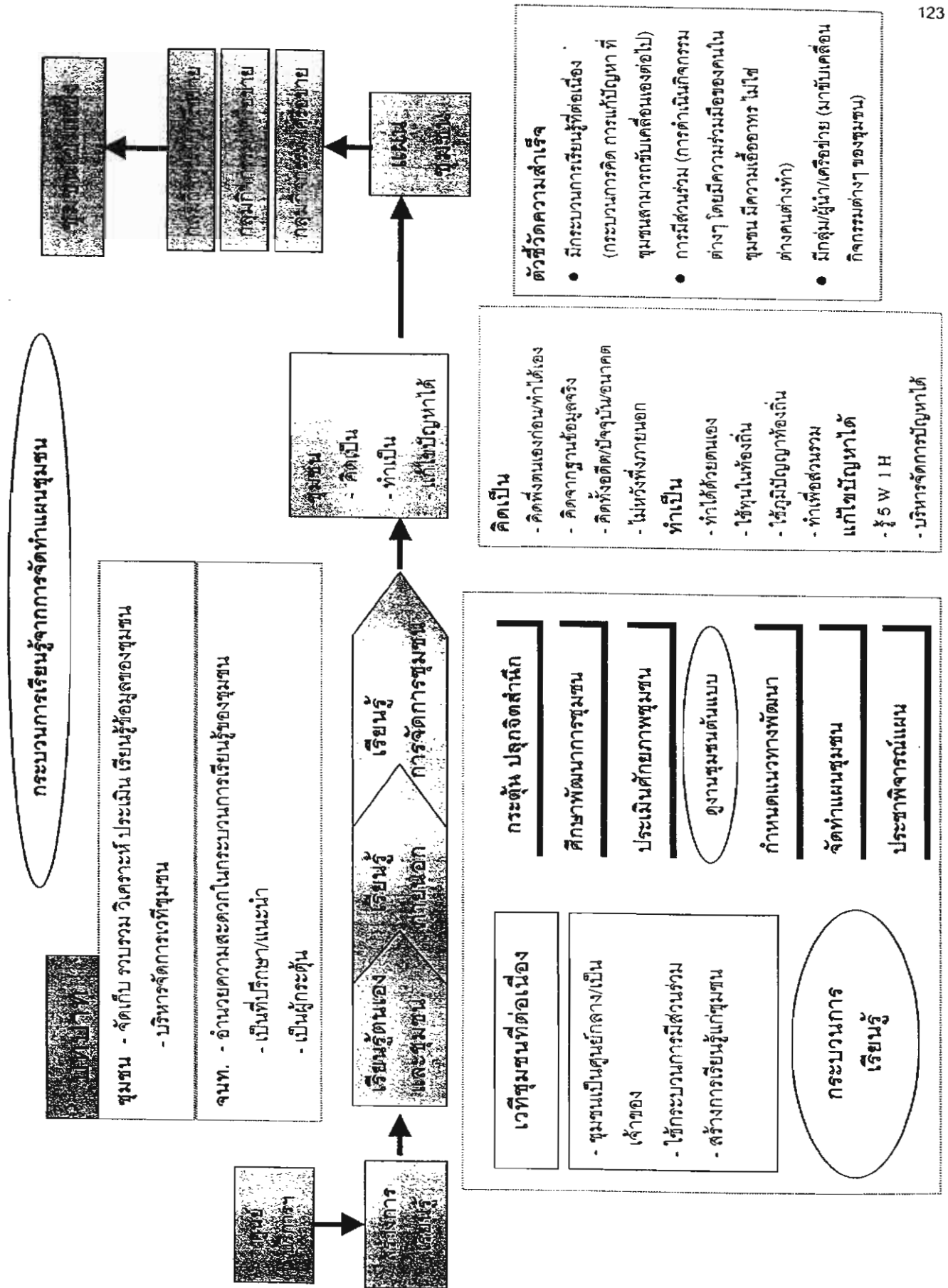
- ครั้งที่ 1 สร้างความเข้าใจ กระตุ้น ปลุกจิตสำนึกในการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง
- ครั้งที่ 2 วิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพชุมชน
- ครั้งที่ 3 กำหนดแนวทางการพัฒนาและศึกษาดูงาน
- ครั้งที่ 4 นำเสนอผลการดูงานร่วมกันกำหนดแผนงาน/โครงการ
- ครั้งที่ 5 จัดทำแผนระดับตำบล
- ครั้งที่ 6 จัดประชาพิจารณ์แผนชุมชน

ทั้งนี้ รูปแบบ ขั้นตอน การจัดเวทีแต่ละครั้ง อาจมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับ ความพร้อม และสถานการณ์ของแต่ละชุมชน

ประเด็นสำคัญที่จะต้องดำเนินการเพื่อให้การทำแผนชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุผล คือ การคัดเลือกผู้แทนชุมชนจากทุกหมู่บ้านเข้าร่วมเวทีและเป็นตัวแทนที่แท้จริงของชุมชน การทำเวทีชุมชนระดับหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง การชี้แจงให้ชุมชนรับทราบถึงประโยชน์และผลของการมีส่วนร่วม ของชุมชนและการจัดทำแผนชุมชน การให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ องค์กรท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้าร่วมจัดทำแผนชุมชน เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญและให้การสนับสนุนแผนของชุมชน นอกจากนี้มีการ กำหนดผู้รับผิดชอบแผนชุมชน เพื่อให้การขับเคลื่อนแผนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นคณะกรรมการ ศูนย์บริการฯ หรือผู้นำชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับแผนงาน/โครงการนั้นเป็นอย่างดี

ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดทำแผนชุมชนคือ ชุมชนได้เรียนรู้ตนเอง เรียนรู้ภายนอกจน สามารถกำหนดแนวทางพัฒนาของชุมชนเองได้ เป็นกระบวนการที่สามารถพัฒนาขีดความสามารถของ ชุมชนในการบริหารจัดการ มีความเชื่อมั่นในตนเอง ภูมิใจในรากเหง้า วัฒนธรรม ค่านิยม “ทุน” และศักยภาพที่ แท้จริงของตนเองจนกล้า “ลงทุน” โดยไม่ต้องรอรัฐช่วย ถ้าช่วยก็ถือว่าเป็นการ “ต่อยอด” ซึ่งเป็นการ เปลี่ยนวิธีคิดแบบพึ่งพาภายนอก มาพึ่งตนเอง เป็นตัวของตัวเอง สามารถแก้ปัญหาของชุมชนเองได้ เปลี่ยนจากวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบรับมาเรียนรู้แบบรุก สืบค้น สำรวจ พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ด้วยตนเอง เปลี่ยนวิธีคิดแบบแยกส่วน มาคิดแบบเชื่อมโยง หรือบูรณาการ และจัดการแบบฉันทฉันทก่อให้เกิดไม่เพียงบวกแต่เป็นทวีคูณ สร้างกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนภายในชุมชน มีกระบวนการเรียนรู้ที่ ต่อเนื่อง

ผลต่อเจ้าหน้าที่จากการจัดกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชน คือเป็นการพัฒนาเจ้าหน้าที่ ในลักษณะการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น มีจิตสำนึกใน การทำงานเพื่อชุมชน ได้ใช้ความรู้ ความสามารถในการทำงาน คือ รู้จักคิด วิเคราะห์ และสรุปบทเรียน หาแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชน ส่งผลให้ชุมชนเชื่อถือศรัทธา และเป็นการเสริมสร้างการทำงานเป็น ทีม โดยทำเป็นเครือข่ายภายในตำบล ระหว่างตำบล ระหว่างอำเภอและจังหวัด

ข้อเสนอแนะ

• ข้อเสนอแนะระดับชุมชน

- การจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยจัดเวทีเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้แผนชุมชนที่เป็นความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ สามารถแก้ไขปัญหาของชุมชน

• ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่

- กระตุ้นและชี้แจงทำความเข้าใจกับชุมชนในการจัดทำแผนชุมชนเพื่อให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญเพื่อการพัฒนาชุมชนของตนเอง

- ในการจัดเวทีแต่ละครั้งต้องมอบการบ้านเพื่อนำมาประมวล วิเคราะห์ ในเวทีต่อไป

• ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

- สนับสนุนและพัฒนาบุคลากรให้เป็นวิทยากรกระบวนการ ในการจัดทำแผนชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

- การสร้างความเข้าใจระหว่างหน่วยงานในการจัดทำแผนชุมชน โดยเฉพาะองค์กรท้องถิ่น ผู้นำชุมชน โดยให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเจ้าภาพในระดับพื้นที่ และเมื่อได้แผนชุมชนแล้วพิจารณาโครงการร่วมกัน จัดลำดับความสำคัญ และพิจารณาว่าส่วนใดชุมชนสามารถดำเนินการเองได้ ส่วนใดภาครัฐดำเนินการ

• ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

- การดำเนินการบูรณาการแผนชุมชนโดยความร่วมมือระหว่างภาคีต่าง ๆ ของการดำเนินงานโครงการบูรณาการแผนชุมชน เป็นสิ่งที่เหมาะสมแล้ว เพื่อให้ได้แผนชุมชนที่เป็นความต้องการของชุมชนครอบคลุมทุกด้าน

- สนับสนุนให้นำแผนชุมชน ประกอบการพิจารณาจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรยุทธศาสตร์เกษตรในทุกระดับ และใช้กำหนดนโยบาย เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน

- สนับสนุนงบประมาณในการจัดเวทีชุมชน เพื่อให้ดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง

4. เครือข่ายการเรียนรู้และกิจกรรม

เมื่อมีการกำหนดและดำเนินการกิจกรรมตามแผนชุมชน การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และกิจกรรม จะช่วยให้การดำเนินการตามแผนที่วางไว้เกิดความต่อเนื่องมีความเกี่ยวเนื่องกันและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ลดความซ้ำซ้อน การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้และกิจกรรมให้เกิดขึ้นนั้นมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้ ชุมชนร่วมกันคัดเลือกผู้นำจากกลุ่มกิจกรรมเพื่อร่วมกันพัฒนาเครือข่ายร่วมกับกลุ่มอื่น ๆ จัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชื่อมโยงสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในด้านการบริหารกลุ่ม

เทคโนโลยี การถือหุ้นและแลกเปลี่ยนปัจจัยการผลิต โดยการจัดเวทีพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ จำนวน 5 เวที และดูงาน เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นประโยชน์ของการดำเนินงานเครือข่าย โดยแต่ละเวทีมีวัตถุประสงค์คือ

เวทีที่ 1 สร้างความเข้าใจและกระตุ้นการเชื่อมโยง

เวทีที่ 2 เชื่อมโยงกลุ่มกิจกรรม

เวทีที่ 3 กำหนดแผนการดำเนินเครือข่าย

เวทีที่ 4 จัดเวทีเครือข่ายทุกเดือน

เวทีที่ 5 บริหารเครือข่าย โดยการจัดกรรมการ กฎ/ระเบียบการบริหารจัดการ

ข้อเสนอแนะ

• ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

- การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ผู้นำชุมชนมีความสามารถในการรวมกลุ่ม และชุมชนให้ความสำคัญต่อเครือข่ายกิจกรรม มีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน

• ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

- สนับสนุนทั้งงบประมาณ และเป็นที่ปรึกษา
- ให้มีการจัดเวทีเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

• ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

- สนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกลุ่มอาชีพที่มีความคล้ายคลึงกัน ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและลดปัญหาความซ้ำซ้อน เพราะกลุ่มที่เกิดจากความเชื่อมโยงของชุมชน โดยมีหน่วยงานของรัฐ สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ และภาคเอกชน ให้การสนับสนุนช่วยเหลือเพื่อให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชนต่อไป

5. บทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เพื่อให้ระบบการทำงานในพื้นที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรมีบทบาท ดังนี้

- วิทยากรกระบวนการ กระตุ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและดำเนินการเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง
- ถ่ายทอดเทคโนโลยี ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของชุมชน และประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาถ่ายทอดความรู้
- ประสานงานกับองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชนให้สามารถดำเนินการตามแผนงาน โครงการที่วางไว้

- สนับสนุนและบริการกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและองค์การท้องถิ่น เช่น การจัดทำข้อมูลร่วมกับชุมชน การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

ซึ่งมีกระบวนการทำงาน โดยใช้ศูนย์บริการฯ เป็นกลไกทำงานร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการ ดังนี้

- รวบรวมข้อมูล ข่าวสารทั้งข้อมูลปฐมภูมิ ทุติยภูมิ นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่ชุมชน ใช้ประกอบในการวางแผนการพัฒนา การได้ข้อมูลจะอาศัยข้อมูลจากชุมชน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการฯ และใช้เวทีชุมชน ช่วยในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

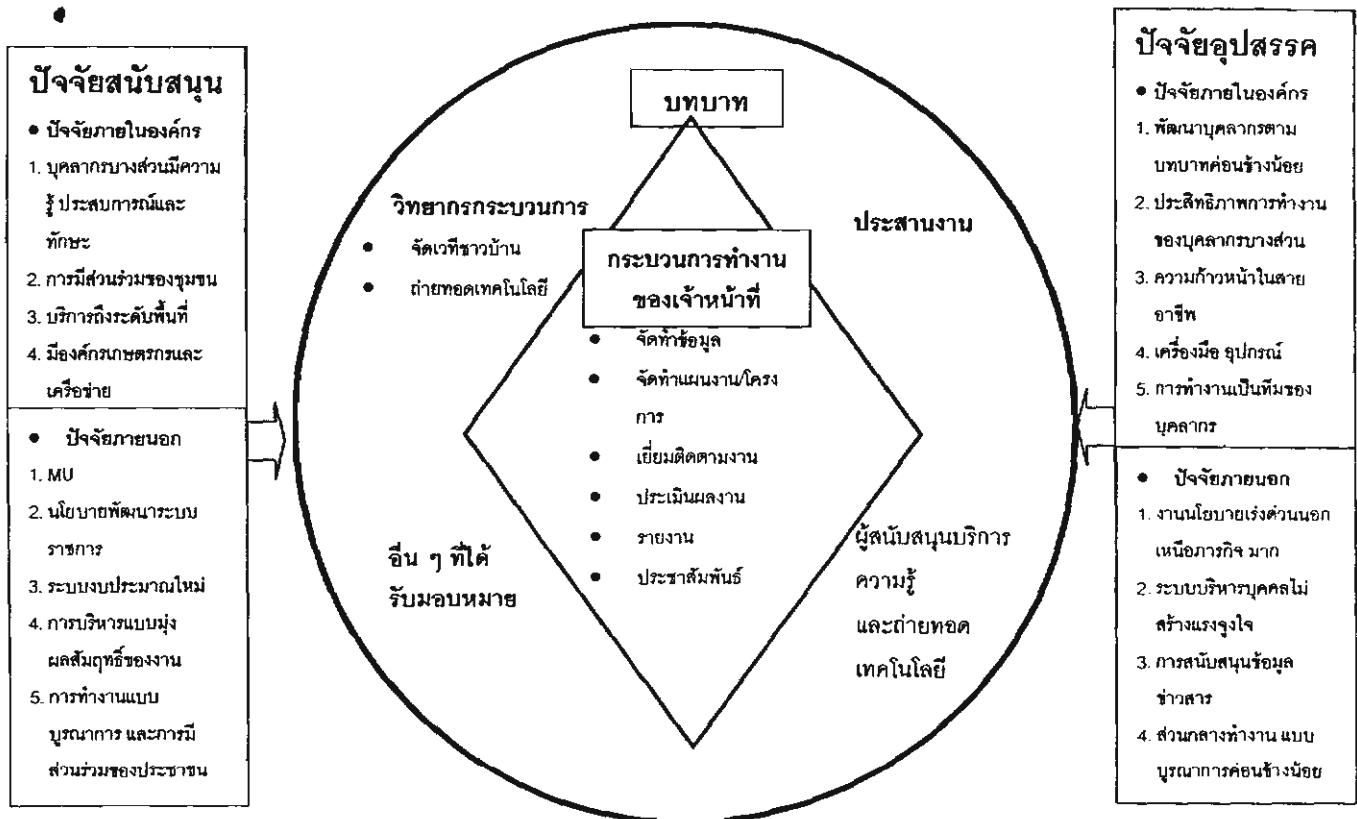
- การจัดทำแผนโครงการพัฒนาการเกษตรทั้งระยะสั้นและระยะยาว ร่วมกับชุมชน โดยอาศัยเวทีชุมชนระดับตำบลในการดำเนินการ

- ดำเนินงานตามแผนและโครงการ โดยส่งเสริมให้ผู้นำชุมชน คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ และชุมชน เป็นผู้บริการและดำเนินการตามแผนที่วางไว้

- การติดตามและประเมินผลโครงการ การติดตามงานอาศัยการประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ และเจ้าหน้าที่ ส่วนการประเมินผลในการวิจัยครั้งนี้ยังไม่เกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากนัก

- การรายงานผลและประชาสัมพันธ์ การรายงานผลจะดำเนินการรายงานผลการปฏิบัติงานประจำเดือน โดยเจ้าหน้าที่ดำเนินการร่วมกับ คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ส่วนการประชาสัมพันธ์ จะใช้การเขียนบทความ วิทยุ หอกระจายข่าว หรือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ทั้งนี้ขึ้นกับสถานการณ์และกิจกรรมที่ดำเนินการ

กระบวนการทำงานและบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในการปฏิบัติงาน
ในพื้นที่ สามารถสรุปได้ตามแผนผังดังนี้

ข้อเสนอแนะ

• ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

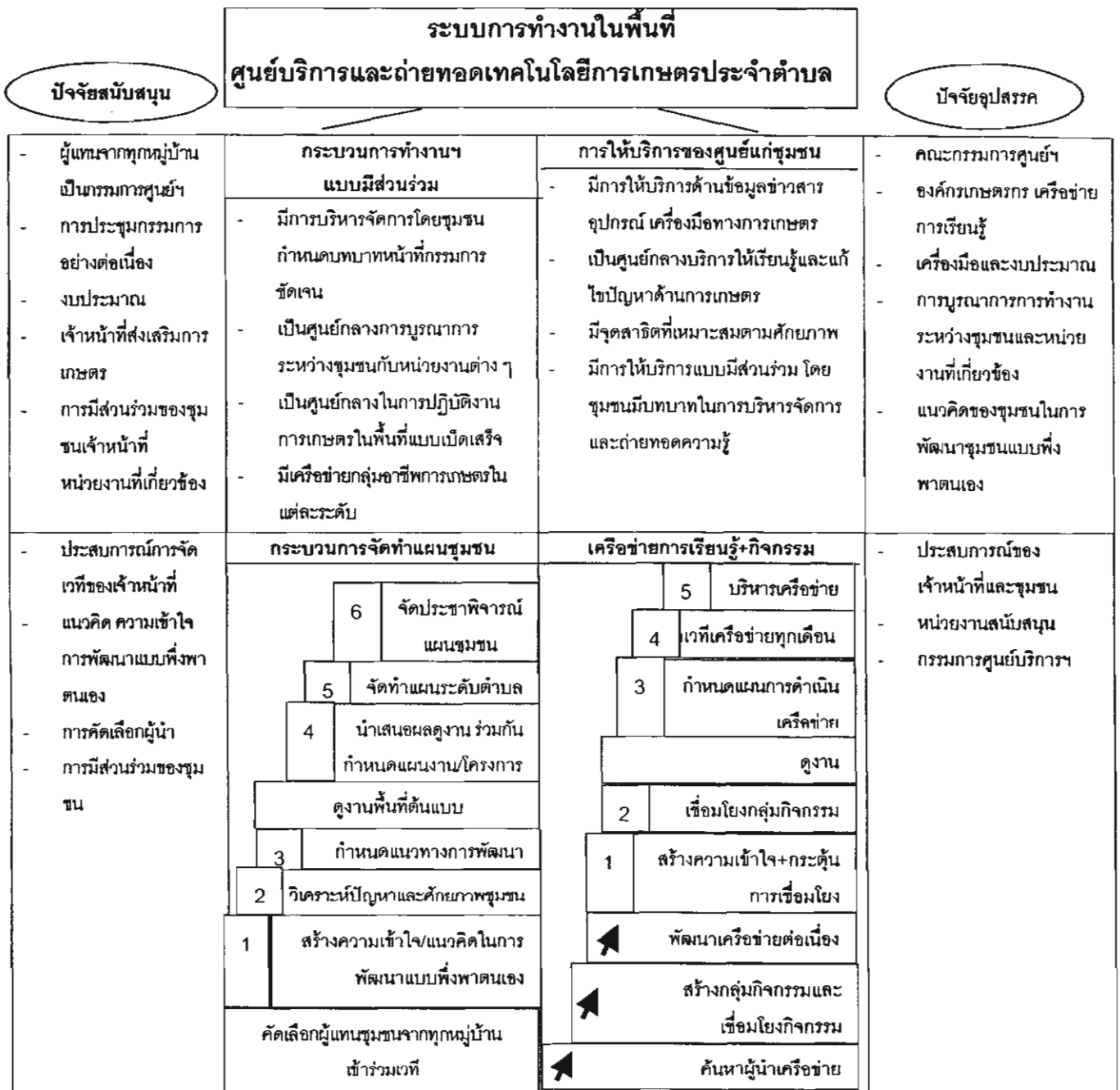
- มีการพัฒนาบุคลากรตามบทบาทให้ทั่วถึงและต่อเนื่อง เพื่อปรับทัศนคติและวิธีการทำงานให้สอดคล้องกัน

- ใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ในการสร้างแรงจูงใจ แก่เจ้าหน้าที่และคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ เน้นการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ และนำไปใช้ประโยชน์อย่างจริงจัง

- เน้นการทำงานแบบบูรณและการมีส่วนร่วมของประชาชน

• ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

- ดำเนินการวัดผลสัมฤทธิ์ของงานในทุกระดับ และใช้ประโยชน์ในการบริหารบุคคลอย่างจริงจัง ให้มีความสำคัญกับการทำงานแบบบูรณาการ พัฒนาระบบบริหารบุคคลให้มีคุณธรรม เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่และสถานการณ์ด้านต่าง ๆ

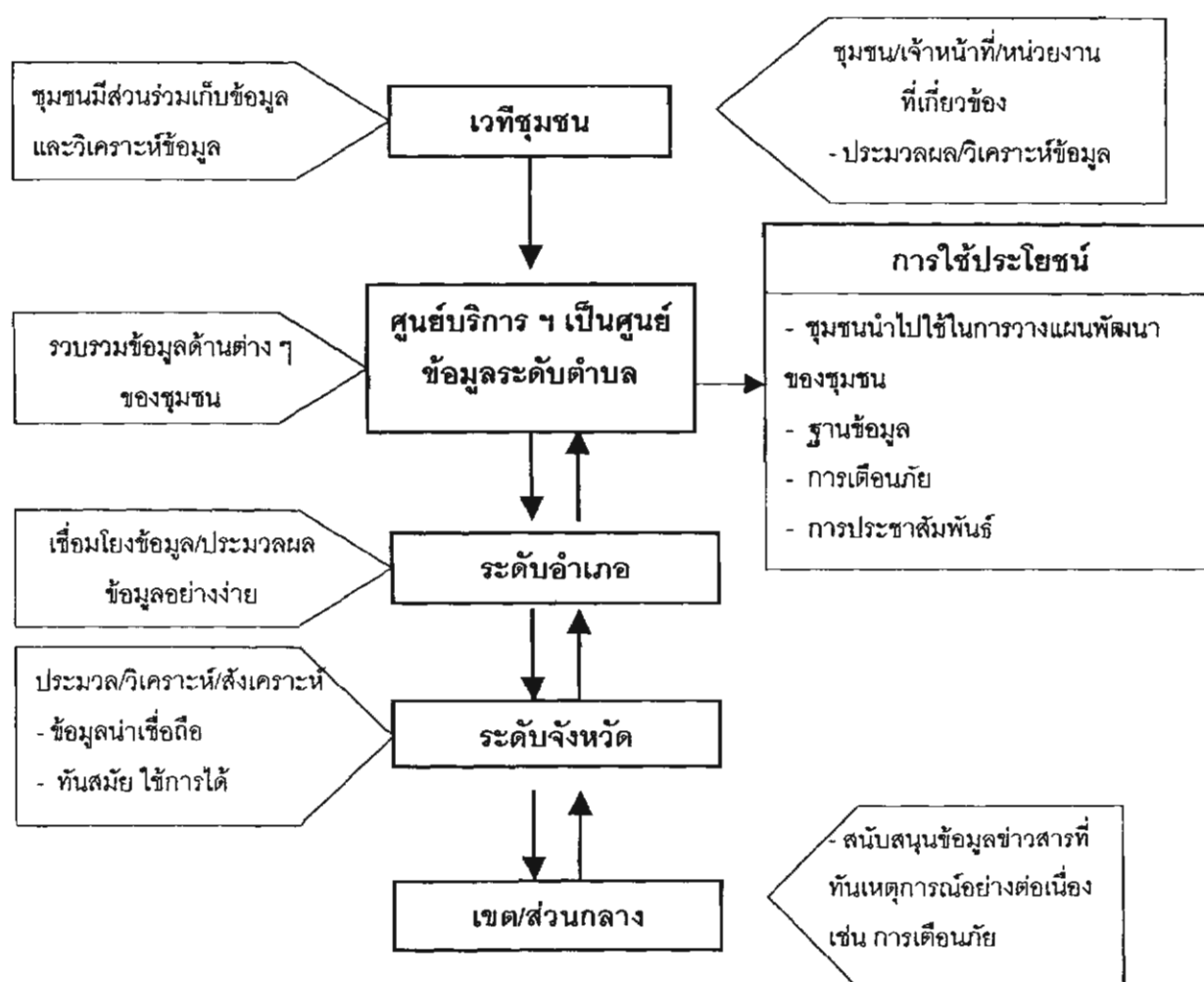

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	
บทบาท	กระบวนการทำงาน
- วิทยาการกระบวนการ - ถ่ายทอดเทคโนโลยี - ประสานงาน - ผู้สนับสนุนและบริกา	- ร่วมกับชุมชนและคณะกรรมการศูนย์ฯ - รวบรวมข้อมูล - จัดทำแผน - ดำเนินการตามแผน - ศักยภาพและประเมินผล - รายงานผลและประชาสัมพันธ์

ระบบสนับสนุนการทำงานในพื้นที่

ในการทำงานในพื้นที่ จำเป็นต้องมีระบบสนับสนุนจากระดับจังหวัดและส่วนกลางเพื่อให้การทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับพื้นที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จะต้องมียระบบสนับสนุนประกอบด้วย

1. ระบบข้อมูลสารสนเทศ จากผลการวิจัยของทั้ง 4 จังหวัด สามารถสรุปได้ว่าระบบข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ ควรเป็นดังนี้

ข้อเสนอแนะ

• ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

- ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดเก็บข้อมูล รู้ข้อมูลของชุมชน และการนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

- ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของข้อมูล เพราะชุมชนที่ตื่นตัว ติดตามข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง สามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็วกว่าชุมชนที่ไม่มีการติดตามข้อมูลข่าวสาร

• ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่

- เจ้าหน้าที่ร่วมจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ และสังคม และปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน โดยวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลร่วมกับชุมชนในรูปแบบบูรณาการกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง เทียบตรง ตรงตามความต้องการของชุมชน

• ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

- จัดทำเครือข่ายเชื่อมโยงข้อมูลระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล เพื่อให้ชุมชนสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ข้อมูลได้ง่าย และรวดเร็ว

- จัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในระดับตำบล ในเรื่องการประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูลอย่างง่าย รวมถึงการใช้คอมพิวเตอร์และinternet

- กำหนดให้มีผู้รับผิดชอบข้อมูลสารสนเทศระดับจังหวัดและอำเภอ

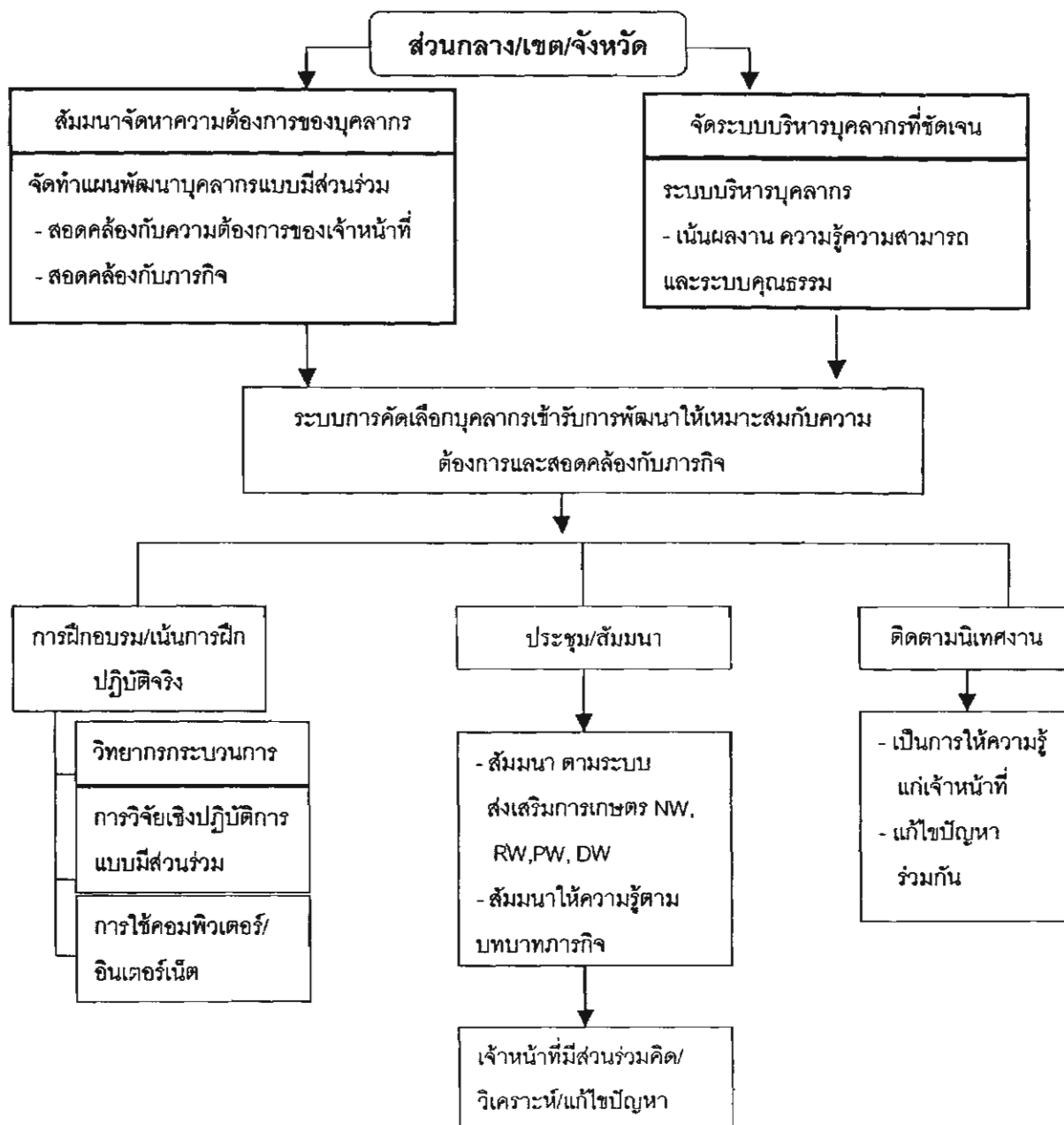
• ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

- จัดตั้งศูนย์สารสนเทศระดับจังหวัด เพื่อประมวลผล วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลให้เป็นระบบและทันสมัย พร้อมใช้งานอยู่เสมอ

- ควรมีแผนพัฒนาเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ประมวลผลข้อมูล การจัดการข้อมูลทุกระดับอย่างต่อเนื่อง

- จัดทำกรอบแนวทางการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ

2. ระบบพัฒนาบุคลากร จากผลการวิจัยของทั้ง 4 จังหวัด สามารถสรุปได้ว่าระบบพัฒนาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ ควรเป็นดังนี้

ข้อเสนอแนะ

• ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

- ให้ผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรกระบวนการ เพราะเมื่อชุมชนสามารถจัดเวทีชุมชนเองได้ สามารถคิด วิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนได้ นำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด

• ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่

- การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ในการจัดเวทีชุมชนควรทำงานเป็นทีม โดยจัดทีมระหว่างจังหวัด อำเภอ ตำบล หรือเป็นทีมระหว่างตำบล โดยมีพี่เลี้ยงที่ผ่านการเป็นวิทยากรกระบวนการมาก่อนเข้าร่วมเวที รวมทั้งการศึกษาดูงานจากเวทีอื่น ๆ เพื่อร่วมกันวางแผน เตรียมงานก่อนจัดเวที การสรุปบทเรียนหลังจัดเวทีแต่ละครั้ง

- การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าหน้าที่ที่ผ่านกระบวนการเวทีชุมชน เป็นพี่เลี้ยงให้กับเจ้าหน้าที่ที่ยังไม่ผ่านการจัดเวทีชุมชน

• ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

- สัมมนาเชิงปฏิบัติการ สำรวจความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากร

- ควรจัดหลักสูตรพัฒนาบุคลากรให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากร โดยเฉพาะทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการ

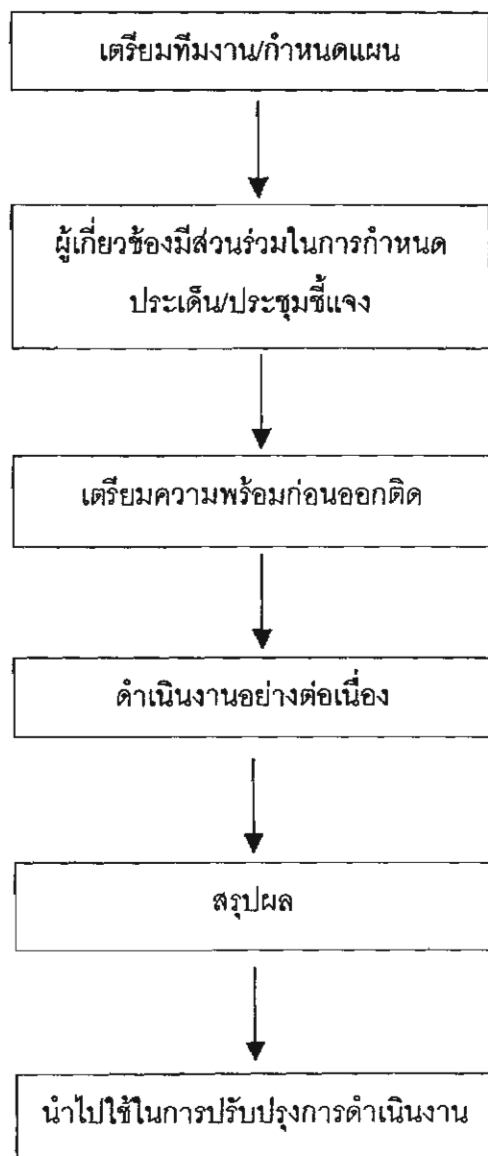
- ควรมีวิธีการคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสม สอดคล้องกับบทบาทภารกิจ และความสามารถเพื่อให้การฝึกอบรมเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

• ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

- ส่วนกลางควรจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาบุคลากรให้จังหวัดพิจารณาดำเนินการได้เองตามความจำเป็น นอกเหนือจากบางหลักสูตรที่ควรจัดโดยสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตและกรมส่งเสริมการเกษตร

- นำระบบบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานมาใช้อย่างจริงจังในทุกระดับ แล้วนำผลงานที่เกิดขึ้นมาใช้ในการบริหารบุคคล เพื่อให้เกิดระบบคุณธรรมในองค์กร

3. ระบบติดตามและนิเทศงาน จากข้อมูลทั้ง 4 จังหวัด สามารถสรุปรูปแบบระบบติดตามและนิเทศงานที่มีประสิทธิภาพ ควรเป็นดังนี้

ข้อเสนอแนะ

• ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

- ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการติดตามงานและนิเทศงานในโครงการที่สำคัญ และโครงการที่ชุมชนได้ร่วมกันดำเนินการ โดยผ่านกลไกคณะกรรมการบริการศูนย์บริการ ฯ

• ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่

- นำผลการติดตามและนิเทศงาน มาใช้ในการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง
- การติดตามนิเทศงานควรดำเนินงานในรูปแบบการมีส่วนร่วม ช่วยกันแก้ปัญหาในการดำเนินงาน ไม่สร้างความรู้สึกในลักษณะการจับผิดแก่ผู้รับการนิเทศงาน

• ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

- วางแผนและสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับประเด็นและกระบวนการติดตามนิเทศงานร่วมกัน โดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบวิธีการ และประเด็น ทำให้เกิดความเข้าใจและทัศนคติที่ดีระหว่างกัน

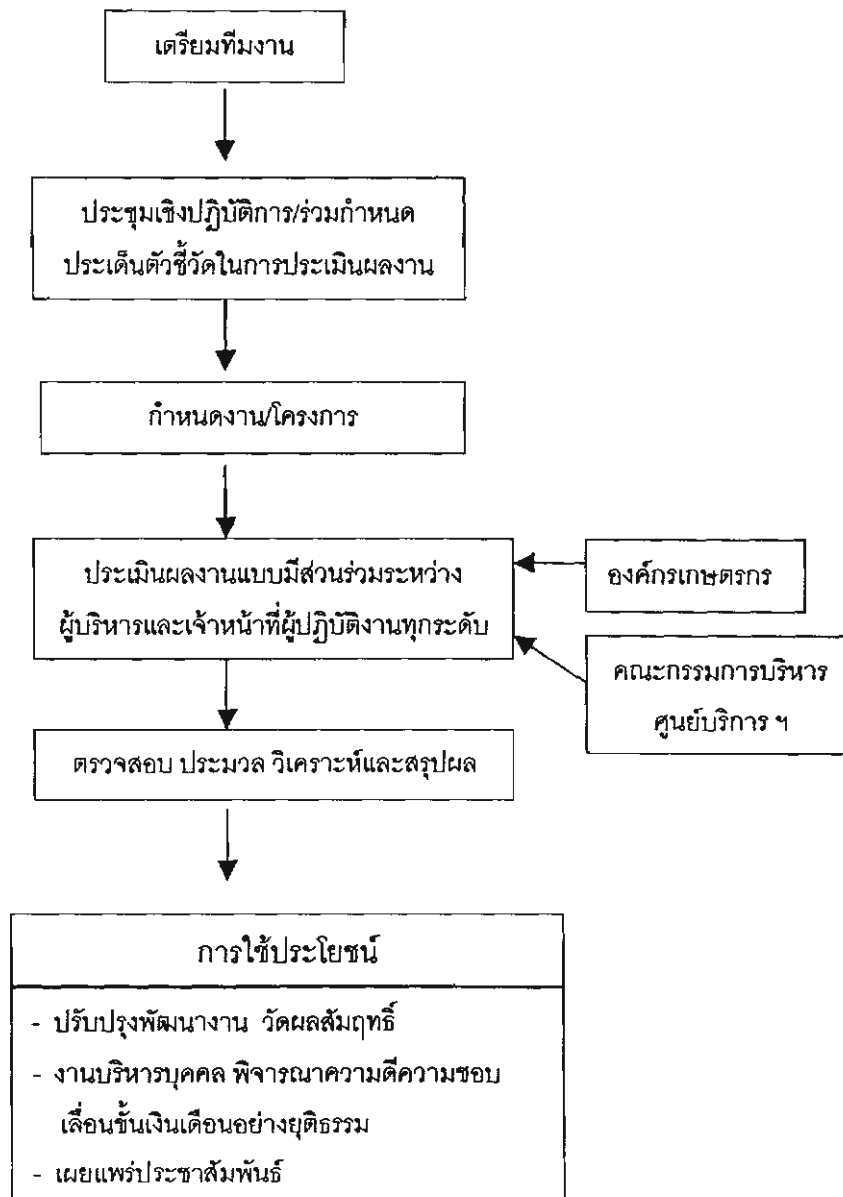
- เตรียมข้อมูลและความพร้อมก่อนออกไปติดตามและนิเทศงานทุกครั้ง เพื่อให้การติดตามและนิเทศงานเกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย

- แจ้งผลการติดตามและนิเทศงานในการประชุมเกษตรอำเภอประจำเดือน เพื่อใช้ในการพัฒนาคนและงาน

• ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

- ควรดำเนินการติดตามและนิเทศงานอย่างต่อเนื่อง

4. ระบบประเมินผล จากข้อมูลทั้ง 4 จังหวัด สามารถสรุปรูปแบบระบบประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ควรเป็นดังนี้

ข้อเสนอแนะ

• ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

- ศูนย์บริการ ฯ ซึ่งดำเนินการโดยคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการ ส่วนใหญ่เป็นผู้นำชุมชน ซึ่งดำเนินการบริหารจัดการการเกษตรในชุมชน ดังนั้นการประเมินผลงานจึงเป็นสิ่งจำเป็นต้องดำเนินงานโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม และควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตามความพร้อมของชุมชน

• ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่

- นำผลจากการประเมินไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงาน/โครงการ ปรับปรุงพัฒนางาน และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

• ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

- ชี้แจงการดำเนินการประเมินผลงานแก่เจ้าหน้าที่ ประชุมร่วมกันระหว่างผู้ประเมินและผู้รับการประเมินเพื่อร่วมกำหนดประเด็น (ตัวชี้วัด) การปฏิบัติงาน กรอบและแนวทางการประเมินผลที่ชัดเจน

- สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานในระดับพื้นที่

- นำการประเมินผลงานแบบวัดผลสัมฤทธิ์มาใช้อย่างจริงจัง และนำผลการประเมินใช้ในการพิจารณาความดีความชอบอย่างยุติธรรม

• ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

- กำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงาน ประเมินผล หรือวัดผลสัมฤทธิ์ของงานให้ชัดเจน แล้วนำผลไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนางานและระบบงานบริหารบุคคลอย่างจริงจังในทุกระดับ

- งาน/โครงการที่สำคัญ ควรให้หน่วยงานภายนอกเป็นผู้ประเมินผล

ข้อเสนอแนะ

• ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

- คณะกรรมการศูนย์บริการฯ เข้ามามีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ ส่งผลให้การแพร่กระจายข่าวเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลดีต่อเกษตรกรและชุมชนรับข่าวสารอย่างรวดเร็ว

• ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่

- ดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการประชาสัมพันธ์ ทำให้ประชาสัมพันธ์ได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง

- ใช้การประชาสัมพันธ์ โดยเน้นการใช้ทรัพยากรและสิ่งที่มีอยู่ เช่น สื่อพื้นบ้าน หอกระจายข่าวของวัด โรงเรียน หรือชุมชน วิทยุชุมชน หรือใช้ที่ประชุมประจำเดือนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

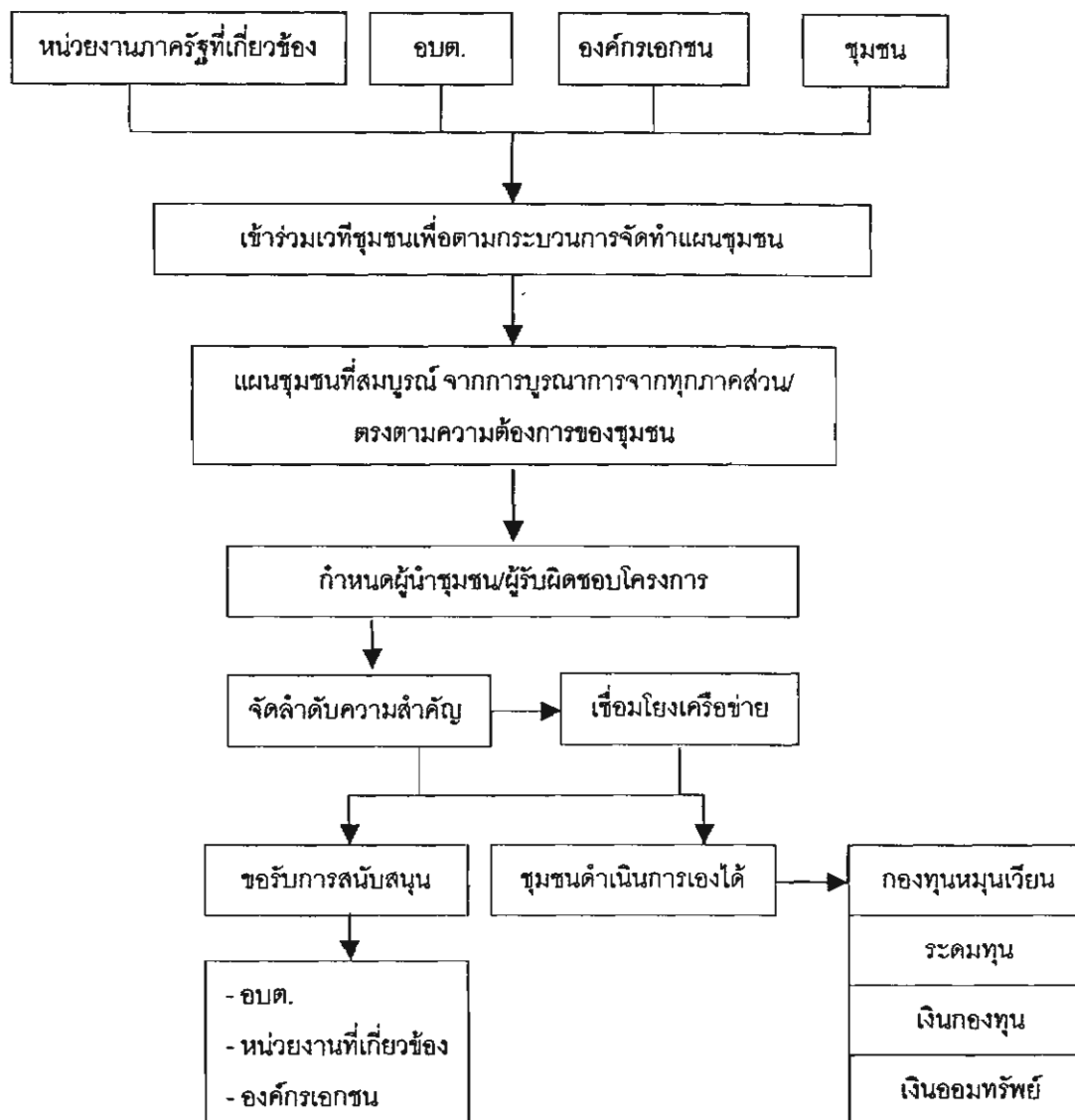
• ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

- จัดทำแผนการประชาสัมพันธ์ โดยประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และให้ชุมชนมีส่วนร่วม และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

• ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

- สนับสนุนงบประมาณให้ในทุกระดับ ตลอดจนสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น
- พัฒนาศักยภาพเกี่ยวกับงานประชาสัมพันธ์ แก่บุคลากรผู้เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
- ส่งเสริมให้มีการจัดทำเว็บไซต์การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานในทุกระดับ

6. ระบบการสนับสนุนแผนชุมชน จากข้อมูลทั้ง 4 จังหวัด สามารถสรุปรูปแบบระบบการสนับสนุนแผนชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ควรเป็นดังนี้

ข้อเสนอแนะ

• ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

- ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน ซึ่งทำให้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของแผนชุมชน และได้แผนชุมชนที่ตรงตามความต้องการ
- การกำหนดแผนชุมชนต้องอยู่ภายใต้หลักการการพึ่งพาตนเองเป็นเบื้องต้นและใช้ทุนศักยภาพของชุมชนมาบริหารจัดการให้เกิดผลต่อชุมชน
- สร้างผู้นำชุมชนและทีมงานเป็นแกนในการรับผิดชอบโครงการที่คิดขึ้นตามแผนชุมชน

• ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่

- ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่าง ๆ ทีมภาครัฐ เอกชน องค์กรท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างการจัดเวทีทำแผนชุมชนตั้งแต่แรก

• ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

- หน่วยงานควรสนับสนุนเรื่องวิชาการ เทคโนโลยี อุปกรณ์ และงบประมาณแก่ชุมชน ตามแผนชุมชนในลักษณะการต่อยอดหรือเติมเต็ม เพื่อให้ชุมชนสามารถพัฒนาตามแนวทางที่กำหนด เป็นการสร้างการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน

• ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

- ในการทำแผนชุมชนควรส่งเสริมการทำงานโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และทำงานในลักษณะบูรณาการแผนของทุกหน่วยงาน
- ภาครัฐควรนำแผนชุมชนไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดยุทธศาสตร์ นโยบายและให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง

จากการวิจัยสรุปได้ว่าการทำงานส่งเสริมการเกษตร มีเป้าหมายให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ โดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลางและมีระบบส่งเสริมการเกษตรที่ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินการ ในการทำงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรนั้น ควรประกอบด้วยระบบการทำงานในพื้นที่ที่มีศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเป็นกลไกขับเคลื่อน โดยมีการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ สร้างเครือข่ายการทำงาน และมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นที่ปรึกษา ช่วยประสานงาน เป็นวิทยากรกระบวนการ กระตุ้นให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้

พร้อมทั้งมีระบบสนับสนุนที่เอื้ออำนวยให้การทำงานในพื้นที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปด้วย ประกอบด้วย ระบบพัฒนาบุคลากร ระบบข้อมูลสารสนเทศ ระบบสนับสนุนแผนชุมชน ระบบติดตามและนิเทศงาน ระบบประเมินผล และระบบประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงเป็นระบบส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางการเกษตรที่ยั่งยืนต่อไป

ต้นแบบระบบส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม

เอกสารอ้างอิง

กมล สุดประเสริฐ. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ. (อัดสำเนา)

กรมส่งเสริมการเกษตร. 2537. บทบาทหน้าที่และโครงสร้างของกรมส่งเสริมการเกษตร.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (อัดสำเนา)

_____. 2542. แนวทางการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
ประจำปี 2542. กรมส่งเสริมการเกษตร. (อัดสำเนา)

_____. 2544. รายงานผลการประชุมสัมมนาจัดทำแผนพัฒนาโครงการวิจัยเชิง
ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาระบบส่งเสริมการเกษตร. กรมส่งเสริมการเกษตร.
(อัดสำเนา)

_____. 2545. บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ.
กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (อัดสำเนา)

_____. 2546. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล.
กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2543. โครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตร
แบบยั่งยืน. (อัดสำเนา)

_____. 2546. คู่มือหน่วยปฏิบัติการเกษตรเคลื่อนที่ (Mobile Unit).
(อัดสำเนา)

กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร. 2546. กระบวนการจัดทำแผนชุมชน. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

จำลอง พุ่มซ้อน และกิ่งสตาล สวัสดิ์ชัย. 2545. “ การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการพึ่งพา
ตนเอง กรณีศึกษาตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร”. รายงานการวิจัย. กรมส่งเสริม
การเกษตร.

ธวัช นันท์ พานิชโยทัย ไพบุลย์ ชูเอียด ดำรงวิทย์ คงเพชร และฤทธิ พึ่งจันทร์. 2545. “ การเพิ่มขีด
ความสามารถของชุมชนในการพึ่งพาตนเอง กรณีศึกษาตำบลหินลาด อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัด
พิษณุโลก”. รายงานการวิจัย. กรมส่งเสริมการเกษตร.

นเรศ สงเคราะห์สุข. 2541. จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. สำนักงานโครงการพัฒนาที่สูงไทย – เยอรมัน.

นันทา บุรณะธำ. 2540. การประเมินผลแผนงานโครงการ. เอกสารประกอบการบรรยายการ
ฝึกอบรมหลักสูตรนักบริหารส่งเสริมการเกษตรอำเภอ รุ่นที่ 12 ณ โรงแรม ที.เค. พาเลซ กรุงเทพมหานคร
วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2540. (อัดสำเนา)

- บำเพ็ญ เขียวหวาน. 2544. จากกระบวนการทัศน์การวิจัยทางสังคมศาสตร์เชิงวิพากษ์สู่การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. (อัครา) _____ . ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. (อัครา)
- บุญธรรม จิตต์อนันต์. 2536. ส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญมาศ อยู่ประเสริฐ. 2543. การนิเทศงานส่งเสริมการเกษตร. ใน : ทศนีย์ วิญญา, (บรรณาธิการ) การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา. หน่วยที่ 6 -14. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. 2544. การวิจัยการมีส่วนร่วมทางส่งเสริมการเกษตร. ในการวิจัยเพื่อการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร. หน่วยที่ 6 -10. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประจักษ์ เข้มมุกด์ พูนรัตน์ แสงหนุ่ม อวรรณ ณรงค์ศักดิ์ บุญผา แสงผล มานิตา ศรีสาคร เสรี ชาเหล่า สุปัญญา เสนะวิณิน ทวิช บุญธิรักษ์ เมรุณี แท่นนิล ประยูร ห่วงนิกร สุมาลี วาณิชโรตม์ นิภาวดี ทะไกรราช สุบิน แก้วยัง จิตติมา สุวรรณชาติ และ จุฬาร ศรวิงสรรค์. 2546. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2546. จาก <http://www.it.nibr.ac.th/person/kanes/ktmribr/History/H6.html>.
- ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์. 2544. การวางแผนแก้จนโดยคนจน: จุดเริ่มต้นของการขจัดความยากจน. (อัครา)
- ปัญญา ปุณเฑียร. 2543. ประสบการณ์การถ่ายทอดเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วมของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.ใน อารันต์ พัฒนินัย, (บรรณาธิการ) ระบบเกษตรเพื่อการจัดการทรัพยากรและพัฒนาองค์กรชุมชนอย่างยั่งยืน. รายงานการสัมมนาระบบเกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ 1 ณ โรงแรมหลุยส์ แทเวอร์น กรุงเทพฯ, 15 -17 พฤศจิกายน 2543. กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. 2543. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์. 2543. แนวคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร. ใน : ทศนีย์ วิญญา,(บรรณาธิการ) การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา. หน่วยที่ 1 - 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พนัส พงษ์สุนันท์ อุบล จันทรเพชร และจินตนา ชุนหมุกดา. 2545. รายงานการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนน่าอยู่:กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี. โรงพิมพ์ธรรมรักษ์.

- พรทิพย์ อุดมสิน และปรัชญา อยู่ประเสริฐ. 2543. การประชาสัมพันธ์ในงานส่งเสริมการเกษตร. ใน: ศันย์ วิญญา, (บรรณาธิการ) การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา. หน่วยที่ 6 –10. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มารีสา โกเศยะโยธิน. 2543. รายงานการวิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพด้วยวิถีกษัตริย์ธรรมชาติดและการจัดการด้านธุรกิจชุมชนแบบพึ่งพาตนเองของประชาชนที่อาศัยในหมู่บ้านทับทิมสยาม02. กรุงเทพฯ: การศาสนาและการวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ.
- รัมภา ไชยยะสุนทร. 2526. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์. ใน : เอกสารการสอนชุดวิชา 91209 การประชาสัมพันธ์ในงานส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กราฟิเคอาร์ท.
- วัลลภ พรหมทอง. 2541. หลักและวิธีการส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟิสิกส์เซ็นเตอร์.
- วิทยา อธิปอนันต์ อาทร มีแก้ว สุพร เจือโกวัน สมนึก คงชู และปาริชาติ พลปักพี. 2545 " การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการพึ่งพาตนเอง กรณีศึกษาตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง". รายงานการวิจัย. กรมส่งเสริมการเกษตร.
- สนั่น สุขพอดิ. 2545. " การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการพึ่งพาตนเอง กรณีศึกษาตำบลหน่วยไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี". รายงานการวิจัย. กรมส่งเสริมการเกษตร.
- สมพร หาญพงศ์พันธุ์. 2543. การติดตาม ประเมินผลในงานส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา. ใน: ศันย์ วิญญา,(บรรณาธิการ) การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา. หน่วยที่ 6 – 10. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2543. คู่มืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น Version I. (เอกสารโรเนียว)
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2544. ปริมาณและมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรรายเดือน. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2545. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ.2545-2549. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี.2546. คู่มือการปฏิบัติงานคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล. กรมส่งเสริมการเกษตร
- สิน พันธุ์พินิจ. 2544. การส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรพิทยา.
- สุริยา วีรวงศ์. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์. แนวคิดการวิจัยและพัฒนา: วิธีการและเทคนิคของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม. ใน ความรู้เบื้องต้นกองทุนหมู่บ้าน สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2546 จาก <http://www.rajaphat.ac.th/village/base.html>.

อภิชาติ อติเวทิน. 2546. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล. กรมส่งเสริมการเกษตร.

อรพินท์ สฟโชคชัย. 2539. ภาคราชการไทยและหุ้นส่วนใหม่ในการพัฒนา.

อรุณ อวนสกุล. 2543. การพัฒนาเกษตรยั่งยืน: แนวทางและดัชนีชี้วัด. ใน อารันต์ พัฒนินัย, (บรรณาธิการ) ระบบเกษตรเพื่อการจัดการทรัพยากรและพัฒนาองค์ชุมชนอย่างยั่งยืน. รายงานการสัมมนากระบวนเกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ 1 ณ โรงแรม หลุมย์ เทเวร์น หลักสี่ กรุงเทพฯ. 15 -17 พฤศจิกายน 2543. กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เอกชัย โอเจริญ. 2541. พัฒนาการระบบส่งเสริมการเกษตรของประเทศไทย. เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงวิชาการเนื่องในโอกาสวันคล้ายวันสถาปนาโรงเรียนการศึกษาดูงาน เรื่อง "วิสัยทัศน์การส่งเสริมการเกษตรไทย" วันที่ 19 ตุลาคม 2541. (อัดสำเนา)

ภาคผนวก

คณะผู้วิจัย

โครงการ “ต้นแบบระบบส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม”

ที่ปรึกษา

1. นายอภิชาติ พงษ์ศรีหดุลชัย ผู้ตรวจราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
2. นายธงชาติ รักษากุล อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร
3. นายสาคร ประไพพงษ์ รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร
4. นายสุรพงษ์ ปราณศิลป์ รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร
5. นายกนก คติการ รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร
6. นายสุพินเทพ พงศ์สร้อยเพชร รักษาการแทนรองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร
7. รศ.บำเพ็ญ เขียวหวาน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช
8. รศ. ดร. พีรเดช ทองอำไพ ผู้อำนวยการฝ่ายเกษตร (ฝ่าย 2) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
9. ผศ. พชรวิน ดำรงกิตติกุล สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
10. ดร. อำพน กิตติอำพน ผู้อำนวยการสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ
11. นายทรงพล เจตนาวณิชย์ ผู้อำนวยการโครงการประสานงานวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม
12. รศ. ดร. ชัชวีร์ นฤทุม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คณะผู้วิจัย

ส่วนกลาง	1. นายเอกชัย	โอเจริญ	หัวหน้าโครงการ
	2. นางสุกัญญา	อธิปอนันต์	ผู้วิจัย
	3. นางธวัชนันท์	พานิชโยทัย	ผู้วิจัย
	4. นายสำราญ	สาราบรรณ	ผู้วิจัย
	5. นายวิทยา	อธิปอนันต์	ผู้วิจัย
	6. นางอัปสร	ศรีผดุง	ผู้วิจัย
	7. นางพิชญา	อารยานุรักษ์	ผู้วิจัย
	8. นางมัลลิกา	เขียวหวาน	ผู้วิจัย
	9. นายจำลอง	พุ่มซ้อน	ผู้วิจัย

10. นายสนั่น	สุขพอดิ	ผู้วิจัย
11. นายदनัย	ชื่นอารมย์	ผู้วิจัย
12. นางสาวปริญญารัตน์ ภูศิริ		ผู้วิจัย
13. นางพรพรรณ	สุทธิเรืองวงศ์	ผู้วิจัย
14. นายทรงกลด	ชื่อสัตตบงกช	ผู้วิจัย
15. นายบุญรัตน์	สุขมาก	ผู้วิจัย
16. นายไชยณรงค์	ทองปุย	ผู้วิจัย
17. นางภคกัญญา	โสมภีร์	ผู้วิจัย

จังหวัดพัทลุง

1. เกษตรจังหวัดพัทลุง	หัวหน้าโครงการระดับจังหวัด	
2. นายอาทร	มีแก้ว	ผู้วิจัย
3. นายประสารต์	วิปลานุสาสน์	ผู้วิจัย
4. นายจรัส	ชูรักษ์	ผู้วิจัย
5. นายยืนยง	พีชมงคล	ผู้วิจัย
6. นายวิมล	สิงหะพล	ผู้วิจัย
7. นายสนิท	พลปัตพี	ผู้วิจัย
8. นายสมนึก	นิมละมัย	ผู้วิจัย
9. นายอัมพร	บุญเจริญ	ผู้วิจัย
10. นายอัศรเดช	จันทร์ตัน	ผู้วิจัย
11. นายสมปอง	มากช่วย	ผู้วิจัย
12. นายวิรัตน์	ทองไชร์	ผู้วิจัย
13. นางจินตนา	กัมเล้ง	ผู้วิจัย
14. นายสุพร	เจือกไว้น	ผู้วิจัย
15. นายสมควร	วรรณรัตน์	ผู้วิจัย
16. นายไพโรจน์	ชูใหม่	ผู้วิจัย
17. นางสาวกมลทิพย์	เศรษฐวิชัย	ผู้วิจัย
18. นายดุสิต	ดวงเศรษฐกุล	ผู้วิจัย
19. นายกรอบ	สุขมี	ผู้วิจัย
20. นายสหชาติ	เพชรศรี	ผู้วิจัย

21. นายสมชาติ	นาควิโรจน์	ผู้วิจัย
22. นางปาริชาติ	พลบดีพิ	ผู้วิจัย
23. นางสุดใจ	เกลี้ยงสง	ผู้วิจัย
24. นางนวลดี	นวลสกุล	ผู้วิจัย
25. นายสวัสดิ์	เกื้อสุข	ผู้วิจัย
26. นายประวิง	เพ็ชรบุญ	ผู้วิจัย
27. นายชรินทร์	สุหัสโซ	ผู้วิจัย
28. นางปรีดา	ทองขาว	ผู้วิจัย
29. นางประจวบ	คงแจ่ม	ผู้วิจัย
30. นายชำนาญ	ฉุ่นประดับ	ผู้วิจัย
31. ผู้นำชุมชนในพื้นที่ดำเนินการวิจัย		ผู้วิจัย

จังหวัดบุรีรัมย์

1. เกษตรจังหวัดบุรีรัมย์	หัวหน้าโครงการระดับจังหวัด	
2. นายวิชัย	สุขอยู่	ผู้วิจัย
3. นายกังสดาล	สวัสดิ์ชัย	ผู้วิจัย
4. นายเศรษฐพร	เบญจศรีวัักษ์	ผู้วิจัย
5. นายดำรง	ปลั่งกลาง	ผู้วิจัย
6. นายชาติชาย	ศรีชนะนอก	ผู้วิจัย
7. นายอดุลย์	ทองชนะ	ผู้วิจัย
8. น.ส.นิกร	สมมุง	ผู้วิจัย
9. นายรัตน์	ทิตารัมย์	ผู้วิจัย
10. นายวิชัย	แวดล้อม	ผู้วิจัย
11. นายอำพร	สุระเสียง	ผู้วิจัย
12. น.ส.เทียมจันทร์	มากมาย	ผู้วิจัย
13. นายปราโมทย์	ปานะดิษฐ์	ผู้วิจัย
14. นายปราโมทย์	กะสานต์ศิริ	ผู้วิจัย
15. นางขจีรัตน์	เสาวสิงห์	ผู้วิจัย
16. นายบุญศรี	อ่อนละออ	ผู้วิจัย
17. ผู้นำชุมชนในพื้นที่ดำเนินการวิจัย		ผู้วิจัย

จังหวัดพิษณุโลก

1. เกษตรจังหวัดพิษณุโลก หัวหน้าโครงการระดับจังหวัด

2. นายลือศักดิ์	คงสุข	ผู้วิจัย
3. นายประเสริฐ	ผามั่ง	ผู้วิจัย
4. นายสุพจน์	เหลืออรุณ	ผู้วิจัย
5. นายธเนศ	คณะเกษม	ผู้วิจัย
6. นายชุมพล	ตนะวิไชย	ผู้วิจัย
7. นางสาววิไลภรณ์	ชนกน่าย	ผู้วิจัย
8. นางประทีป	ธรรมชาติ	ผู้วิจัย
9. นางสนม	วงศา	ผู้วิจัย
10. นางอรอนงค์	ธนสมบัติ	ผู้วิจัย
11. นางสาวนิรขรา	วงศ์ไชย	ผู้วิจัย
12. นางเตือนใจ	ทองวิจิตร	ผู้วิจัย
13. นายสุจิตร์	แสงจันทร์	ผู้วิจัย
14. นายสุรัตน์	เศวตเศรณี	ผู้วิจัย
15. นายฤทธิ	เพ็งจันทร์	ผู้วิจัย
16. นายพูนศักดิ์	เหลือหิรัญ	ผู้วิจัย
17. ผู้นำชุมชนในพื้นที่ดำเนินการวิจัย		ผู้วิจัย

จังหวัดราชบุรี

1. เกษตรจังหวัดราชบุรี หัวหน้าโครงการระดับจังหวัด

2. นายเอียรไชย	ปล้นตา	ผู้วิจัย
3. นายพิชัย	เข็มเงิน	ผู้วิจัย
4. นายจิระศักดิ์	วิเศษสมบัติ	ผู้วิจัย
5. นายปรีชา	งามเนตร	ผู้วิจัย
6. นายนิยม	สุวรรณวนิช	ผู้วิจัย
7. นายประมวล	จ้วนพริ้ง	ผู้วิจัย
8. นายพุทธ	จันทร์มะโน	ผู้วิจัย
9. นายประชัน	เถาแดงอ่อน	ผู้วิจัย
10. นายวีระพรรณ	เพชรอาวุธ	ผู้วิจัย

11. นายสรรเสริญ	บุญสนิท	ผู้วิจัย
12. นายผ่าน	ศรีน้อย	ผู้วิจัย
13. นายจินดา	แก้วบุปผา	ผู้วิจัย
14. นายอาดุล	พลเสน	ผู้วิจัย
15. นายเชาวน์	วิเศษโชค	ผู้วิจัย
16. นายวิชัย	พรหมอยู่	ผู้วิจัย
17. นายถาวร	ทาบโลหะ	ผู้วิจัย
18. นางดวงสมร	พฤษภูมิกุล	ผู้วิจัย
19. ผู้นำชุมชนในพื้นที่ดำเนินการวิจัย		

ขอขอบคุณ

1. รศ.ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ
2. รศ.ดร.พรทิพย์ อุดมศิลป์
3. รศ.ดร.รุจ ศิริสัตย์ลักษณ์
4. ผศ.สินีนาฏ ครุฑเมือง
5. เกษตรกรและชุมชนในจังหวัดพัทลุง นูรีรัมย์ พิชญ์โลกและราชบุรี